

# Å bygge bro for de som vandrer lengst

*En kvalitativ undersøkelse av International Child Development Programme  
tilpasset minoritetsforeldre*

**Ingrid Stensen**

*Masteroppgave i pedagogikk, mai 2018*



# Sammendrag

## Tittel.

«Å bygge bro for de som vandrer lengst»

*En kvalitativ undersøkelse av International Child Development Program- tilpasset minoritetsforeldre.*

## Bakgrunn og formål.

I 2014 ble det innført en tilskuddsordning med formål om å gi barn tidlig hjelp, gjennom å tilby innvandrere foreldrestøttende tiltak (Meld. St. 30, 2015-2016). Utgangspunktet for tiltaket var at foreldrerollen som ny i Norge kan være utfordrende og skiller seg mye fra foreldrerollen i opprinnelseslandet. Mange innvandrere er usikre på norske verdier, og opplever stress som kan påvirke foreldrerollen og føre til nedvurdering av egen omsorgspraksis og egne verdier. Frykten for å miste barna ved offentlig inngripen i familiens sfære er stor. Foreldrene opplever også svekket status og respekt parallelt med at barna tilpasser seg gjennom å lære språket, verdier og væremåter (Barne- ungdoms og familiedepartementet, 2018).

ICDP-stiftelsen har utviklet foreldreveiledningsprogram som er rettet mot foreldre med minoritetsbakgrunn. I Tromsø kommune tilbys alle nyankomne flyktninger og innvandrere som bosettes i kommunen deltakelse gjennom introduksjonsprogrammet. Målet å påvirke omsorgsgiverens forståelse av hvor viktig samhandling med barnet er for dets utvikling, og fremme en positiv oppfatning og holdning til barnet. Videre å fremme omsorgsgivers oppfatning av seg selv som kompetente. Programmet skal også bidra til å bygge bro mellom de omsorgsverdiene foreldrene har med seg fra hjemlandet, og de nye tradisjonene og omsorgsverdiene de møter i det norske samfunnet.

## Problemstilling.

*«Fungerer målintensjonen til ICDP-programmets minoritetsvariant som «brobygger mellom minoritetsforeldres tradisjonelle omsorgsverdier og de verdiene de møter i det norske samfunnet?»*

## Metoder og bearbeiding av datamaterialet.

Undersøkelsen er basert på fire kvalitative intervjuer av tre menn og en kvinne med minoritetsbakgrunn. De er foreldre som har deltatt i International Child Development Programme tilpasset denne gruppen. Undersøkelsen tar utgangspunkt i en delvis strukturert utformet intervjuguide. Datamaterialet ble transkribert og kategorisert i henhold til kvalitative forskningskrav. Det er redegjort for forskerens bakgrunn for fortolkninger.

## Resultater.

Funnene viser at minoritetsforeldrene i undersøkelsen som har deltatt i ICDP, benytter seg av ICDPs tre dialoger i samhandling med barna. Disse er den emosjonelle dialogen, den meningsskapende og utvidende dialogen og den regulerende dialogen. Informantene rapporterte at samspillstemaene har bevisstgjort dem på deler i oppdragelsen som de ikke visste så mye om. Informantene identifiserer seg empatisk med barna, og ICDP-programmet har bidratt til å forsterke og opprettholde det gode samspillet mellom foreldrene og barna. Programmet tenderer til å bevisstgjøre foreldrene på hva som kan bidra til at barna har det bedre. Samtidig viser funnene at foreldrene opplever utrygghet og usikkerhet rundt barneoppdragelse i Norge. utfordringene er relatert til språkbarrierer og manglende nettverk. Foreldrene frykter for statens inngripen i familien, og opplever sterke følelsesmessige belastninger og umyndiggjøring i møtet med flere offentlige hjelpeapparat. Funnene tyder på at minoritetsforeldres erfaringer med å komme til et nytt land, gir tilleggsutfordringer.

## Forord

*«Kjære medvandrere. Jeg er ikke innvandrer, jeg er ferdig vandret. Jeg synes det er urettferdig å hele tiden bli kalt innvandrer, når vi vandrer sammen. Vi vandrer hver dag. Og det vil si at vi må huske på det min pappa sa: ikke være den dumme apekatten som ser og flirer av den røde rumpen til naboen, for han ser ikke sin egen. Vi vandrer jo folkens, vi vandrer fra A til B hver dag, og så kan jeg bli kalt innvandrer hver dag når nordmenn vandrer fra det ene til det andre. Jeg er en av dere.»*

Safia Abdi Haase (Statsborgerseremonien, Harstad 2018)

Til informantene,

jeg beundrer deres styrke i vandringen. Takk for deres delte tanker, opplevelser og erfaringer.

Til min veileder Ingrid M. Stensholm, for konstruktive og oppløftende tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Det har vært en stor glede å samarbeide med deg. Jeg vil også rette en takk til studiens tolk Ula Bashar, og Inger S. Spein, avdelingsleder ved Noricom, for et godt og effektivt samarbeid. Takk til Universitetet i Tromsø ved Chris Bull-Berg, som har hatt tro på og gitt økonomisk tilsagn til prosjektet. Uten det ville ikke denne masteroppgaven vært mulig. Takk til Biblioteket i Tromsø for lån av grupperom.

Kjære Vebjørn, Margrete og Olea, tusen takk for tålmodighet, forståelse og varme klemmer. Jeg gleder meg til å leke med dere igjen! Kjære mamma og pappa, takk for et hjem fylt av samtaler, diskusjoner og omsorg. Takk for at dere tar så godt vare på barnebarna, ikke bare i skrivende stund, men som alltid. Takk til søsken og venner for som har bistått med perspektiver, diskusjoner og innspill rundt tematikken i oppgaven.

Sist, men ikke minst,

kjære Stian, tusen takk for utallige samtaler om oppgaven, for tilbakemeldinger og korrekturlesning. Hjertelig takk for at du har holdt fast i motivasjonen fra oppstart, gjennom hele skriveprosessen og til levering. Det har betydd veldig mye for meg.

Tromsø 15.mai 2018

Ingrid Stensen

# Innholdsfortegnelse

<b>1. INNLEDNING .....</b>	<b>9</b>
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA.....	9
1.1.1 Tidlig hjelp og forebygging .....	10
1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLING. ....	12
1.3 BEGREPSAVKLARINGER .....	13
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR .....	15
<b>2. TEORI .....</b>	<b>16</b>
2.1 KUNNSKAPSGRUNNLAGET OG UTVIKLINGEN AV ICDP-PROGRAMMET .....	16
2.2 OM ICDP-PROGRAMMET .....	18
2.3 MINORITETSARIANTEN AV ICDP-PROGRAMMET .....	19
2.3.1 ICDP er ikke en metode for traumebehandling. ....	20
2.4 BAKGRUNNEN FOR EN VARIANT TILPASSET MINORITETSFORELDRE.....	21
2.4.1 Opplevelser av tap.....	22
2.4.2 Rollereversering .....	23
2.4.3 Ungdom og autonomi .....	23
2.4.4 Frykt for barnevernet.....	24
2.5 OMSORSGGIVERS OPPFATNING AV BARNET.....	25
2.5.1 Anerkjennelse.....	26
2.5.2 Empatisk identifikasjon.....	26
2.6 ÅTTE TEMA FOR GODT SAMSPILL.....	27
2.7 SYV PRINSIPPER FOR SENSITIVISERING AV OMSORSGGIVERE .....	27
2.7.1 Kultursensitivitet .....	28
2.8 KULTUR .....	29
2.8.1 Forskjeller mellom tradisjonell kollektivistisk og moderne individualistisk kultur. ....	31
2.9 FORSKNING PÅ ICDP .....	33
2.9.1 Forskning på ICDP Internasjonalt.....	34
2.9.2 Forskning fra Norge.....	34
<b>3. METODE.....</b>	<b>36</b>
3.1 INTERVJU.....	37
3.2 FORSKERENS KVALIFIKASJONER.....	38
3.3 UTVALGET .....	39
3.4 REKRUTTERING .....	39
3.4.1 Snøballmetoden .....	40
3.5 BRUK AV TOLK .....	41

3.6 PILOTINTERVJU .....	43
3.7 FORFORSTÅELSE .....	43
3.7.1 Hermeneutikk.....	44
3.7.2 Fenomenologi .....	44
3.7.3 Egen kunnskap og erfaringer .....	45
3.8 INTERVJUPROSESSEN OG UNDERSØKELSENS KVALITET .....	46
3.8.1 Datainnsamling og troverdighet.....	46
3.8.2 Bekreftbarhet.....	48
3.8.3 Overførbarhet .....	49
3.9 ETISKE VURDERINGER .....	50
3.9.1 Frivillig informert samtykke .....	51
3.9.2 Konfidensialitet .....	51
3.9.3 Konsekvenser av deltakelse i forskningsprosjekter.....	52
<b>4. ANALYSE OG DRØFTING .....</b>	<b>53</b>
4.2 INFORMANTENE OM MÅLINTENSJON I DEN UNIVERSELLE DELEN AV ICDP-PROGRAMMET. ....	54
4.2.1 Oppfatningen av barnet. ....	54
4.2.2 Informantenes forståelse av samhandling mellom omsorgsgiver og barnet.....	58
4.2.3 Informantenes oppfattelse av seg selv som omsorgsgivere. ....	60
4.3 HVA SKAPER UTRYGGHET I MØTET MED EN NY KULTUR?.....	63
4.3.1 Nettverk med nordmenn og ansvaret for oppdragelsen.....	63
4.3.2 Vil ikke at barna skal integrere seg .....	66
4.3.3 Arrangert ekteskap.....	70
4.3.4 Frykt for barnevernet.....	74
4.3.6 Avmakt i møtet med det offentlige .....	78
4.3.7 Tilleggsutfordringer som skaper økt sårbarhet.....	82
4.3.8 Informantenes opplevelser av deltakelse i ICDP-programmet.....	86
<b>5. AVSLUTNING .....</b>	<b>88</b>
5.1 OPPSUMMERING AV FUNNENE.....	88
5.2 KONKLUSJON.....	90
5.3 BEGRENSNINGER MED MASTEROPPGAVEN .....	91
5.4 AVSLUTTENDE REFLEKSJONER .....	92
5.4.1 Bakgrunnen for en variant tilpasset minoritetsforeldre .....	92
5.4.2 Veilederen i ICDP-programmet .....	93
5.4.3 Etterord .....	95
<b>6. LITTERATURLISTE .....</b>	<b>96</b>
<b>VEDLEGG .....</b>	<b>100</b>

FIGUR 1: DE TRE DIALOGENE OG ÅTTE TEMA FOR GODT SAMSPILL (HUNDEIDE, 2001). .....	27
FIGUR 2: OVERSIKT OVER KULTURFORSKJELLER MELLOM TRADISJONELL KOLLEKTIVISTISK OG MODERNE INDIVIDUALISTISKE OPPDRAKELSEVERDIER .....	32



# 1. Innledning

Jeg vil starte kapitlet med å redegjøre bakgrunnen for valg av tema på oppgaven. Videre i kapittel 1.2 vil jeg presentere formålet, problemstillingen og utarbeidelsen av denne. I kapittel 1.3 gis en oversikt over sentrale begreper som blir benyttet i oppgaven, før jeg til slutt i kapittel 1.4 gir en oversikt over oppgavens helhet og struktur.

## 1.1 Bakgrunn for valg av tema

Per 1. januar 2018 utgjorde innvandrere 14,1 prosent av den norske befolkningen, og 3,2 prosent er norskfødte med innvandrerforeldre. Innvandrerne som kommer fra over 220 ulike land, er i Norge av ulike årsaker, flestparten som arbeidsinnvandrere. En femtedel av alle innvandrerne har en botid i Norge på 20 år eller mer, mens en tredjedel har bodd i Norge i mindre enn fem år ved inngangen av 2018 (Statistisk Sentralbyrå). Forskjellene i botid er store mellom innvandrergruppene avhengig av hvilket opprinnelsesland de kommer fra. I 2016 og 2017 har tilveksten vært sterkest blant innvandrere fra Syria, på grunn av den pågående krigen i landet. Syrere er nå den femte største innvandrergruppen i Norge. (Statistisk Sentralbyrå, 2018).

Det største og viktigste integreringspolitiske tiltaket for å bidra til en lettere og raskere integrering i det norske samfunnet er introduksjonsordningen som kom på plass i 2003, lovfestet 1. august 2004 (Introduksjonsloven, 2003). Påbudet innebærer at alle kommuner som sier ja til å ta i mot flyktninger er forpliktet til å tilby et introduksjonsprogram (Brofoss, 2001). Introduksjonsprogrammet har en varighet på to år, og tar sikte på å gi grunnleggende ferdigheter i norsk språk- og samfunnsliv, samt forberede innvandrere for deltakelse i yrkeslivet. Deltakere i introduksjonsprogrammet har rett til minimum 550 timer norsk opplæring og 50 timer samfunnsfag. Det skal utarbeides en individuell plan for den som skal delta i introduksjonsprogrammet, og planen skal utformes på bakgrunn av kartlegging av personens behov for opplæring, samt se på hvilke tiltak som er nyttig for den enkelte (Introduksjonsloven, 2003).

### 1.1.1 Tidlig hjelp og forebygging

I 2014 ble det innført en tilskuddsordning med formål om å gi barn tidlig hjelp, gjennom å stimulere kommunene til å søke om, og tilby innvandrere forelderstøttende tiltak (Meld. St. 30, 2015-2016). Utgangspunktet for tiltaket var at foreldrerollen som ny i Norge kan være utfordrende og at den skiller seg mye fra foreldrerollen i opprinnelseslandet. Mange innvandrere er usikre på norske verdier, og opplever stress som kan påvirke foreldrerollen og føre til nedvurdering av egen omsorgspraksis og egne verdier. Frykten for å miste barna ved offentlig inngripen i familiens sfære er stor. Foreldrene opplever også svekket status og respekt parallelt med at barna tilpasser seg gjennom å lære språket, verdier og væremåter (Barne- ungdoms og familiedepartementet, 2018). Samtidig viser forskning at barn og unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert i norsk barnevernsstatistikk, både når det gjelder omsorgsovertakelser og hjelpetiltak. Mens bare 2,9 prosent av barn uten innvandrerbakgrunn hadde barnevernstiltak i 2009, hadde 6,7 prosent av innvandrerbarn og 5,1 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre tiltak (Paulsen, Thorshaug & Berg, 2014). Blant brukerne i kriesentre er innvandrerbefolkningen også overrepresentert. I 2014 hadde 62 prosent av beboerne og 47 prosent av dagbrukerne innvandrerbakgrunn, hvorav halvparten var mellom 0-5 år (Sollied & Flacké, 2016).

Det er Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som har det overordnede ansvaret for program for foreldreveiledning, og i 2006 inngikk de en avtale med Stiftelsen International Child Development Programme (ICDP) om implementering og videreutvikling av programmet for omsorgsgivere og foreldre med barn i alderen 0-18 år. I perioden 2007 til 2010 gjennomførte ICDPs forskningsgruppe, på oppdrag av Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet en evaluering av foreldreveiledningsprogrammet. Resultatene fra evalueringen viste at ICDP-veiledningen var god støtte for foreldre i særskilte grupper, deriblant minoritetsforeldre (Sherr, Skar, Clucas, Tetzchner & Hundeide, 2014). Målet på sikt er ICDP- programmet skal kunne tilbys alle kommuner i landet (Egebjerg, Johansen & Flakk, 2016).

ICDP- programmet ble utviklet i Norge på 80-tallet av professor Karsten Hundeide og professor Henning Rye ved Universitetet i Oslo. Rettighetene til foreldreveiledningsprogrammet eies av stiftelsen ICDP og ble registrert som organisasjon i Norge i 1992. ICDP-programmet er internasjonalt anerkjent og driver arbeid i mer enn 30 land. Programmet

benyttes bl.a. av UNICEF og WHO. ICDP-stiftelsen har utviklet en egen variant av programmet som er rettet mot foreldre med minoritetsbakgrunn, og i Tromsø kommune er denne varianten implementert i introduksjonsprogrammet, ivaretatt gjennom Flyktningetjenesten. Programmet tilbys nyankomne flyktninger som bosettes i kommunen. ICDP-programmet sikter først og fremst mot å understøtte omsorgskompetanse hos foreldre og andre omsorgsgivere. Dette skal skje gjennom å fokusere på styrken som ligger i samspillet i relasjonen mellom barn og omsorgsgiver, og påvirke denne kvaliteten gjennom målintensjonene ovenfor. Disse målintensjonene er i følge ICDP-programmet avgjørende for barnets utvikling og helse.

Det grunnleggende verdiperspektivet i ICDP kommer til uttrykk på følgende måte: *«Håpet og ønsket er at flest mulig barn skal vokse opp i et miljø hvor omsorg og oppdragelse kan gi dem et godt liv i pakt med grunnleggende verdier i deres egen kultur, og derved forberede dem best mulig til å virkeliggjøre sine potensialer som unge og voksne, har stått sentralt i vårt arbeid med ICDP»* (Henning Rye og Karsten Hundeide sitert i Egebjerg mfl., 2016, s. 15). Forskning har vist at omsorgsverdier er ulike avhengig av hvilken kultur en kommer fra (Hundeide, 2003, 2009), og tanken er at ICDP-programmets minoritetsvariant skal bidra til en mer helhetlig utvikling for barn som vokser opp i *to kulturer* (Egebjerg mfl., 2016).

ICDPs struktur for implementering er bygd opp slik at trenere lærer opp veiledere og at sertifiserte veiledere leder grupper av omsorgsgivere (Egebjerg mfl., 2016). Opplæring på veiledernivå innebærer dels praksis, dels læring av teori og metode, men også å drive en gruppe omsorgsgivere. Høsten 2016 ble det satt i gang autorisering av nye veiledere i ICDP-programmets minoritetsvariant, i regi av Tromsø Kommune og Flyktninge-tjenesten. Som en del av sertifiseringen ble det gjennomført veiledning for fem grupper minoritetsforeldre med morsmålene somalisk, tigrinja, dari, og to arabisktalende grupper. Hver gruppe besto av 6 til 10 deltakere, samt to ICDP-veiledere, derav en norsk og en morsmålsveileder. Deltakerne må delta på 12 gruppemøter av to til tre timers varighet. Det skal nevnes at alle som gjennomførte sertifisering som veileder i 2016-2017 ble autorisert ICDP-veileder etter gjennomført opplæring og mottok diplom.

Jeg veiledet en gruppe med somaliske foreldre, sammen med en morsmålsveileder. Mine erfaringer med ICDP-programmet, gjennom opplæring og autorisering som veileder, samt det

å drive grupper med omsorgsgivere og refleksjoner jeg har gjort underveis, danner grunnlaget for min interesse for å skrive denne masteroppgaven.

## 1.2 Formål og problemstilling.

Foreldreveiledningsprogrammets universelle del har tre hovedmålsettinger som er implementert i alle variantene av ICDP-programmet:

1. Å fremme den positive oppfatningen og holdningen til barnet.
2. Å påvirke omsorgsgivers forståelse av hvor viktig samhandling mellom omsorgsgiver og barnet er for barnets utvikling.
3. Å fremme omsorgsgivers oppfatning av seg selv som kompetent.

ICDP-programmets variant tilpasset minoritetsforeldre har en ekstra målsetting. I denne varianten skal programmet bidra til:

4. Å bygge bro mellom de tradisjonelle omsorgsverdiene og de nye som de møter i det norske samfunnet.

ICDP benytter metafor «brobygging» som skildring av målintensjonen i minoritets-varianten av programmet. Ved å undersøke ordet *bro* isolert sett, finner vi følgende beskrivelser i Store norske leksikon «*Bro, bru, byggverk som lager vei over fysiske hindringer [...]. Broer kan utformes og dimensjoneres for den funksjonen den skal fylle og tilpasses. I Norge har det sannsynligvis eksistert enkle broer over små elver og bekker fra de eldste tider i historien*». (Øderud & Nordahl, 2018).

Brobygging i ICDP innebærer å forme en vei som kan hjelpe minoritetsforeldre over hindringer og utfordringer de opplever i møte med en ny kultur. Minoritetsvarianten skal muliggjøre at foreldrene kan finne en god balanse mellom tidligere livserfaringer og verdier fra sin egen kultur, og de nye verdiene og tradisjonene som eksisterer i det norske samfunnet. For å forstå ulikheter i omsorgsverdier baserer ICDP seg på forskning av kulturforskjeller, og benytter seg av skiller mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur. Om innhold i programmet som er direkte knyttet til brobygging står det: «*Temaer knyttet til det norske samfunn, barns rettigheter og norsk lov*» (Egebjerg mfl., 2016, s. 122) Jeg tolker det dithen at målintensjonen er å lage bro til norske omsorgsverdier, men også å bevisstgjøre minoritetsforeldre på hvilke lover som er styrende for barneoppdragelsen i

Norge, og hvilke rettigheter barn har j.fr. FN barnekonvensjon. Samtidig står det i programmet at foreldrene kan ta opp aktuelle temaer de selv opplever som utfordrende og relevante. De temaene som er nevnt som aktuelle for minoritetsvarianten er tvangselektelse, tvangsekteskap og bruk av fysisk avstraffelse av barn.

Oppsummert har jeg forstått brobygging til å inneholde tre sentrale punkter:

1. Forskjeller i forhold til norske oppdragelsesidealer og praksis, her skiller man mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur.
2. Barns rettigheter og norsk lov.
3. Andre aktuelle temaer<sup>1</sup>, herav fysisk og psykisk avstraffelse av barn, tvangsekteskap, kjønnslelektelse.

Med dette som bakgrunn og formål er problemstillingen:

*«Fungerer målintensjonen til ICDP-programmets minoritetsvariant som «brobygger mellom minoritetsforeldres tradisjonelle omsorgsverdier og de verdiene de møter i det norske samfunnet?»*

### 1.3 Begrepsavklaringer

Før jeg går videre vil jeg avklare et utvalg sentrale begreper som benyttes i oppgaven.

*Flyktning:* En flyktning er en person som har flyktet fra sitt hjemland, og med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt gruppe. Personen må ha krysset en internasjonal landegrense for å regnes som flyktning (FN-sambandet, 2018). I den norske Utlendingsloven (2008) forholder det seg slik at personer som har søkt beskyttelse (asyl) får innvilget oppholdstillatelse på bakgrunn av FNs flyktningkonvensjon.

*Innvandrere:* En innvandrere er en person som er bosatt i Norge, men født i utlandet og har utenlandskfødte foreldre (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018).

---

<sup>1</sup> De aktuelle tilleggsteamaene er i programmet lagt inn under ICDP-programmets samspillstema åtte, som tar for seg situasjonsregulering og positiv grensesetting (Se oppgavens kapittel 2.6).

*Minoritet/majoritet:* Jeg benytter meg av begrepet minoritetsforeldre i denne undersøkelsen. Minoritet blir brukt om folkegrupper som utgjør et mindretall i et land befolkning. Minoritet blir også benyttet som betegnelse på en underordnet eller marginal gruppe som defineres ut fra etniske, rasemessige eller karakteristikk som religion, kjønn, språk eller kultur. Det motsatte av minoritet er majoritet. Maktforholdet mellom majoritet og minoritet er ofte usymmetrisk, og det forventes at en innvandrer som har tilhørighet to steder, skal innordne seg majoritetssamfunnet (Wæhle, 2018).

Begrepet minoritet benyttes i ICDP-programmet, ettersom det inkluderer flyktninger og innvandrer som kommer fra ulike deler av verden, og som har fått innvilget oppholdstillatelse eller statsborgerskap i det norske majoritetssamfunnet (Egebjerg mfl., 2016)

Minoritetsfamilier er en sammensatt gruppe, og favner alt fra flyktningfamilier som ufrivillig har måttet forlate sitt hjemland, til arbeidsinnvandrere som frivillig har valgt å flytte til Norge (Egebjerg mfl., 2016).

*Relasjon:* En relasjon er en betegnelse som beskriver et innbyrdes forhold eller en forbindelse. Relasjoner finner sted når barnet utvikler en fornemmelse av den andre som et selvstendig vesen som eksisterer adskilt fra barnet selv, men inngår som en del av en felles virkelighet (Hart & Schwartz, 2008).

*Fasilitere:* Å fasilitere betyr å lette, virke fremmende og stimulere (Egidius, Rygge & Anderssen, 2000). Begrepet har blitt brukt i mange ulike sammenhenger for å beskrive noe som kan lette eller forsterke en tanke, følelses-, hukommelses- eller gruppeprosess (Egidius mfl., 2000). I ICDP-programmet skal veilederen fasilitere veiledningsforløpet. Med dette menes å fremme/styrke omsorgsgivere sin tro på egne omsorgsevner gjennom å aktivisere de positive mønstre av samspill som allerede eksisterer mellom omsorgsgiver og barn.

## 1.4 Oppgavens struktur

Denne masteroppgaven er bygd opp av fem kapitler. I dette kapitlet har jeg redegjort for bakgrunnen for valg av tema på oppgaven. Jeg har presentert oppgavens formål og problemstilling, og definert noen sentrale begreper som går igjen gjennom oppgaven.

I kapittel 2 vil jeg presentere relevant teori for å besvare problemstillingen. Jeg starter med å ta for meg kunnskapsgrunnlaget for ICDP. I kapittel 2.3 beskrives ICDP programmets minoritetsvariant, videre i kapittel 2.4 redegjøres det for bakgrunnen for en variant tilpasset minoritetsforeldre. Jeg presenterer perspektiver rundt kultur, og avslutter kapitlet ved presentere annen forskning på ICDP-programmet.

I kapittel 3 presenteres valg av metode for datainnsamling. Her kommer en beskrivelse av forskningsprosessen og vitenskapelige refleksjoner i forhold til vurderinger av forskerrollen. Avslutningsvis i kapittel 3.9 tar jeg også for meg undersøkelsens kvalitet og redegjør for etiske implikasjoner ved prosjektet.

I kapittel 4 analyseres resultatene og drøftes opp mot teori.

Kapittel 5 inneholder oppsummering av funn som fremkommer på bakgrunn av problemstillingen, Kapitlet vil også inneholde begrensninger med oppgaven og avsluttende refleksjoner.

## 2. Teori

I dette kapitlet presenteres relevant teori for oppgaven. Jeg starter i kapittel 2.1 til og med kapittel 2.7 med å redegjøre for kunnskapsgrunnlaget og utvikling av ICDP-programmet. Videre om hva som er bakgrunnen for en ICDP-variant tilpasset minoritetsforeldre. I kapittel 2.8 behandles kulturperspektiver og forskjellen mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur, før jeg til slutt belyser annen forskning på ICDP.

### 2.1 Kunnskapsgrunnlaget og utviklingen av ICDP-programmet.

International Child Development Programme<sup>2</sup> (ICDP) ble utviklet i Norge av professor Henning Rye ved institutt for Spesialpedagogikk, og professor Karsten Hundeide, ved psykologisk institutt, begge med tilknytning til Universitetet i Oslo (Rye, 1993) Rye og Hundeide var opptatt av det nye forskningsfeltet innen utviklingspsykologien i begynnelsen av 1960 tallet,

hvor et nytt syn på barnet gjorde seg gjeldende. De nye forskningstradisjonene hadde særlig fokus på tidlig kommunikasjon og samspill, deltakende mediasjon eller teorier om formidlet læring, og kulturell utviklingspsykologi (Rye, 1993). Den nyere kulturorienterte utviklingspsykologien som ICDP-programmet bygger på, vektlegger samspillet mellom barnet og dets sentrale omsorgsgivere. Der man tidligere antok at spedbarnet var asosialt og egosentrisk, uten evne til å oppfatte andres følelser, behov og ønsker, og at de bare hadde gradvis utviklede forutsetninger til sosialt samspill, kom bevisstheten om spedbarnets medfødte sterke disposisjoner og initiativ til å etablere kontakt med mennesker (Hundeide, 2001).

Vitenskapelige studier som ligger til grunn for utviklingen av ICDP-programmet er blant annet representert ved John Bowlby som beskrev barnets tilknytning til mor som en fundamental biologisk prosess, og hvordan mangler sådan påvirker barnets følelsesmessige utvikling negativt (Egebjerg mfl., 2016; Hart & Schwartz, 2008). Samtidig viste Daniel N. Stern og Colwyn Trevarthen at spedbarnet er født med sterke medfødte disposisjoner og

---

<sup>2</sup> Kommer til å bruke forkortelsen ICDP videre i oppgaven.



initiativ til i å etablere kontakt med mennesker (Hart & Schwartz, 2008; Hundeide, 2001). Tidligere antok man at spedbarnet var asosialt og at dette gradvis utviklet seg.

ICDP-programmet bygger også på erfaringer og utprøving av to tidligere psykososiale intervensjonsprogram som Rye og Hundeide engasjert fremmet utbredelsen av. Disse er i dag kjent som More Intelligent and Sensitive Child (MISC)-programmet og Marte Meo (Orion)-metoden (Rye, 1993).

MISC-programmet ble utviklet av Pnina Klein, ved Bar-Ilan-Universitetet i Israel, og baserer seg på hovedprinsippene i Reuven Feuersteins teori om formidlet læring (Rye, 1993). Formidlet læring er det som skjer når omsorgsgiver gjennom oppmerksomhet og sensitivitet hjelper barnet i å lokalisere, velge ut og fokusere sin egen oppmerksomhet i læreprosesser. Dette bidrar til å styrke den kognitive utviklingen i barnet (Hundeide, 2001; Rye, 1993). Tyngdepunktet i MISC-programmet ligger på omsorgsgivers evne til å *tilpasse seg barnets hensikter* slik at de sammen kan oppnå en «felles involvering» i de objektene som er i fokus for interesse og forståelse (Hundeide, 2001).

Marte Meo-metoden er tidligere kjent som Orion-programmet, som var et vellykket psykososialt intervensjons-program utviklet av en gruppe psykologer i Nederland, ledet av Maria Aarts (Rye, 1993). I Marte Meo-metoden er tyngdepunktet hovedsakelig på omsorgsgivers evne til å *tilpasse seg barnets emosjonelle tilstand* og initiativ, og justere seg deretter (Hundeide, 2001).

Felles for de to programmene er forståelsen av at mellommenneskelig kommunikasjon, og meningsfylt samspill mellom omsorgsgiver og barn er en forutsetning for at barnet skal lære seg å mestre verden. Metodene brukes for å hjelpe omsorgsgivere til å være mer sensitive overfor barns individuelle særtrekk, for deres behov og utvikling, gjennom å bevisstgjøre omsorgsgiverne på det positive samspillet som allerede er tilstede, og utvide og forsterke det slik at de kan komme til uttrykk i nye situasjoner (Rye, 1993). Samtidig er det samspillet som står i fokus i Marte Meo-metoden, noe MISC-programmet ikke like fullt vektlegger (Rye, 1993). Derimot går MISC-programmet litt lengre enn de essensielle sidene ved kommunikasjonsprosessen og beskriver, ved hjelp av prinsippene for formidlet læring og erfaring, hvilke kvaliteter som er viktige i samspillet når en omsorgsperson forklarer for et barn (Rye, 1993).

I utarbeidelsen av ICDP-programmet blir de overnevnte kvalitetene fra MISC-programmet og Marte Meo-metoden implementert slik at de utfyller hverandre. Der MISC-programmet i større grad vektlegger utviklingen av barnets kognitive funksjoner, fokuserer Marte Meo-metoden mer på utviklingen av de følelsesmessige og sosiale sidene hos barnet (Hundeide, 2001). Rye påpeker (1993, s. 144) at til tross for at det er identifisert like samspillvariabler i analyser av relasjonen omsorgsgiver-barn, uavhengig av kulturelle og sosiale sammenhenger, er de grunnleggende prinsippene for kommunikasjon og formidling ikke nødvendigvis universelle. Innsikt i ferdigheter, mellommenneskelige forhold og oppdragelsesmåter er uløselig knyttet til den kulturelle sammenhengen de oppstår i (Rye, 1993). Denne tilpasningsprosessen mener Rye (1993) har vist seg å være problematisk for intervensjonsprogrammene.

## 2.2 Om ICDP-programmet

ICDP er et universelt forebyggende sensitiviseringsprogram som har som mål å sikre barn en sunn psykologisk og følelsesmessig utvikling gjennom å støtte og bevisstgjøre barnets stabile nettverk (Hundeide, 2001). Gjennom en fasiliterende og sensitiviserende metodikk ønsker man å bevisstgjøre omsorgsgivers på sine egne iboende egenskaper sensitiv assistanse slik at barnet kan oppleve trygghet, god omsorg og tillit for å mestre de utfordringer som det vil møte når det vokser opp (Hundeide, 2001). ICDP-programmet er ressursorientert som innebærer et fokus på menneskets mestringsstrategier, evner og styrker. Gjennom å styrke de positive iboende egenskapene skapes et godt selvbilde, som kan bidra til å motivere foreldrene i en positiv retning (Rønsholdt, Bech, Groot & Godrim, 2013).

Programmet har en humanistisk verdiorientering som vektlegger å utvikle omsorgsgivers sensitivitet og empatiske evner i forhold til barna. ICDP-programmet består av tre hovedkomponenter som kan påvirke kvaliteten i samspillet mellom omsorgsgiver og barn. Disse er:

1. Omsorgsgivers oppfatning av barnet - positiv redefinisjon
2. Åtte temaer for godt samspill mellom omsorgsgiver og barn
3. Syv prinsipper for sensitivisering av omsorgsgivere (Hundeide, 2003).

## 2.3 Minoritetsvarianten av ICDP-programmet

Gjennom årene har det opprinnelige ICDP-programmet blitt kontinuerlig videreutviklet og tilpasset forskjellige målgrupper. Programmet er i dag rettet mot den generelle befolkningen, men også til omsorgsgivere med særskilte utfordringer. Deriblant foreldre for barn med funksjonsnedsettelse, fosterforeldre, ungdomsforeldre, foreldre i asylmottak, foreldre i krisesenter og foreldre med minoritetsbakgrunn (Bråten & Sønsterudbråten, 2018). Man skiller gjerne mellom universell, selektiv og indisert forebygging, hvilket henspiller på ulike formål og ulike målgrupper (Rundskriv Q-16/, 2013). Den universelle delen av ICDP-programmet er rettet mot hele befolkningen. Foreldreveiledning på selektivt nivå er forebyggende tiltak rettet mot foreldre man antar har risiko for utfordringer i foreldrerollen. Indisert forebygging er rettet mot foreldre og omsorgsgivere med forhøyet risiko for å utvikle problemer, eller som trenger bistand med etablerte problemer, for eksempel foreldre i fengsel (Rundskriv Q-16/, 2013). Bråten og Sønsterudbråten (2018) skriver at der de universelle programmene søker å forebygge omsorgssvikt, og styrke omsorgsgivere generelt, ønsker programmene på selektert og indikert nivå å korrigere og forbedre relasjonen mellom foreldre og barnet, som er eller kan være i risiko for utfordringer.

I 2002-2003 initierte Barne- og familiedepartementet et pilotprosjekt for å utarbeide en variant tilpasset den sammensatte gruppen av minoritetsforeldre. Pilotprosjektet dannet grunnlaget for ICDP-programmets minoritetsvariant (Egebjerg mfl., 2016). Til forskjell fra det universelle ICDP-programmet som strekker seg over åtte møtedager, har denne varianten 12 møtedager, hvor hvert møte er på to til to og en halv time. Minoritetsgruppene ledes også av to veiledere, der en av dem har minoritetsbakgrunn og en har etnisk norsk bakgrunn. Veilederopplæringen i ICDP<sup>3</sup> strekker seg over 4-5 måneder med fire dagers innføringskurs. Dette inkluderer øvelser og et selvtreningsprosjekt der man holder en foreldregruppe over 12 ganger, hvorav fire av dagene omhandler ulik praktisering av omsorg for barn, kulturforskjeller og identitet. Veilederen med minoritetsbakgrunn har hovedansvaret og gruppene ledes på morsmål. Dette er et viktig kjernepunkt ettersom minoritetsforeldre som

---

<sup>3</sup> Det finnes i ICDP-programmet forslag til ulike måter å organisere veiledningen på, eksempler på dette er språkblandede grupper to etnisk norske veileder, hvor veiledningen foregår på norsk eller engelsk uten tolk, eller veiledning med to etniske nordmenn og bruk av tolk (Egebjerg mfl., 2016, s. 119) Den varianten som blir benyttet i introduksjonsprogrammet er den referert til i kapitlet.

har store språkutfordringer i norsk (Hundeide, 2003). Det betyr ikke at rett språkbakgrunn hos minoritetsveilederen er tilstrekkelig for å fasilitere veiledning. Minoritetsveilederen må være en ressursperson, med status og en posisjon i minoritetsmiljøet, slik at vedkommende er i stand til å lede gruppen i eget miljø, som kan være krevende (Egebjerg mfl., 2016). Den etnisk norske veilederen deltar som støtte og brobygger til norske forhold og verdier.

I ICDP-programmet er det flere ulike forslag til sensitiviseringsmetoder som veilederne kan benytte seg av i det praktiske arbeidet. Hundeide (2001) poengterer at veiledningsprogrammet i første rekke er rettet mot omsorgsgivere. Med bakgrunn i at forholdet mellom veileder og omsorgsgiver har stor betydning for hvordan omsorgsgiverne benytter seg av programmet i sin daglige omsorg for barna. Programmet legger opp til at omsorgsgivere skal foreta en rekke egenaktiviteter gjennom observasjoner, eksemplifisering og utprøving, fremfor passiv mottakelse av informasjon. Sentralt i det aktivitetsbaserte opplegget er:

- Positiv redefinering av barnet.
- Gjennomgang av de tre dialogene med utprøving- og observasjonsøvelser av barnet.
- Kulturforskjeller i omsorg og oppdragelse, typiske problemer i forhold til norske oppdragelsesverdier, praksiser og institusjoner.
- Problemer knyttet til minoritetsungdom og integrering i det norske samfunnet.
- Brobygging til det norske samfunnet og problematiske temaer knyttet til barns rettigheter og norske lover. De problematiske temaer som er nevnt i minoritetsvarianten er fysisk avstraffelse av barn, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Herunder begreper som ære og skam som grunnlag for denne type lovbrudd.
- Hjemmeoppgaver som ender opp med at deltakerne (omsorgsgiverne) lager sine egne personlig manualer med bilder og egne historier.

### 2.3.1 ICDP er ikke en metode for traumebehandling.

Traumer fra krig og flukt, og psykiske plager er mer utbredt blant flyktninger, sammenlignet med ikke-flyktninger (Dahl, Sveaass & Varvin, 2006). Brunvatne (2006:35 sitert i Bufdir 2016:120) påpeker at belastninger som følge av flukt og migrasjon for denne gruppen gir økt

risiko for psykososiale problemer. Foreldre som er utsatt for traumer har ofte en forstyrret empatisk identifikasjon, som kan gi spesielle utfordringer for veilederne (Egebjerg mfl., 2016). Ofte vil det være ulike problemer hos den voksne som kan forstyrre den empatiske identifikasjonen, i håndboken for ICDP-veiledere nevnes følgende utfordringer som kan svekke omsorgen til barnet (Egebjerg mfl., 2016):

1. Foreldrenes sosiale situasjon: som ekteskapsproblemer, foreldrenes bruk av rusmidler, problemer på jobben, økonomiske vansker, eller personlige historie og erfaringer fra tidligere.
2. Barn med spesielle problemer: det kan være avvik hos barnet, som funksjonsnedsettelse, eller rett og slett egenskaper som foreldrene ikke liker, eller der barnet er forskjellig fra foreldrene selv (Egebjerg mfl., 2016).
3. Sårbarhet og problemer hos den voksne: underutviklet omsorgskapasitet hos den voksne som kan føre til omsorgssvikt. Psykiske problemer hos den voksne. Sårbarhet i den voksne som ofte kan knyttes til egne omsorgserfaringer.

Det er verdt å nevne at ICDP-programmet ikke er spesielt tilpasset traumebelastninger, men fordi programmet er ressursorientert, må det påpekes at kunnskap hos veileder om emnet kan være nyttig i møte med traumeutsatte. Det fremheves i håndboken for veiledere at ICDP ikke er en metode for traumebehandling (Egebjerg mfl., 2016).

## 2.4 Bakgrunnen for en variant tilpasset minoritetsforeldre

Bakgrunnen for å gjennomføre en minoritetsvariant av ICDP er å trygge foreldrene i møtet med det norske samfunnet, i og med at minoritetsforeldrene møter på større utfordringer i barneoppdragelsen enn foreldre flest (Egebjerg mfl., 2016). Migrasjon kan både være en kreativ og smertefull prosess, som innebærer at situasjonen rundt migranten hele tiden er i bevegelse og endring (Qureshi, 2005). Samtidig kan tilværelsen som ny i et land oppleves fremmed og marginal, og mennesket kan veksle mellom både mestring og stress med hensyn til interne og eksterne forhold (Qureshi, 2005). *Kultursjokk* er en betegnelse som benyttes for å beskrive de voldsomme følelsene som kan oppstå hos mennesker som havner i en ny og fremmed kultur (Veer, Vladár Rivero, Groenenberg & Elgarøy, 1994). Definisjonen kan beskrives som et dramatisk følelsesmessig opprør og identitetsproblemer som følge av at man

har forlatt sin opprinnelseskultur. Veer mfl. (1994) skiller mellom «ukompliserte kultursjokk», som er et resultat av frivillig beslutning hos en nykommer til et land, og «kompliserte kultursjokk», som er et resultat av at mennesket har blitt tvunget på flukt.

#### 2.4.1 Opplevelser av tap

Flyktninger opplever alle slags former for tap (Veer mfl., 1994). Tap av kjærlighet og respekt, slik det ble opplevd i relasjonene med venner og familie i hjemlandet. Tap av velkjente sosiale omgivelser, med gjensidig forpliktelse og avhengighet som gav livet mening. Tap av sosial status, som iblant følges av diskriminering (Veer mfl., 1994). Mange flyktninger må starte på nytt og ofte på bunnen av samfunnet i vertslandet (Veer mfl., 1994). De opplever det vanskelig å lære seg det norske språket og at de er usikre på norske verdier. Å ikke forstå, eller kunne gjøre seg selv forstått er en av de største utfordringene ved å migrere og innvandre til et nytt land (Egebjerg mfl., 2016). Språkmangel fører ofte til utilstrekkelig og ukorrekt informasjon som skaper utrygghet. I ytterste konsekvens kan det dannes uriktige generaliseringer og stereotype oppfatninger som igjen kan føre til idyllisering av egne omsorgsverdier og praktisering av disse (Hundeide, 2003).

Hvordan migranten opplever sin livssituasjon er avhengig av både individet selv og vekselvirking mellom individets indre disposisjoner og påkjenninger fra omgivelsene (Qureshi, 2005). Det er betingelsene i majoritetssamfunnet som avgjør mestringsstrategier og/eller mangel på disse (Qureshi, 2005). Dersom betingelsene er gunstige opplever mennesket selvrespekt, mens det motsatte gir dårlige vilkår for mestringsmuligheter. Konsekvensene av å ikke klare presset fra majoritetssamfunnet og i fra familien kan utvikle depressivitet. (Qureshi, 2005). Marginalisering og manglende muligheter til selvrealisering kan forsterke følelsen av tap. Å ikke mestre livssituasjoner kan føre til avmakt og resignasjon. Gjentatte langvarige nederlag, ekskludering fra ulike samfunnsarenaer, diskriminering og stigmatisering kan ha alvorlig innvirkning på den psykiske helsen (Qureshi, 2005).

## 2.4.2 Rollereversering

Forholdet mellom foreldre og barn endres når barnet lærer seg den norske væremåten. Idealer som selvstendighet, frihet og individualitet er dominerende i den norske væremåten, kan underminerer foreldrenes forsøk på å oppdra barnet til lydighet og respekt i tråd med tradisjonelle verdier. Familiene er ofte vant med støtte fra storfamilien når de skal oppdra barn, og mange savner familien og et større nettverk (Hundeide, 2003). I anstrengelsene etter å finne hensiktsmessige mestringsstrategier kan det oppstå større konflikter i familien, både mellom voksne og mellom voksne og barn. I verste fall kan familier slå sprekker fordi medlemmene befinner seg i ulike immigrasjonsfaser- og/eller i ulike livsfaser og livsformer. Å opprettholde egne verdier og tradisjoner samtidig med å tilpasse disse i samsvar med det rådende i det nye samfunnet, krever ressurser og store anstrengelser.

## 2.4.3 Ungdom og autonomi

Ungdom søker etter å finne sin identitet, noe som kan være utfordrende når foreldrene bærer et ulikt verdisyn enn det som råder i det norske samfunnet. Øia & Vestel (2007) skriver at minoritetsungdom står overfor en dobbel utfordring. Ungdommene skal takle å være ung ut i fra en individualistisk kulturell målestokk, parallelt med at deres foreldre skal tilpasse seg det nye samfunnet som er svært ulik deres opprinnelseskultur. Identitetsutviklingen skjer i samspill med omgivelsene, både med familie, venner og andre. I løpet av ungdomsårene skjer det noe nytt i selvbevisstheten som kan føre til at samspillet i familien endres, det foregår en reforhandling av samspillet mellom foreldrene og ungdommen som åpner for gradvis mer selvstendighet. Ofte forekommer det konflikter når denne reforhandlingen finner sted. I det avhengigheten til foreldrene reduseres, blir venner svært viktige (Egebjerg mfl., 2016).

Den spenningen som oppstår mellom foreldre og barn, der familien oppfordrer til lojalitet mot sine etniske verdier, parallelt med at vertskulturen stiller krav til deltakelse i skole og aktiviteter, kan føre til at enkelte av disse ungdommene enten over-identifiserer seg med sin opprinnelseskultur, med vertskulturen, eller risikerer å bli marginalisert av begge (Correa-Velez, Gifford & Barnett, 2010). I følge Eriksen (1993) har minoritetsungdom tre ulike muligheter til å forholde seg til krav fra det norske samfunnet og til foreldrenes tradisjonelle

kultur. De kan velge å markere grensene i forhold til majoriteten og gå inn for å styrke sin «opprinnelige» kultur. Det innebærer å opprettholde tradisjoner og normer med opphav i foreldrenes opprinnelseskulturer (Øia & Vestel, 2007). De kan opprette en identitet, hvor de veksler mellom tilpasning til majoritetsbefolkningen og minoriteten, en såkalt «dobbelidentitet» (Eriksen, 1993). Eller de kan insistere på å bli behandlet som nordmenn.

Samtidig er det en rekke faktorer som kan virke beskyttende mot det stressestilpasningen påfører den enkelte. Først og fremst er foreldrenes trivsel og deres evne til å håndtere den nye livssituasjonen viktig for barna og ungdommene. Trygghet rundt tidsrammen for opphold i vertslandet, større inkludering i vertslandet, samt tilhørighet til et eget etnisk felleskap og sosialstøtte fra jevnaldrende er andre faktorer (Correa-Velez mfl., 2010).

#### 2.4.4 Frykt for barnevernet

Mangel på riktig og grundig informasjon forsterker tap av selvtillit og status, og i mange tilfeller kan foreldrene oppleve seg hjelpeløse i det norske samfunnet (Hundeide 2003). Norske verdier kan oppleves uforståelig og skremmende på mange. I hjemlandet er det ofte familien eller klanen som griper inn dersom noe går galt med barna. Mange foreldre er ikke vant med at offentlige myndigheter som helsestasjonen, barnevernet eller skolen blander seg inn i familiens barneoppdragelse (Hundeide, 2009). I Fylkesnes, Iversen, Bjørknes og Nygren (2015) sin undersøkelse av minoritetsforeldres oppfatninger av norsk barnevern, kom det frem at opplevelser med barnevernet både var positive og negative. Disse bar preg av både tillit og mistillit, men at frykten for barnevernet var vesentlig. Frykten var ikke knyttet til egne erfaringer, men på representasjoner<sup>4</sup> og oppfatninger av barnevernet som ble beskrevet som vanlige og utbredt blant minoritetspersoner generelt. Det var særlig tre temaer som gikk igjen:

1. *Barnevernet tar barn.*
2. *Barnevernet går ikke i dialog med foreldre.*
3. *Barnevernet diskriminerer.*

---

<sup>4</sup> Representasjoner er individets bevisste og/eller ubevisste bilder av virkeligheten, skapt av individets tidligere følelsesmessige og sansemessige erfaringer og oppdagelser som det fortolker nye opplevelser og erfaringer ut i fra (Egidius mfl., 2000)



Fylkesnes et al. (2015) definerer frykt i denne sammenhengen som negative følelser som frustrasjon, avmakt og den ambivalens som klienter kan oppleve i møte med byråkratiske organisasjoner. Samtidig har forskning vist at barnevernet har manglende tillit både blant nordmenn og minoritetsbefolkningen (Marte Knag, Anette, Ragnhild & Lennart, 2015). Denne mistilliten forsterkes i media i Norge, og så sent som 14. februar 2018 gikk tidligere menneskerettighetsdommer i Strasbourg, Gro Hillestad Thune, som har 40 års erfaring med barnevernssaker, ut i avisene og ville fraråde alle foreldre som trenger hjelp, å kontakte barnevernet med den begrunnelse at det er utrygt å forutsi hva slags behandling man kommer til å få (Nordgaard, 2018):

«Det er i dag totalt fravær av forsvarlig rettssikkerhet og kontradiksjon i barnevernets saksbehandling. Hovedproblemet i barnevernet, nemlig at den enkelte saksbehandler har vide fullmakter til å bruke tvang og makt uten at det er knyttet til et forsvarlig klage- og kontrollapparat. Når barnevernet er gitt så stor handlefrihet også til å anvende tvang og makt i møte med barnefamilier, så har samfunnet gått uforsvarlig langt i retning av å akseptere at personer med såkalt «barnefaglig kompetanse» er i stand til å vurdere om foreldre vil være i stand til å gi barna forsvarlig omsorg eller ikke»

## 2.5 Omsorgsgivers oppfatning av barnet

Vår selvforståelse og selvbylde står alltid i forhold til andre mennesker. Forståelsen av seg selv varierer og vil være svært forskjellig avhengig av omgivelsene, situasjoner, og hvordan de menneskene vi er sammen med oppfatter oss (Rønsholdt mfl., 2013). Når den andre lytter til det vi har å si og virker oppriktig interessert, opplever man seg selv som et kompetent menneske. I det motsatte tilfellet, når den andre snur seg vekk, eller tydelig venter på at man skal bli ferdig snakket, opplever man seg uinteressant og kjedelig. Etableringen av vår identitet er en kollektiv og interpersonell prosess, hvor den andres respons blir den måten man ser seg selv (Rønsholdt mfl., 2013). Jo oftere man får en og samme type respons, jo oftere etableres denne holdningen som en del av ens selvbylde. Dersom barnet mottar vedvarende positive bekreftelser, kan det stå i mot tilfeller av negative tilbakemeldinger. Samtidig kan et negativt selvbylde forplante seg så dypt at positive tilbakemeldinger ikke når inn, men preller av. Barns bilde av hvem de selv er etableres gjennom omsorgsgivers reaksjoner og oppfattelse (Rønsholdt mfl., 2013). Omsorgsgivers oppfatning og den følelsesmessige holdningen vedkommende har overfor barnet, er avgjørende i forhold til hvilken omsorg det får (Rye, 1993). Våre forventninger, vår måte å spørre på, våre fortolkninger av barnets adferd og våre

reaksjoner overfor dem, er avhengige av hvilket indre bilde omsorgsgiver har av barna (Rønsholdt mfl., 2013). Det er mange ulike faktorer som påvirker omsorgsgiveres oppfatning av barnet. Barnet fødes inn i en sosial og kulturell kontekst som er med på å forme våre verdier og hvordan vi ser på barneoppdragelse. Forskning har vist at det er sterk sammenheng mellom hvordan barnet oppfattes og den omsorgen barnet får (Rye, 1993). Barn som opplever god kroppskontakt, sensitiv og varm omsorg, utvikler tidlig omsorgsreaksjoner overfor andre barn når de gråter. Disse omsorgsreaksjonene barnet viser, tyder på at barnet imiterer den omsorgen de selv har opplevd (Rye, 1993). Studier har vist at kvinner som i barndommen var adskilt fra en eller begge foreldrene i lengre perioder, hadde større risiko for å utvikle psykologiske problemer. Mødrene som hadde slike erfaringer fra egen barndom, har også mindre interaksjon med barna sine, enn mødre uten denne erfaringen (Rye, 1993).

### 2.5.1 Anerkjennelse

For at barnet skal kunne bevare sin livsglede og nysgjerrighet, har det behov for tilførsel av positiv tilbakemelding og energi. Denne energien kommer til uttrykk gjennom omsorg, glede, støtte, oppmuntring, engasjement ros og anerkjennelse (Linder, 2016). Anerkjennelse ligger tett på begrepet *å verdsette*. Når man anerkjenner et barn, viser man at man setter pris på barnet, som det er. Denne resonansen fra omsorgsgiver og andre er et grunnleggende biologisk behov som barnet har. Gjennom positivt samspill skaper barnet sin identitet og en forståelse av seg selv (Linder, 2016).

### 2.5.2 Empatisk identifikasjon

Empatisk identifikasjon innebærer at omsorgsgiver er sensitiv til barnets utspill, tilpasser seg og følger initiativet som barnet tar gjennom å bruke sin egen innlevelsessevne til å forstå barnets holdninger og handlinger «innenfra» (Hundeide, 2001, 2003). Når vi står nært et menneske som vi er glade i, betyr det at vi medopplever deres følelser, hensikter og behov, og handler deretter. Barnets ytringer og handlinger er uttrykk for følelser, ønsker og hensikter på godt og vondt. Hundeide (2001, 2003) skriver at når empatisk identifikasjon fungerer positivt, innebærer det at omsorgsgiver fortolker positive meninger og hensikter inn i barnets bevegelser og ytringer, og svarer i tråd med de meninger hun eller han tilskriver barnet. På

denne måten ledes barnet inn i en kulturell praksis, der det er i stand til å utvikle de ferdigheter og forventninger som forutsettes for deltakelse i et større kulturelt felleskap (Hundeide, 2001, 2003).

## 2.6 Åtte tema for godt samspill

I utviklingen av ICDP ble forståelsen av barnets behov beskrevet gjennom åtte temaer for godt samspill, sammenfattet i tre dialoger. De tre dialogene er den emosjonelle dialog, den meningsskapende og utvidende dialog, samt den regulerende dialog. Gjennom dialog inviteres barnet inn i et nært felleskap, der omsorgsgiver bruker sine evner til å forstå og avlese barnets initiativer til kontakt (Linder, 2016). De åtte samspilletemaene er ment som et utgangspunkt for å aktivere de iboende egenskapene som omsorgsgiver har, og bruke disse for å styrke den gode relasjonen mellom omsorgsgiver og barn. I veiledningssammenheng brukes dialogene i møtet med ICDP-deltakere.

Den emosjonelle dialogen	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Vis positive følelser, vis at du er glad i barnet ditt</li> <li>2. Juster deg til barnet og følg dets initiativ</li> <li>3. Snakk med barnet ditt om ting det er opptatt av, og prøv å få i gang en emosjonell dialog</li> <li>4. Gi ros for det barnet klarer å gjøre, og vis anerkjennelse</li> </ol>
Den meningsskapende og utvidende dialogen	<ol style="list-style-type: none"> <li>5. Hjelp barnet til å samle oppmerksomheten sin, slik at dere har en felles opplevelse av det som er rundt dere</li> <li>6. Gi mening til det barnet opplever av omverden ved å beskrive det dere opplever sammen og ved å vise følelser og entusiasme</li> <li>7. Utdyp og gi forklaringer når du opplever noe sammen med barnet ditt</li> </ol>
Den regulerende dialogen	<ol style="list-style-type: none"> <li>8a. Planlegg steg for steg</li> <li>8b. Gradert støtte</li> <li>8c. Situasjonsregulering</li> <li>8d. Positiv grensesetting gjennom forklaringer og klare rammer.</li> </ol>

Figur 1: De tre dialogene og åtte tema for godt samspill (Hundeide, 2001).

## 2.7 Syv prinsipper for sensitivisering av omsorgsgivere

For å skape en god relasjon og en trygg ramme for omsorgsgivere er sensitivisering et viktig virkemiddel. Sensitivisering handler om følsomhet for andre og egne reaksjoner, om å skape en følelse av intimitet, nærhet og samhold (Linder, 2016). Begrepet ligger tett på evnen til å identifisere seg empatisk med et annet menneske. Linder (2016) beskriver at når den

profesjonelle innehar en intuitiv følsomhet og er sensitiv, kan det skape en opplevelse av tilhørighet og vitalitet. Videre at empatisk identifikasjon og sensitivitet ikke er et mål i seg selv. Målet er å utvikle et positivt selvbilde hos barnet eller hos omsorgsgiver. Selvbildet er sterkt knyttet til følelsen av identitet, som består av minner, tanker, følelser og sansninger som er vevd inn i forståelsen av hvem man er, og som skapes gjennom relasjonelle erfaringer (Linder, 2016).

ICDP-programmet fremmer viktigheten ved at foreldre og omsorgsgivere trenger å bli anerkjent i deres omsorgspraksis, på lik linje med at barnet trenger positiv bekreftelse og anerkjennelse. Gjennom å styrke foreldrene og fokusere på det positive i samspillet, kan omsorgsgivere oppleve mestring, som igjen kan bidra til å styrke selvbildet og omsorgsevnene. ICDP-programmet har utarbeidet syv prinsipper for sensitivisering som omhandler metodikken som skal benyttes i veiledning av omsorgsgiverne (Egebjerg mfl., 2016). Disse er:

1. Å etablere et nært og tillitsfullt forhold til omsorgsgiveren.
2. Å fremme en positivt og utviklingsfremmende oppfatning av barnet.
3. Påpeke og bekrefte det positive omsorgsgiver allerede gjør.
4. Sette ord på hva som er godt samspill.
5. Aktivere omsorgsgivere i forhold til oppfatning av barnet og *8 tema for godt samspill*.
6. Dele erfaringer i gruppen.
7. Personliggjort innlevende formidlingsform.

### 2.7.1 Kultursensitivitet

Qureshi (2005) knytter kultursensitivitet tett til begrepet kulturkompetanse. Kultursensitivitet innebærer at man åpner seg og ser etter likhetene i forskjellene og ser etter felles referanser når man kommuniserer med hverandre. Dette være seg en felles tro eller overbevisning, forestillinger, erfaringer, normer eller verdier (Qureshi, 2005). Det innebærer å opparbeide seg kunnskap om bakgrunnen til «den andre» og anerkjenne at man er likeverdige, samt ha bevissthet rundt egne holdninger og ståsted. Kultursensitivitet som metode er undersøkende og åpner for at man blir oppmerksomme på handlinger, tanker og følelser som den personen du står overfor legger til grunn for sine handlinger, holdninger og verdier. Det innebærer å bevisst reflektere over egne holdninger og verdier i møte med mennesker som har ulik

kulturbakgrunn eller står i ulike livssituasjoner (Eide, Qureshi, Rugkåsa & Vike, 2009). Å ha kunnskap om, og forstå betyr ikke nødvendigvis å akseptere alle holdninger og forskjeller bare fordi de er annerledes, men å sette seg empatisk inni hvilke tankemåter og handlinger som ligger til grunn for sin væremåte, og hvordan «den andre» opplever og forstår sin egen livshistorie (Qureshi, 2005).

Kulturforståelse innebærer både å ha kunnskap om hvordan kulturer styrer tenking, følelser og handlinger. Det dreier seg altså om innsikt i både å forstå egen kultur og den andres forståelse av virkeligheten (Eide mfl., 2009). Kulturforståelse handler om å være selvbevisst på hvordan ens egen kultur er og hvordan den har formet en, samtidig som man tilegner seg kunnskap om andres kulturer (Eide mfl., 2009). Eriksen og Sajjad (2015, s. 48) skriver: *«Først når man har forstått det som er fremmed, står man i sin fulle rett til å mene noe om det og eventuelt ta avstand fra det, men ikke før. Det er jo alltid en fordel å vite litt om hva man snakker om.»*

Å inneha kulturkompetanse betyr å rette blikket mot egen kultur, og være bevisst verdigrunnlaget og normene som dominerer i egen kultur. Hvert individ har sin egen historie, og i veiledning er det en verdi at mennesker blir møtt med respekt, forståelse og likeverd, uansett kultur, kjønn, etnisitet, klassebakgrunn eller seksuell orientering (Eide mfl., 2009). Veilederens rolle er å fasilitere den ressursorienterte veiledningsprosessen, med empati og sensitivitet. I dag tas ICDP-programmet i bruk i nærmere 40 land i verden, hvilket antas å være en indikator på at programmet er kultursensitivt og godt egnet uavhengig av kulturell bakgrunn (Egebjerg mfl., 2016).

## 2.8 Kultur

Begrepet kultur er komplekst og benyttes i sammenhenger for å gi oss innsikt i hvordan mennesker ordner sine erfaringer, og kaster lys på forskjeller og likheter gjennom klassifikasjon (Eide mfl., 2009). Definisjon av begrepet kultur ble så tidlig som i 1871 formulert av antropologen Edward Burnett Taylors utgivelse av *«Primitive culture»* (Eriksen & Sajjad, 2015). Taylors definisjon av begrepet er beskrevet på følgende måte:

“Kultur, eller sivilisasjon, er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn”  
(sitert i Eriksen & Sajjad, 2015, s. 35).

Begrepet kultur har vært omdiskutert i mange år. Begrepet benyttes ikke om en ting, men omhandler kunnskapshorisonter, verdier og betydninger mennesker bruker for å orientere seg i verden (Eide mfl., 2009, s. 15). Det vesentlige som trekkes frem i Taylors beskrivelse er at forskjellene mellom folkeslagene ikke var medfødte. Mennesker tilegnet seg forskjellig kunnskaper fordi samfunn og naturmiljø krevde det. Forskjellene er dermed ikke biologiske eller genetiske, men strekker seg til at alt som er lært er kulturelt (Eriksen & Sajjad, 2015). Alle mennesker er på et generelt nivå like, vi har et verbalt og nonverbalt språk vi bruker til å kommunisere med. Vi er sosiale gjennom kontakt med andre mennesker som vi må forholde oss til i den forstand at vi må lære oss skikker, språk, forskjeller på riktig og galt og så videre (Eriksen & Sajjad, 2015). Samtidig er vi forskjellige og unike. Vi har forskjellig utseende, tilegner oss ulike erfaringer og kunnskaper, har ulike medfødte evner og anlegg, og forskjellige muligheter (Eriksen & Sajjad, 2015). Enkelte av disse forskjellene og likhetene kan vi snakke om som kulturelle. Innen en og samme kultur har mennesker mange fellestrekk i erfaringsverdenen, som språk, religion og moral, samtidig som det også er store variasjoner innad. Forskjellene mellom mennesker innad i en kultur er ofte mindre synlig, enn mellom to kulturer. (Eriksen & Sajjad, 2015).

Synspunkter på kultur og kulturforskjeller er nyttige på den måten at det kan hjelpe oss å forstå mange forskjeller og likheter mellom mennesker. Samtidig skal man være varsom med bruken av begrepet, slik at man ikke risikerer å gjøre mennesker mer like enn de faktisk er (innen kulturene) og mer forskjellige enn de faktisk er (mellom kulturer) (Eriksen & Sajjad, 2015). Ofte tenderer begrepet kultur mot å bli benyttet i så mange ulike sammenhenger at begrepet lett kan misbrukes, være overforenkende og ødeleggende. Dette gjelder særlig i kontakt mellom norske og innvandrere der man snakker om *fremmede kulturer*. Det kan ofte være fristende å bruke kulturforskjeller som årsaksforklaring når noe går galt mellom nordmenn og minoriteter, selv om det ofte er andre årsaker til konfliktene (Eriksen & Sajjad, 2015). Det betyr i midlertid ikke at vi skal undervurdere betydningen av kulturforskjeller. Det er opplagt at det er en medvirkende årsak til kommunikasjonsproblemer, misforståelser og konflikter mellom mennesker (Eriksen & Sajjad, 2015).

### 2.8.1 Forskjeller mellom tradisjonell kollektivistisk og moderne individualistisk kultur.

Den mest brukte beskrivelsen av kulturelle forskjeller forholder seg til kollektivism og individualisme. I individualistiske kulturer er verdier som autonomi, uavhengighet og selvhevdelse vektlagt. Å utvikle sin individuelle identitet og autonomi fra gruppen eller familien blir sett på som viktig, og personlige holdninger og mål vektlegges sterkere enn gruppens verdier og mål. I Norge har staten gjort det mulig å unngå uønskede autoritets og avhengighetsbånd i familien, så vel som i arbeidslivet og lokalsamfunnet, og å frigjøre seg fra dem (Eide mfl., 2009). Dette har vært en viktig forutsetning for individuell autonomi, og relativt høy grad av likestilling mellom kjønnene, som innebærer at foreldrenes innflytelse over barna er begrenset (Eide mfl., 2009). Dyrkingen av barnets autonomi står sterkt i majoritetssamfunnet, og i oppdragelse knyttet til sterke anti-autoritære verdier. Den individuelle autonomien som det siktes til, står i kontrast til andre samfunn, hvor familien er et fundamentalt sikkerhetsnett mot en usikker verden.

I kollektivistiske kulturer legges det mer vekt på verdier som gjensidig avhengighet, plikt og underkastelse, og individualiteten er i større grad fastsatt av den gruppen man tilhører. Det innebærer at individets egne holdninger er mindre viktige enn gruppens mål og verdier (Eide mfl., 2009). Geert Hofstedes (referert til i Hundeide, 2003, s. 77) definerer skillet mellom individualisme og kollektivism på følgende måte *«Individualisme preger de samfunn der båndene mellom menneskene er løse: enhver forventes å ta hånd om seg selv og sin umiddelbare familie. I motsetning til dette står kollektivismen for de samfunn der menneskene fra fødsel av blir integrert i en sterk sammenknyttet inn-gruppe som gjennom hele livet beskytter dem gjennom udiskutabel lojalitet»*.

De forskjellige holdninger og oppfatninger av selvet i ulike samfunn preger menneskene i deres sosiale handlinger, og hvordan familielivet organiseres påvirkes i stor grad av disse. De verdiene som er sentrale i en spesifikk kultur, kommer til uttrykk gjennom oppfatninger av hva som er det ideelle barnet, hva som er målet for oppdragelsen og hvordan den bør gjennomføres (Hundeide, 2009, s. 7). ICDP-programmet benytter seg av inndelingen mellom det tradisjonelle samfunnet (kollektivistiske) og det moderne samfunnet (individualistiske) for å beskrive kulturforskjeller i oppdragelsesverdier, og hvordan disse fører til variasjon i omsorgs- og samspillpraksis (Hundeide, 2001).

	<b>Moderne individualistisk</b>	<b>Tradisjonell kollektivistisk</b>
<b>1</b>	Viktigere å utvikle selvstendighet og individualitet- utdanning er viktig og barn har en psykologisk verdi. En tendens til romantisering av barn. Moderne selvstendighetsorientering. Barna utvikler «separate selv» der selvhevdelse er viktig («være seg selv»).	Barna skal vise lydighet, respekt og lojalitet overfor voksne, foreldre, slekt og autoritet. Tradisjonell lydighet og respekterorientering. Barnet utvikler «relasjonelle selv» det vil si sosialt orienterte selv med vekt på høflighet og hensynsfullhet.
<b>2</b>	Foreldre er vanligvis de eneste ansvarlige omsorgsgivere- kjernefamilie, slekt mindre viktig.	Familien og slekten (og klanen) er medansvarlige for barnets oppdragelse og overtar i perioder. Barna tilhører familien.
<b>3</b>	Det legges liten vekt på forskjell i oppdragelse mellom gutter og jenter. Likeverdighet mellom kvinner og menn tilstrebes.	Det legges stor vekt på at gutter og jenter oppdras forskjellig. Forskjellige rettigheter og plikter som forberedelse til forskjellig livskarrierer. Kvinnen har lavere status. Likeverd motarbeides.
<b>4</b>	Foreldre er forholdvis lite sammen med spedbarnet (ca. 30% av tiden). Sover vanligvis atskilt. Foreldre arbeider utenfor hjemmet.	Foreldre eller omsorgsgivere er sammen med spedbarn det meste av tiden (ca. 90% av tiden) Spedbarnet sover sjelden alene, og sover alltid sammen med mor de første par leveår.
<b>5</b>	Barnet oppfattes som en kommunikativ partner fra fødsel av: Ansikt-til-ansikt dialog. Den voksne må tilpasse seg barnet.	Lite verbal kommunikasjon og ansikt-til-ansikt dialog, men mye kroppskontakt. Spedbarn bæres mye. Barn forventes å tilpasse seg voksne-respektkontakt sentralt.
<b>6</b>	Barn forventes å ta initiativ i forhold til voksne med spørsmål og avbrytelser. Ingen eller liten respektbarriere. Både barn og foreldre snakker direkte sammen, åpenhet og dialog verdsettes også om intime forhold.	Barn tar sjelden initiativ i forhold til voksne. De svarer når de blir spurt, observerer og lytter. Sterk respektbarriere. Kommunikasjonen er mer indirekte der budskaper formidles underforstått eller ved kroppsspråk. Taushet og stillhet verdsettes.
<b>7</b>	Barn har få faste oppgaver. Deres aktivitet er lekeorientert og rettet mot skolestart. Barn har psykologisk verdi for foreldrene.	Barn har tidlig faste oppgaver i husholdningen. De er ansvarlige for å hjelpe foreldrene i alderdom. Barn har også økonomisk verdi og arbeidsomhet anses som en dyd.
<b>8</b>	Opplæring gjennom pedagogiske opplegg justert til barna i barnehage og skole. Foreldre forventes å justere seg til barna og delta i samspill og barns lek. Leken ansees som viktig og kan være pedagogisk orientert.	Uformell opplæring gjennom deltakelse og observasjon av voksne. Barn forventes å tilpasse seg de voksne. Voksne leker ikke med barn. Dette bryter respektkontakten. Barn leker med barn.
<b>9</b>	Grensesetting skjer gjennom forklaring. Avtaler og tilbaketrekning av forelder. Fysisk avstraffelse er forbudt.	Grensesetting skjer gjennom respektpåpekning og lojalitet/respekt forhold som tas for gitt. Foreldre har autoritet. Om nødvendig ved fysisk avstraffelse ofte uten forklaring.
<b>10</b>	Statlig og kommunale myndigheter kan gripe inn overfor familier ved omsorgssvikt (barnevern, barneombud, politi). Barn har individuelle rettigheter.	Omsorg for barn er et felles ansvar og involverer familie og slekt. Statlige myndigheter griper ikke inn i familiens interne forhold. Barn har plikter og ansvar. Rettigheter er et fremmed begrep.

Figur 2: Oversikt over kulturforskjeller mellom Tradisjonell kollektivistisk og moderne individualistiske oppdragsverdier



Samtidig poengteres det at forskjellene ikke er motpoler, og at de fleste land faller mellom disse ytterpunktene. Ovenfor er en sammenstilling av noen typiske forskjeller i oppdragelsesverdier som beskrives i forskning og litteratur. Inndelingen av kulturelle forskjeller benyttes som utgangspunkt for bevisstgjøring av veiledere som veileder i ICDP-programmets variant tilpasset minoritetsforeldre (Hundeide, 2009, s. 16-17).

## 2.9 Forskning på ICDP

I perioden 2007 til 2009 initierte og finansierte Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet en evaluering av minoritetsvarianten av ICDP-programmet (Sherr, Skar, Clucas, Tetzchner & Hundeide, 2011). Konklusjonen fra evaluering for foreldre med minoritetsbakgrunn viste at mødrene hadde særlig nytte av programmet i form av økt grad av kommunikasjon og involvering med barna. Relasjoner innad i familien ble også styrket. Barna ble prioritert i større grad, og opplevd som roligere. Mødrene som deltok rapporterte om et bedre selvbilde og følte seg styrket som omsorgsperson. Det ble også påpekt videre at mødrene hadde et sosialt utbytte gjennom ICDP-gruppen, noe som var viktig for dem (Sherr mfl., 2011).

I 2015 ble det lagt frem en rapport om ICDP-programmet utarbeidet av Silje Bjørnstad (2015), ved Regionsentret for barn og unges psykiske helse. Rapporten tar utgangspunkt i 82 tilgjengelige beskrivelser, evalueringer, studier og rapporter vedrørende ICDP. I tillegg til en rekke tekster og artikler som omtaler programmet, men som ikke presenterer «resultater» eller undersøker endringer av programmet (Bjørnstad, 2015). I rapporten fremkommer det totalt 45 av 82 studier som omhandler evaluering av ICDP-programmet på nivået, omsorgsgiver og barn. Av disse var kun fire artikler publisert i fagfelleurdert tidsskrift. Bjørnstad (2015) skriver at med tanke på at ICDP-programmet blir benyttet i over 40 ulike land, er dette et svært lavt tall. Tre ytterlige rapporter antas å ha tilfredsstillende forskningsmessig kvalitet da artiklene var sendt til trykk for publisering, samt at en artikkel var levert til publikasjon. De resterende 37 arbeidene undersøker endring forbundet med deltakelse i ICDP-programmet. Bjørnstad (2015) skriver at interne rapporter, evalueringer og studentarbeid viser samme tendenser til at ICDP-programmet kan bedre samspill mellom omsorgsgiver og barnet.

Oppsummert resultater i rapporten viser følgende fellestrekk ved bruk av ICDP, både nasjonalt og internasjonalt:

1. Omsorgsgivere opplever at ICDP har spilt en positiv rolle i deres og barnas liv.
2. Omsorgsgivere rapporterer om bedre samspill mellom seg og barnet.
3. Positive helsemessige endringer hos barna både fysisk og psykisk.
4. Omsorgsgiverne opplever at de er blitt mer bevisste på seg selv og sin egen adferd overfor barna.
5. Fedre opplever at de blir tryggere i sin rolle som omsorgsgiver.
6. Fedre rapporterer om endringer i egen psykiske helse.

### 2.9.1 Forskning på ICDP Internasjonalt

Evaluering av oppfølgingseffekter etter gjennomføring av ICDP for omsorgspersoner i Mosambik viste at ICDP-deltakerne rapporterte mindre bruk av slag som fysisk avstraffelse av barna (Skar, Sherr, Clucas & Von Tetzchner, 2014). Nesten alle deltakerne hadde sett endringer i barna, i familiene og i dem selv etter deltakelse i programmet (Skar mfl., 2014). Andre evalueringer gjort internasjonalt støtter disse funnene. I Sør-Afrika fant man at ICDP-deltakere rapporterte en nedgang i bruken av negative foreldrestrategier, som for eksempel fysisk straff etter deltakelse i ICDP (Bjørnstad, 2015). Colombianske undersøkelser viser at deltakerne endret sine holdninger til ulike former for negativ grensesetting i form av fysisk avstraffelse, og i Makedonia fant man at foreldrene roste barna mer, og hadde mer tid sammen med dem. De samme tendensene til programmets positive innflytelse ser vi også i norsk sammenheng. De samlede funnene fra en spørreundersøkelse av 105 norske mødre og 36 norske fedre som deltok i ICDP, viste at både mødre og fedre endret foreldrestrategier i positiv retning, og var mer engasjert i barna etter deltakelse i foreldreveiledningsprogrammet enn før deltakelse (Clucas, Skar, Sherr & Tetzchner, 2014). Mødrene skåret bedre på foreldrestrategier, og emosjonelt og interaktivt engasjement, og oppga en nedgang i barnets vanskeligheter. Fedrene rapporterte at de brukte mer tid med barna, og funnene viste at de oppga høyere grad av selvtillit, og lavere grad av angst og depresjon etter deltakelse i ICDP.

### 2.9.2 Forskning fra Norge

I 2016 ble det lagt frem en evaluering av ICDP utprøvd i krisesentre. Evalueringen ble gjort på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som blant annet ønsket å finne ut

hvordan ICDP kan tilpasses krisesentrene (Sollied & Flacké, 2016). Resultatene fra evalueringen viste at ICDP hadde fungert godt som et redskap i foreldreveiledning, både for veilederne (ansatte) og for foreldregruppene, og tilbakemeldingene på programmet var positive. Flere fra foreldregruppen i undersøkelsen hadde selv vært utsatt for vold fra egne foreldre. Noen av dem kom fra land der oppdragervold er utbredt. Veilederne beskrev at de måtte vente å snakke om vold lengre ut i veiledningsrekken, fordi de hadde erfaring med at flere mødre følte skam og skyld over hva barnet hadde opplevd. Enkelte krisesentre gav tilbakemelding om behov for fordypning i voldsproblematikk, mens hos andre ble personalet ofte kurset i tematikken (Sollied & Flacké, 2016). Veilederne uttrykte også usikkerhet etter avsluttet teoriopplæring i sertifiseringen når det gjaldt opplæring i å danne og lede grupper, og dermed til å fasilitere en utviklingsprosess. I ettertid hadde de erfart at det sannsynligvis ikke ville være mulig å bli utlært i gruppeorganisering og gruppefasilitering, uten erfaring.

Veilederne rapporterte at det skjedde store endringer i omsorgskompetanse hos foreldrene på kort tid. Foreldre hadde gitt tilbakemelding om at de hadde hatt nytte av programmet, som følge av fokus på iboende ressurser hos foreldrene. Foreldrene la spesielt vekt på at det var positivt å møte andre foreldre med samme erfaringsbakgrunn. Foreldrene opplevde også ICDPs begreper som redskap for å kunne sette ord på hvilke utfordringer de hadde og prøvde å utvikle i samarbeid med barnevernstjenesten (Sollied & Flacké, 2016).

## 3. Metode

I dette kapitlet blir det metodiske utgangspunktet for oppgaven presentert. I kapittel 3.1 presenteres valg av metode og design. I kapittel 3.2 redegjør jeg for valg av informanter og rekruttering. I kapittel 3.3 kommer en beskrivelse av prosessen for intervju og datainnsamling. I kapittel 3.4 presenteres refleksjoner rundt min rolle som forsker. I kapittel 3.5 vil jeg drøfte og vurdere undersøkelsens kvalitet gjennom troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

### 3.1 Valg av metode og design

Målet med valg av metode er å finne en fremgangsmåte for innsamling, analyse og fortolkning av data, som kan anvendes i å besvare forskningsspørsmålet. Den metoden som egner seg best i kvalitative studier er den som på best mulig måte kan gi en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2003). Metoden tar utgangspunkt i problemstillingen.

For å belyse minoritetsforeldres erfaringer, opplevelser og tanker rundt ICDP-programmets minoritetsvariant, er det lite hensiktsmessig å besvare forsknings-spørsmålet gjennom kvantitativ metode (Thagaard, 2003). I kvantitativ metode fokuserer man hovedsakelig på å samle inn data som lar seg tallfeste og som kan si noe om utbredelse. I kvalitativ metode ønsker man å få frem betydningen av folks erfaringer og opplevelse gjennom samtaler (Kvale, Anderssen & Rygge, 1997). Thagaard (2003) skriver at der kvantitativ forskning baserer seg på metoder som innebærer større avstand til informantene, vil man i kvalitative undersøkelser ha til formål å fange opp og forstå verden slik de som studeres oppfatter den. Videre skriver Thagaard (2003) at for å innhente kunnskap om dette, er intervjuundersøkelser en særlig velegnet metode. På bakgrunn av problemstillingen, og med målsetting om å innhente viten om intervjupersonenes verden, valgte jeg dermed å gjennomføre flere intervjuer (Kvale mfl., 1997).

### 3.1 Intervju

I denne undersøkelsen er jeg interessert i å få en dypere forståelse og innsikt i hva informantene tenker om ICDP-programmet, hvilke erfaringer, følelser og opplevelser de har knyttet til å komme til en ny kultur. Her opplever de et ulike verdier og oppdragelsen er forskjellig fra informantenes opprinnelseskultur. Gjennom intervju kan man belyse informantenes *livsverden*. Begrepet livsverden er knyttet til filosofen Edmund Husserl, men senere benyttet i kvalitativ forskning tilknyttet flere fagområder (Dalen, 2011). Livsverden omfatter hvordan personer forstår, opplevelser og forholder seg til sin hverdag. Målet i forskningsintervju er å utfolde meningen i folks opplevelser, og avdekke deres livsverden (Dalen, 2011). For å få kunnskap om informantenes erfaringer og opplevelser forutsetter det at intervjuer har kjennskap til temaene som skal belyses. Men også egne erfaringer kan være av stor betydning (Dalen, 2011). Thagaard (2003) skriver at intervjusituasjonen representerer den «ytre» verden. Med dette menes at beskrivelsene som blir gitt er kontekstbundne og skapes der og da. Samtidig sees intervjudata som en gjenspeiling av hvordan informanten forstår sine egne opplevelser og erfaringer, og hvordan informanten oppfatter forskeren.

Beskrivelser utformes i den relasjonen som utvikles mellom informant og forsker. Det er derfor viktig at forskeren har reflektert over hvordan en kan skape en atmosfære som innbyr til fortrolighet. Forskeren er interessert i å innhente data, og styrer derfor intervjusamtalen i den retningen for tema som undersøkelsen handler om. Samtidig er forskeren avhengig av en tillitsfull relasjon slik at informanten er villig til å være åpen om sine synspunkter og erfaringer. På denne måten har informanten kontroll over hva hun eller han ønsker å formidle (Thagaard, 2003)

I denne undersøkelsen har jeg benyttet meg av delvis strukturert intervju. Temaene og spørsmålene var formulerte i intervjuguiden, mens rekkefølgen på temaene ble delvis avklart underveis. Kvale mfl. (1997) skriver at ved å benytte seg av en intervjuguide kan forskeren lettere følge informantenes fortelling, men likevel sørge for å få nok informasjon om de fastlagte temaene som er relevante for undersøkelsen. Det innebærer at forskeren må være åpen for de temaene som dukker opp, og samtidig holde fokus på relevansen. Å styre samtalen til en viss grad er også knyttet til etikk, ettersom informantene kan komme inn på tema som ligger langt utover det forskeren søker å få informasjon om. Kvale mfl. (1997)

beskriver dette skillet mellom forskningsintervjuer og terapeutiske intervjuer, og skriver at dersom intervjuet berører personlige og emosjonelle emner, kan det i enkelte tilfeller bringe på overflaten dypere personlige problemer. Dersom forskeren har ikke har reflektert over sin rolle og vurdert muligheten for at dette kan skje allerede på planleggingsstadiet, kan det føre til at forskningsintervjuet blir en personlig terapitime (Kvale mfl., 1997).

### 3.2 Forskerens kvalifikasjoner

Intervjuer bør ikke bare ha kunnskap om temaene som skal undersøkes, men også om sosiale relasjoner (Kvale mfl., 1997). Intervjuets kvalitet er avhengig av intervjuerens egenskaper og evner til kontinuerlig å ta raske valg mellom hva det skal spørres om, og hvordan. Dette innebærer å ha øre for informantens språkstil, slik at man kan hjelpe informantene i å uttrykke sine egne fortellinger. Spørsmålene som stilles må være klare, enkle og forståelige. Kvale mfl. (1997) skriver at teoretiske retningslinjer på hvordan man skal gjøre et godt intervju er viktig å ha, men at erfaring fra praksis er den beste måten å bli en dyktig intervjuer.

Intervjuerens selvtillit oppnås gjennom intervjuerfaringer, som er nødvendig for å svare på en følsom måte, for å styre intervjuet på en strukturert måte i den retningen mot hva intervjueren ønsker å få svar på. Selvtillit er også viktig for at intervjueren skal kunne stille kritiske spørsmål til det som blir sagt, for å teste påliteligheten og gyldigheten i det informantene forteller. Når intervjuer mangler selvtillit og er bekymret for å ikke være flink nok, kan det føre til at konsentrasjonen rettes mot neste spørsmål i stedet for å lytte godt til det som blir sagt (Thagaard, 2003). Dalen (2011) skriver at forskeren må være selvbevisst på egen engstelse for å havne i ubehagelige situasjoner. Dette gjelder spesielt i møte med informanter som er i vanskelige livssituasjoner, og hvor personlige fortellinger kan vekke uavklarte følelser. Forskeren må mestre å balansere mellom nærhet og distanse til informanten (Dalen, 2011). Følsomhet i intervjusituasjonen innebærer å lytte aktivt til det som blir sagt, slik at nyansene i informantens beskrivelser kan komme til overflaten. Det innebærer at intervjueren må ha empati, slik at man ikke bare lytter til hva som blir sagt, men også hvordan det blir sagt. På denne måten kan informantens svar og beskrivelser få plass som gjør at nyanser i beskrivelsene kommer tydeligere frem. Intervjuerens oppgave blir da å stille gode oppfølgingsspørsmål på en respektfull og vennlig måte (Kvale mfl., 1997).

### 3.3 Utvalget

I kvalitative studier velges informanter ut i fra hvilke egenskaper og kvalifikasjoner som er hensiktsmessig eller strategisk relevant i forhold til problemstillingen (Thagaard, 2003). I mitt tilfelle er utvalget minoritetsforeldre som har gjennomført ICDP-programmet tilpasset denne målgruppen. Jeg måtte begrense utvalget til en av totalt fem morsmålsgrupper som gjennomførte ICDP-programmet for minoritetsforeldre våren 2017, noe som fort innskrenket tilgjengeligheten for et bredt utvalg av informanter. Det var en vurdering jeg måtte ta i forhold til logistikk og planlegging, tidsrammen på undersøkelsen, samt de økonomiske rammebetingelsene knyttet til bruk av tolk.

Samtlige intervju for denne undersøkelsen ble gjennomført i oktober 2017. Utvalget består av arabisktalende foreldre, hvorav tre er menn og en er kvinne. Informantene kommer fra ulike land, men samtlige er flyktninger, som har fått oppholdstillatelse i Norge på bakgrunn av pågående krig i deres hjemland. Alderen på informantene ved intervju var mellom 36 og 48 år. De har til sammen tjue barn i alderen ett år til tjuesyv år. Informantenes nærmeste familie som voksne barn, søstre, brødre og foreldre er spredt utover flere europeiske land, England, Tyskland, Libanon og i hjemland der det fortsatt foregår alvorlige krigshandlinger. Ingen av informantene har annen nær familie i Norge. Halvparten av informantene kom som overføringsflyktninger<sup>5</sup>. Ved dato for intervju har informantene bodd i Norge mellom ett år til tre år. Den av informantene som har vært lengst i Norge, fikk familiegjening med sin ektefelle og barn, ett år og ni måneder før intervjuet fant sted. Denne informanten hadde frem til da, tilbragt mesteparten av tiden i Norge i asylmottak.

### 3.4 Rekruttering

I forbindelse med sertifiseringen for å bli ICDP-veileder, veiledet jeg sammen med en morsmålsveileder en ICDP-gruppe med somaliske mødre høsten 2016 og våren 2017. Gjennom ICDP sertifisering kom jeg i kontakt med både deltakere i de ulike gruppene, men

---

<sup>5</sup> Overføringsflyktning (også kalt kvoteflyktninger) brukes om flyktninger som etter avtale med FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) blir hentet til Norge etter organisert vedtak. Det er Utlendingsmyndighetene (UDI) som avgjør hvem av flyktingene som får komme til Norge, og antallet overføringsflyktninger bestemmes hvert år av Stortinget (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018).

også ICDP-veiledere som deltok i samme sertifiseringsforløp. Ettersom jeg ble kjent med ICDP-veiledere og hadde bekjentskap og venner fra tidligere i minoritetsmiljøet, gav dette meg lettere tilgang til feltet. Jeg hadde dermed mulighet til å ta direkte kontakt med informantene, men vurderte det som riktig å gå via Kommunen, og Flyktningetjenesten. Dette valget er knyttet til at flyktninger er en mer utsatt og sårbar gruppe, både med tanke på migrasjonsbakgrunn og manglende språk, men også andre utfordringer. Jeg startet med å sende ut et informasjonsskriv om prosjektet til Flyktningetjenesten i Tromsø, hvor jeg ba Flyktningetjenesten samtykke i at jeg kunne ta direkte kontakt med foreldrene som deltok i ICDP-programmet. Underretting om prosjektet ble også sendt i kopi til Flerspråklig i Arbeid (FIA). FIA samarbeider med Flyktningetjenesten om planlegging og gjennomføringen av ICDP-programmet for minoritetsforeldre. Etter møte med Flyktningetjenesten og muntlig godkjenning av inngang til feltet tok jeg kontakt med veilederne for de ulike morsmålsgruppene i ICDP. Minoritetsveiledere hjalp til med å oversette forespørselen om deltakelse og beskrivelser av prosjektet. De oversatte all praktisk informasjon om prosjektet og forklarte hva deltakelse innebar, om taushetsplikt, konfidensialitet og samtykkeerklæring (se vedlegg<sup>6</sup>). Det var totalt ni minoritetsforeldre som ønsket å stille, av disse var fem menn og fire kvinner. Samtlige samtykket skriftlig på dette første møte. Det ble tidlig i forskningsprosessen nødvendig å foreta noen begrensninger i utvalget, først og fremst på grunn av de økonomiske rammene til prosjektet ettersom jeg var avhengig av å benytte meg av tolk.

#### 3.4.1 Snøballmetoden

Fra samtykke til intervjuene fant sted gikk det 5 måneder. I denne tiden ble det sendt ut skriftlig informasjon på arabisk og norsk om oppmøtested og forslag til tidspunkt til intervju, uten at det kom noen svar fra informantene. Jeg forsøkte flere ganger å ta kontakt, uten å få svar. I mellomtiden fikk jeg avtalt med en minoritetsdeltaker i ICDP om å foreta et pilotintervju, slik at jeg kunne få jobbet vider med intervjuguiden og juster den ytterligere. Det ble foretatt et totimers intervju med tolk i starten av oktober. En ukes tid etter pilotintervjuet begynte utvalget å ta kontakt. Noe av dette skyldes nok det Thagaard (2003) beskriver som snøballmetoden. Det er en fremgangsmåte forskeren kan benytte seg av

---

<sup>6</sup> Vedlegg 3: Samtykkeerklæring



gjennom å første kontakte noen få personer som har egenskaper og kvalifikasjoner som speiler det utvalget vi ønsker å komme i kontakt med. Analogien med en snøball er at den vokser ettersom den ruller, på samme måte som at utvalget i begynnelsen er lite, for så gradvis å utvides (Thagaard, 2003). Minoritetsmiljøet i Tromsø er lite og forholdsvis oversiktlig når man har tilgang inn i miljøet. De aller fleste vet om hverandre og snakker sammen i voksenopplæringen, eller andre kurs de deltar sammen på. Denne strategien var ikke et bevisst metodisk valg fra meg i utgangspunktet, men et resultat av at det ble snakket om meg og undersøkelsen innad i minoritetsmiljøet. Det var først i etterkant av pilotintervjuet at utvalget kom på plass.

På bakgrunn av snøballmetoden innad i minoritetsmiljøet ble jeg kontaktet av andre deltakere enn de jeg opprinnelig hadde hatt kontakt med, som også hadde gjennomført ICDP-programmet, og ville delta. Dette skjedde både før og etter oppstarten av intervjuene. Utvalget ble derfor utvidet til 10 deltakere, hvorav fire tilfeldige informanter ble valgt ut til å delta. Jeg hadde gjort avtale med Biblioteket i Tromsø om lån av grupperom, ettersom det er lett tilgjengelig for informantene. Jeg tok direkte kontakt over telefon, og avklarte bruk av tolk, og tidspunkt for når og hvor intervjuet skulle være.

### 3.5 Bruk av tolk

Ettersom informantene ikke har tilstrekkelig norskkunnskaper og intervjuet skulle foretas på norsk, var det nødvendig å innhente en tolk. Det er klare metodiske utfordringer knyttet til dette (Dalen, 2011). For det første kan det være vanskelig å finne en tolk med gode kvalifikasjoner og egnethet. Personlig egnethet i intervjusituasjonen handler om kvaliteter utover de språklige ferdighetene. Innenfor pedagogikken, så vel som mange andre fagområder, kan man fort berøre sensitive temaer, som for eksempel erfaringer fra flukt. Da er det viktig at tolken forholder seg profesjonelt på lik linje med intervjuer slik at intervjusituasjonen inngir trygghet og tillit hos informanten. For det andre kan det oppstå ulike språklige uklarheter og misforståelser underveis. Dersom tolken ikke har forkunnskaper om, eller behersker, den faglige terminologien som benyttes, kan det føre til at intervjuer ikke får tak i det informanten virkelig gir uttrykk for (Dalen, 2011). En tredje utfordring i følge Dalen (2011) er tolkens bevissthet rundt sin rolle. Tolken må ikke engasjere seg og delta aktivt i samtalen. I de tilfeller må forskeren dempe tolken, og tilliten og kvaliteten av

undersøkelsen blir svekket. Når kommunikasjon i intervjuet skjer gjennom et ekstra ledd, kan det også føre til at intervjueren ikke får den tilliten som den ønsker hos informanten (Dalen 2011).

Jeg tok kontakt med Noricom tolketjeneste i Tromsø som driftes av Integrerings- og mangfolddirektoratet, som har tolkefaglig myndighet i Norge. Jeg presenterte studiet og la frem problemstilling og tema for forskningen, hvorpå jeg ble anbefalt en tolk. Jeg møtte så tolken for et informasjonsmøte, der jeg la frem hovedtrekkene i ICDP-programmet, og gikk grundig gjennom intervjuguiden og relevante begreper som ville bli brukt under intervjuet. Det ble gjennomført et pilotintervju i forkant av de formelle intervjuene, slik at vi kunne kjenne på vår relasjon og samarbeid under intervjuet.

Jeg opplevde at tolken var svært profesjonell, og at formidlingen av informantens utsagn ble tydelig oversatt. Jeg opplevde at informantene hadde tillit til tolken, og at de snakket direkte til meg når det ble stilt spørsmål. I forkant av intervjuene ble tolken presentert, og det ble gitt informasjon om at også tolken er underlagt taushetsplikt. Det ble også informert om at tolken ville ta notater dersom det var mye informasjon samtidig, og at disse notatene ville bli makulert i etterkant av intervjuet. Dersom det dukket opp begreper som var vanskelig å oversette, dobbeltsjekket tolken dette med intervjueren eller informanten, slik at budskapet stemte overens med meningsinnholdet. Tolken engasjerte seg ikke i selve samtalen, bare oversatte nøytralt det som ble sagt. I enkelte tilfeller hvor informantene snakket mye og fort, stoppet vi litt opp slik at tolken fikk skrevet ned notater og oversatt til intervjueren før vi gikk videre. Denne kommunikasjonen mellom tolken og intervjuer var ofte nonverbal. Behov for pauser ble ofte bare signalisert og oppfattet gjennom et enkelt blick. Jeg tror dette kommer av at vi for det første hadde fått på plass en relasjon gjennom det første møtet der vi snakket om temaet og intervjuguiden, så vel som selve gjennomføringen av pilotintervjuet, dernest kombinert med profesjonalitet, kompetanse og erfaringer som tolken bragte med seg fra tidligere.

I leddet mellom informant- tolk- intervjuer visa versa er det naturlig at enkelte setninger får en annen oppbygging, samtidig som meningen og intensjonen blir ivaretatt. Enkelte ganger ble det tolket ord der jeg vet at meningsinnholdet skulle vært noe annet, og har derfor under transkriberingen korrigert det norske språket litt. Men justeringene er så små at meningsinnholdet ikke er endret.

### 3.6 Pilotintervju

Pilotintervju (eller prøveintervju), er en egnet mulighet til å undersøke om spørsmålene i intervjuguiden er hensiktsmessig i forhold til forskningsspørsmålet, for så å kunne foreta justeringer i etterkant og før de formelle intervjuene skulle gjennomføres. Pilotintervjuet gir også mulighet til å teste ut seg selv som intervjuer (Kvale 2001). Under slike intervjuer har man mulighet til å få tilbakemelding på både spørsmålene, så vel som egen væremåte i intervjusituasjonene (Dalen, 2011). Jeg var også interessert i å finne ut hvordan tidsdimensjonen på intervjuet er i forhold til bruk av tolk, og spesielt prøve ut samarbeidet med tolken. Det er i følge Dalen (2011) helt klare metodiske utfordringer ved bruk av tolk. Disse kommer jeg nærmere innpå senere i kapitlet, men det var viktig for meg å kjenne på det mellomledet i intervjusituasjonen. Tolken er et tredje ledd, og all informasjon blir formidlet gjennom tolken. Vårt samarbeid influerer både opplevelsen av trygghet i rommet, men også det tillitsforholdet som skal skapes mellom intervjueren og informanten.

Pilotintervjuet gav også mulighet for å prøve ut det tekniske utstyret. Intervjuene ble tatt opp på lydbånd, og jeg opplevde å ha et avslappet forhold til dette elementet. Mye av data-materialet fra pilotintervjuet kunne vært brukt i denne undersøkelsen, da informanten samtykket til dette. Jeg vurderte det likevel slik at det var etisk riktig å ikke ta det inn i undersøkelsen. Jeg kjente informanten fra tidligere. Vi hadde allerede en tillitsfull relasjon, og jeg kunne ikke si med sikkerhet om informasjonen som ble gitt under intervjuet ble gitt fordi jeg hadde rollen som venn, og ikke forsker, i den gitte situasjonen.

Pilotintervjuet fant sted på et lukket grupperom ved Universitetet i Tromsø. Intervjuet hadde en varighet på 1 time og 30 minutter. I etterkant av intervjuet ble materialet transkribert, og små justeringer i intervjuguiden foretatt.

### 3.7 Forforståelse

Bevissthet om hvordan erfaringer preger hva vi ser, oppfatter og tolker er vesentlig for hvordan vi forstår det informantene kommer med av uttalelser og opplevelser. Dette beskrives som forforståelse og står sentralt innenfor den humanvitenskapelig metode, gjennom hermeneutiske og fenomenologiske tradisjoner. Disse tradisjonene står i kontrast til den

positivistiske tradisjonen som har som mål å avdekke kunnskap om menneskelige og samfunnsmessige fenomener som er fri fra forskerens tolkning, og som representerer det på en objektiv måte (Postholm, 2005). Hermeneutikken og fenomenologien fremmer en fortolkende tradisjon som danner det vitenskapelig-teoretiske fundamentet for den kvalitative forskningen (Dalen, 2011), der forskeren er opptatt av å forstå menneskets handlinger i deres historiske og sosiale kontekster, ved å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som tilsynelatende er umiddelbart innlysende (Postholm, 2005). Denne tilnærmingen vektlegger at alle fenomener kan tolkes på flere nivåer, og at det ikke finnes en egentlig sannhet, og konstaterer at virkeligheten ikke er entydig, men mangfoldig.

### 3.7.1 Hermeneutikk

Våre oppfatninger og tolkninger av ulike fenomener bygger på vår forforståelse og de delene vi forstår, forstår vi i lyset av en større helhet (Thagaard, 2003). Å lytte til informantene og prøve å få tak i det dypeste meningsinnhold av det som blir uttalt er en skapende aktiv prosess. Dette er i tråd med den tyske hermeneutikeren Hans-Georg Gadamer's forståelse av begrepet, som ser på forforståelsen som viktig for utviklingen av forståelse og senere tolkning (Dalen, 2011). Denne forståelsesprosessen og søken etter å oppnå et dypere meningsinnhold er en vekselvirkning mellom helhet og del og beskrives som den *hermeneutiske sirkel*. Forskerens forforståelse i dette samspillet mellom helhet og del, forsker og tekst er i stadig utvikling og endring (Dalen, 2011). Fortolkningen bygger først og fremst på hva informanten kommer med av direkte uttalelser, men omhandler også den videre dialogen forskeren har med sitt empiriske datamateriale, så vel som at valg av teori til fenomenet vil påvirke fortolkningen (Dalen, 2011).

### 3.7.2 Fenomenologi

Fenomenologien er en filosofisk tradisjon, hvor menneskets subjektive opplevelser står sentralt (Dalen, 2011). Forskeren må, for å lykkes i å nå et annet menneske, søke etter «å se det samme» som dette andre mennesket ser (Dalen, 2011). Det er i så måte en empatisk tilnærming til forståelse og innsikt. Fenomenologien gir grunnlag for det hun beskriver som «*kjærlig forskning*» (Thagaard, 2003, s. 36-37). I dette ligger det at man i sin tilnærming

vektlegger den andres opplevelse av sin situasjon, og forskeren engasjerer seg ved å være trofast mot den andres ståsted og innta en kritisk holdning til etablerte verdier (Thagaard, 2003, s. 37). Å leve seg inn i den andres (informantens) situasjon og ved å bruke et språk som formidler konkrete erfaringer kan bidra til at kunnskap som er basert på disse erfaringene og opplevelsene blir mer synlige og eksplisitte. Fenomenologien tar nettopp utgangspunkt i den subjektive opplevelsen, og søker å oppnå forståelse av den andres dypere mening i dennes erfaringer (Thagaard, 2003).

### 3.7.3 Egen kunnskap og erfaringer

I denne undersøkelsen har jeg dratt nytte av mine erfaringer som veileder i ICDP-programmet. Jeg har kunnskap om programmets teoretiske fundament, men har også gjort erfaringer i å gjennomføre ICDP-grupper med minoritetsforeldre. Jeg har opplevd utfordringer med kulturforskjeller og lært å tilnærme meg disse gjennom kultursensitivitet og empati. Jeg har i løpet av årene knyttet vennskap inn i minoritetsmiljøet og har også gjort meg erfaringer fra flere års arbeid som frivillig. Dette gir meg en forståelsesbakgrunn som jeg kan dra nytte av i møtet med informantene. Kombinert med faglige teorier og forskning danner dette et godt grunnlag for å undersøke problemstillingen.

Min forforståelse har vært i en prosess gjennom dette prosjektet, og enkelte begrepsformuleringer og syn endret seg underveis, da spesielt gjennom fordypning i teorier om kultur. I oppstarten av prosjektet, ved utforming av intervjuguide og gjennomføring av intervjuene, så vel som i veiledning av ICDP-grupper med minoritetsforeldre, har jeg tidligere skissert opp bildet av at minoritetsbarn står i «to kulturer». Denne forståelsen endret seg gjennom å lese Eriksens bok «Typisk norsk» (1993, s. 169) og ut fra teorier som påpeker at det er mer gunstig å fokusere på dynamisk og sosialt fokus på endring. Han begrunner dette med at alle mennesker skifter identitetens fokus og forankring opp til flere ganger per dag, og at det fysiske nærmiljøet sjelden er avgjørende, selv om det enkelte ganger kan være det. Identitetens ankerfeste kan i løpet av en og samme dag ligge blant kollegaene på jobben, i familien eller den religiøse minoriteten man tilhører. Dette perspektivet har hatt innflytelse på hvordan jeg tolker datamaterialet.

### 3.8 Intervjuprosessen og undersøkelsens kvalitet

De fire formelle intervjuene fant sted på et lukket grupperom på biblioteket. Thagaard (2003) skriver at det er viktig for forskeren å reflektere over konteksten for intervjuene og at dette er med på å styrke troverdigheten i prosjektet. Biblioteket ligger i sentrum, er lett tilgjengelig og et kjent sted for informantene, og har en god og avslappet atmosfære. Det ble gjennomført fire intervju i perioden 5. oktober til 13. oktober 2017. Intervjuene hadde en gjennomsnittlig varighet på en time og trettiseks minutter. Det var i utgangspunktet satt av to timer per intervju, for å sikre god nok tid, ettersom deler av tiden går til tolking. Tidsrammen viste seg å være passende. Samtidig skulle det muligens ha gått litt mer tid mellom hvert intervju, slik at man fikk bedre tide til å forbedre intervjuene til neste informant. Intervjuene tok utgangspunkt i en intervjuguide<sup>7</sup> som hadde en tematisk dramaturgi og var utarbeidet på bakgrunn av teori og problemstilling.

Undersøkelsens kvalitet er knyttet til begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet (Thagaard, 2003) og har blitt drøftet gjennomgående underveis i metodekapitlet, men tydeliggjøres i dette kapitlet.

#### 3.8.1 Datainnsamling og troverdighet

Troverdighet er knyttet til kvaliteten av den informasjonen prosjektet baserer seg på. Kvaliteten i prosjektet ligger i redegjørelsen av hvordan dataene har blitt utviklet og formidlet fra felten (Thagaard, 2003). Under arbeidet med denne oppgaven har mine egen oppfatning og kunnskap vært i endring. Det står klart at mine forkunnskaper, tanker og verdier farger alt fra valg av problemstilling, datamateriale og analyse. Dette har skjedd i en prosess, jeg har måttet stoppe opp kontinuerlig, spørre, teste ut egne tanker og perspektiver. Gjennom å fordype meg i teorier og faglitteratur, samt diskutere tematikk for oppgaven med veileder og bekjente som arbeider innenfor minoritetsmiljøet, og venner med familie.

Dette gjelder spesielt i forhold til min forforståelse og kunnskaper gjeldende om kultur. Hvis jeg skal vurdere andre ut i fra egne verdier og synspunkter, hva skal man vurdere dem ut i fra?

---

<sup>7</sup> Vedlegg 1: Intervjuguide

(Eriksen & Sajjad, 2015). Hvordan kan jeg forstå individet når jeg ikke ser eller kan skille individualitet fra kulturelle særtrekk? Forståelsen for hva slags verdier man har, oppdager man ofte først i møtet med andres verdisyn. De vanskeligste kulturelle prosessene å undersøke er de som er basert på selvsikkerhet og ubestridte antagelser som kommer fra ens egen samfunnspraksis, ofte subtile, «tatt for gitt»-måter å gjøre ting på (Rogoff, 2003). At det nettopp er i møtet med en kontrasterende kultur at jeg ser min egen er noe jeg har vært bevisst på. For å forstå den andres livsverden har jeg derfor tilnærmet meg informantene med nysgjerrighet, innlevelse og empati.

Intervjuguiden ble brukt som utgangspunkt i samtalen, uten at den ble fulgt ordrett. Intervjuguiden ble en støtte i å holde fokus og fremdrift i intervjuet. Strukturen var godt gjennomarbeidet og bidro til ro i intervjusituasjonen. Ettersom det ble benyttet tolk under intervjuene gav dette meg tid til å reflektere rundt spørsmålene, til endring av retning videre, og til å tenke på oppfølgingsspørsmål. Dette uten at det gikk ut over kontakten med informantene. Alle intervjuene ble utført med diktafon, i tillegg til at jeg gjorde enkle notater og oppfølgingsspørsmål underveis. I etterkant, kort tid etter at intervjuene ble gjennomført, ble de transkribert.

Det var viktig for meg å skape en trygg og god atmosfære under intervjuene, som bar preg av åpenhet og tillit. Jeg var svært bevisst på å stille åpne spørsmål, og forholdt meg stort sett til intervjuguiden under innsamling av data. Det krever bevissthet rundt egen rolle som forsker og for-forståelsen som ligger til grunn for hvordan man forstår det som blir sagt og hvordan man behandler datamaterialet. Forforståelsen er ikke rent objektiv. Verdier og holdninger preger hva jeg har valgt som tema for oppgaven, hvilke spørsmål jeg stiller og hvordan jeg analyserer datamaterialet. For å opprettholde undersøkelsens troverdighet har jeg derfor måttet lage et tydelig skille mellom egne vurderinger av informasjonen som har kommet frem, og det som faktisk blir sagt.

Det har også vært viktig å distansere seg fra ICDP-programmet, og sett på det med kritiske øyne. En viktig del av dette er bevissthet rundt hvordan forskeren posisjonerer seg i forhold til feltet. Thagaard (2003) skriver at en over-underordningsrelasjon gir et helt annet grunnlag for utvikling av data enn dersom relasjonen hadde vært likeverdige. Ettersom tre av de fire informantene er menn var jeg også forberedt på at intervjuet kunne bære preg av kjønnsdikotomisering. Dette opplevde jeg ikke som et problem. Jeg opplevde at relasjonen

har vært likeverdig. Jeg var også bevisst på forholdet mellom majoritet og minoritet, og hvem jeg representerer i forhold til møtet med informantene. Jeg var bevisst på at informantene kan ha et ønske om å fremstille seg selv positivt i forhold til at jeg representerer majoriteten, og det har derfor vært sentralt i møte med dem, å redegjøre for min rolle, og at jeg behandler både informantene og datamaterialet med respekt.

### 3.8.2 Bekreftbarhet

Bekreftbarhet er knyttet til tolkning av resultatene som undersøkelsen har ført til (Thagaard, 2003). Bekreftbarhet innebærer at forskeren forholder seg kritisk til egne tolkninger og at prosjektets resultater kan bekreftes av annen forskning. Utfordringen i å tolke resultatene er vekslingen mellom forståelsen av hva som er kulturelt og hva som er individuelt. Det får store konsekvenser dersom man tenker at kultur er noe statisk. Da kan forståelsen av det informantene beskriver bli tolket som et produkt av kulturen, og individualiteten forsvinner. Min forståelse av kultur er i tråd med det dynamiske kulturperspektivet som Thomas Hylland Eriksen beskriver (Eriksen, 1993), som innebærer at jeg tar høyde for at informantene både bærer verdier med seg fra sin opprinnelseskultur, og fra den norske kulturen.

Kulturforståelsen har kontinuerlig blitt utfordret både i arbeidet med teori, og gjennom analysearbeidet. Jeg har vært ganske kritisk til inndelingen av kulturforskjeller som tradisjonelle kollektivistiske eller moderne individualistiske, både fordi det ligger en del forutinntatte holdninger i samfunnet som peker i retning generalisering og fremmedfrykt. I denne sammenheng synes jeg Unni Wikran (Wikan, 1995) poengterer noe viktig som jeg har båret med meg i analysen: «*Folk - ikke kulturer kan møtes*». Med dette sier Wikran at kultur er «ingenting». Det er et begrep man setter på noe, og begreper kan ikke møtes, men det kan folk, og folk er i bevegelse. «*De er tenkende individer med evne til å reagere på sine omgivelser og tilpasse seg nye situasjoner*» (Wikan, 1995, s. 22). Dette kan forstås som at en kultur er i kontinuerlig endring, fordi mennesker møtes og denne interaksjonen gjør at noen aspekter forblir stabile, mens andre justeres.

I stedet for å fordype meg i informantenes bakgrunn, er jeg interessert i å se på de utfordringene som er tilstede her og nå. Samtidig har det vært viktig å fordype meg i forskjellene mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur,



fordi undersøkelsen berører ulike verdsett, som er forankret i informantenes forståelse av det samfunnet de nå har kommet til. Jeg har også vært bevisst på hvordan jeg posisjonerer meg i forhold til feltet, noe Thagaard (2003) poengterer er en viktig del av analyseprosessen og i vurderingen av egne tolkninger. Disse erfaringene fra møte med minoritetsforeldre og samtaler rundt oppdragelse, preger min forståelse av feltet så vel som datamaterialet.

Bevissthet rundt egne holdninger, verdier, fordommer, oppvekst, erfaringer og kulturell bakgrunn er noe jeg kontinuerlig undersøker parallelt med analyse og i drøfting. Det har vært viktig å finne balanse mellom nærhet og distanse både til informantene og til egne tolkninger. Enkelte ganger har jeg måttet trekke meg ut og innhente et videre perspektiv slik at jeg mestrer å kartlegge de kulturelle rammene og aktualitetene som undersøkelsen finner. Det har blitt foretatt kontinuerlige drøftinger av datamaterialet. De fleste gangene har disse drøftingene skjedd i lys av nye teorier som har dannet grunnlag for andre perspektiver. Andre ganger har andre perspektiver dukket opp etter samtaler med veileder, og kollegaer som arbeider innen det samme fagfeltet og som kan bidra til å nyansere bildet.

For å tolke og forstå datamaterialet har det vært nødvendig å forstå beskrivelsene informantene kommer med gjennom det Kagiticibaci (referert til i Hundeide, 2009, s. 49) kaller en tradisjonell mentalitet. Den tradisjonelle mentaliteten er mer kontekst-sensitiv og situasjonsorientert, og mindre personorientert. Det innebærer at man heller søker etter å finne årsaker til at en person handler på en bestemt måte, i den situasjonen han/hun opptrer i, mens man i andre typiske euro-amerikanske holdninger vil søke etter forklaringer i personens egenskaper. For eksempel vil en amerikaner si: «*Hun er vennlig*», mens en inder vil si «*hun serverer oss kake når det er fest*» (Hundeide, 2009). Kagiticibaci bruker disse tolkningene for å beskrive alterneringen mellom verdiene i den individualistiske moderne kulturen og verdiene i kollektivistiske tradisjonell kultur. Inndelingen er relevant for hvordan datamaterialet har blitt tolket og for hvordan jeg ser og tolker verdiene, forståelsen og synet foreldrene har på barnet.

### 3.8.3 Overførbarhet

ICDP-programmet for minoritetsforeldre er en del av tilbudet til minoritetsforeldre på introduksjonskurset. I denne undersøkelsen er det fire informanter. Tre menn og en kvinne har

blitt intervjuet. Det kan tenkes at antallet informanter er lite med tanke på undersøkelsens overførbarhet, men jeg mener at kvaliteten er styrket gjennom dette. Det optimale ville kanskje vært å ha flere kvinnelige informanter, men jeg opplever at de tykke beskrivelsene som er gitt av informantene betegner opplevelser og utfordringer, uavhengig av tradisjonelle kulturelle kjønnsrollemønstre. De beskrivelsene som er gitt kan gjelde for flere, uavhengig av kjønn. Utvalget er representativt for mange flyktninger og minoritetsforeldre som har kommet til Norge. Overførbarhet er knyttet til om undersøkelsen er relevant i andre sammenhenger, til hvorvidt funnene i undersøkelsen kan gjelde for andre personer med lignende bakgrunn som informantene (Thagaard, 2003). Det mener jeg den kan. Mange av de utfordringene som belyses i denne undersøkelsen er perspektiver og innsikt i samfunnsforhold, som gir grunnlag for gjenkjennelse.

### 3.9 Ethiske vurderinger

All vitenskapelig virksomhet er har overordnede etiske retningslinjer (Thagaard, 2003). Ethiske regler som redelighet og nøyaktighet både i presentasjon av forskningsresultatene, men også i presentasjon av teorier og annet forskningsarbeid. Etikken ved undersøkelsen har vært kontinuerlig reflektert rundt, både i forkant av intervju, under intervju og i analyse og oppsummering av funnene. Dette har vært sentralt, både for å ivareta informantens integritet og respekt, men også fordi kvalitative studier tolkes ut fra forskerens forforståelse. Hva jeg ser og forstår danner grunnlaget for undersøkelsens kvalitet og troverdighet. Først og fremst har det vært viktig å behandle datamaterialet med redelighet og ydmykhet. Samtidig må jeg være påpasselig med å redegjøre for funnene på en oppriktig måte, slik at informantene kjenner seg igjen i deres beskrivelser.

I 2001 ble personopplysningsloven innført, som innebærer at alle forsknings- og studentprosjekter som omfatter personopplysninger som behandles med elektroniske hjelpemidler, skal meldes inn for vurdering til Personvernombudet for forskning (NSD) (Thagaard, 2003). I denne undersøkelsen har det blitt gjort opptak med bruk av diktafon. Disse lydfilene er overført til en datamaskin for videre analyse og tolkning. Personvernombudet vurderer også om prosjekter inneholder sensitive opplysninger som er underlagt konsesjonsplikt.

Denne undersøkelsen er gjort på bakgrunn av meldeskjema vurdert som ikke konsesjonspliktig, og tilbakemelding med tilråding av prosjektstart ble gitt av NSD<sup>8</sup> 24.mai 2017.

### 3.9.1 Frivillig informert samtykke

Prinsippet om informert samtykke handler om informantenes råderett over eget liv. Informantene har krav på å få kjennskap til formålet med undersøkelsen og hovedtrekkene i prosjektet, og skal informeres om at deltakelse er frivillig med mulighet til å trekke seg på et hvert tidspunkt (Thagaard, 2003). I denne undersøkelsen ble informert samtykke gitt muntlig og skriftlig. Opplysninger om deltakelse i undersøkelsen og frivillig samtykke med mulighet til å trekke seg når som helst, ble også presentert i begynnelsen av intervjuene, slik at informantene fikk mulighet til å gjøre en ny vurdering av deltakelse, og for å sikre at deltakerne var underforstått med at resultatene skulle publiseres. Dette er i tråd med de anbefalinger som blir gitt om deltakernes samtykke i løpet av forskningsprosessen. Frivillig samtykkeerklæring fra samtlige informanter til denne studien ble gitt våren 2017. Det ble også bekreftet muntlig i forbindelse med gjennomføring av intervju i tidsrommet 5. oktober - 13. oktober 2017.

### 3.9.2 Konfidensialitet

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at den informasjonen informantene gir, skal behandles konfidensielt. Hvilket betyr at forskeren må hindre bruk og formidling av informasjon som kan skade enkeltpersoner. Dette ivaretas gjennom anonymisering av informantene når resultatene av undersøkelsen presenteres. I denne undersøkelsen refererer informantene til egne barn. Å anonymisere deres identitet er noe jeg har bestrebet gjennomgående. Intervjuene har ikke vært av barn, men det har blitt referert til barn, og disse har rett til å være anonyme. Det har vært utfordrende å finne en god måte å balansere anonymisering og presentasjon av informantene på, ettersom minoritetsmiljøet i Tromsø er relativt lite. Dette er et viktig prinsipp, da informantene har krav på at datamaterialet ikke

---

<sup>8</sup> Vedlegg 2: Kvittering fra Personvernombudet for forskning.

gjenbrukes i andre forskningssammenhenger, og til deres eierskap og råderett over eget liv (Thagaard, 2003). Dalen (2011) skriver at solidaritetsproblemer kan være en utfordring som forskeren kan stå overfor både i selve intervjuet og ved tolkning og formidling av data. I intervju der personer forteller om personlige forhold, vil disse i neste omgang bli anonymisert, analysert, tolket og sammenflettet med annen informasjon og teorier. Forskerens fremstilling av materialet kan oppleves ugjenkjennelig og utfordrende for informantene. Slike solidaritetskonflikter vil kunne påvirke formidlingen av forskningsresultatene, hvor hensynet til integritet eller til gruppens selvbylde kan føre til at viktig kunnskap ikke viderefremmes (Dalen, 2011). Et annet prinsipp ved konfidensialitet handler om innsyn til datamaterialet. Informantene har i denne undersøkelsen fått ettertrykkelig beskjed om at datamaterialet vil slettes etter publisering.

### 3.9.3 Konsekvenser av deltakelse i forskningsprosjekter

Et siste prinsipp er knyttet til konsekvensene forskningen kan ha for deltakerne. Dalen (2011) påpeker at det er av særlig stor nødvendighet at forskeren tenker igjennom forholdet mellom intensjonene med forskningsprosjektet og muligheter for uheldige ringvirkninger som kan oppstå i kjølvannet etter gjennomføring av det. Dette gjelder særlig når informantene tilhører en synlig minoritet, som for eksempel innvandrere. Både tilskrivning av avvikstegn rettet mot en gruppe, begreper, tolkninger og forutinntatte negative merkelapper og holdninger kan føre til stigmatisering. Dette innebærer at forskeren forplikter seg til å beskytte deltakernes integritet gjennom hele forskningsprosessen (Thagaard, 2003).

## 4. Analyse og drøfting

I dette kapitlet vil jeg presentere resultatene, analysere og drøfte dem sett i lys av problemstillingen og forskningsspørsmålene. Jeg har delt kapitlet inn i to hoveddeler. Kapittel 4.2 tar for seg informantenes forståelse av den universelle delen av ICDP-programmet. I kapittel 4.3 tar jeg for meg de utfordringene informantene opplever og som skaper utrygghet i møte med en ny kultur.

### 4.1 Bakteppe for drøftingen

For å besvare problemstillingen, vil jeg starte med å klargjøre hovedmålene i ICDP-programmets generelle del og hva informantene beskriver i forhold til disse målene. Det er et viktig bakteppe for å kunne besvare problemstillingen og utelukke eventuelle spørsmål eller utfordringer knyttet til det nære samspillet mellom informantene og deres barn. Programmet sikter først og fremst på å fremme kvaliteten av kontakten og samspillet gjennom å støtte omsorgskompetansen i foreldre og andre som står i relasjon med barnet. Dette er avgjørende for barns psykososiale utvikling (Hundeide, 2003)

Den universelle varianten av ICDP-programmet har følgende hovedmålsettinger:

1. Å fremme den positive oppfatningen og holdningen til barnet.
2. Å påvirke omsorgsgivers forståelse av hvor viktig samhandling mellom omsorgsgiver og barnet er for barnets utvikling
3. Å fremme omsorgsgivers oppfatning av seg selv som kompetent.

I minoritetsvarianten av programmet kommer en fjerde målsetting som er:

4. Å bygge bro mellom de tradisjonelle omsorgsverdiene og de nye som de møter i det norske samfunnet.

Samtlige overnevnte mål inngår i det kulturelle perspektivet, og alle komponentene er avgjørende for barnets psykososiale utvikling.

Møtene for ICDP-programmets minoritetsvariant inneholder følgende:

1. Synet på barnet og positiv redefinering med bruk av bilder og historier
2. Gjennomgang av de 8 temaene for godt samspill med utprøving- og observasjonsøvelser

3. Kulturforskjeller: likheter og ulikheter i omsorg og oppdragelse.
4. Brobygging: Temaer knyttet til norsk samfunn, barns rettigheter og norsk lov.

## 4.2 Informantene om målintensjon i den universelle delen av ICDP-programmet.

Målintensjonene i den universelle delen kan sees på i lys av ICDP-programmets tre dialoger. Den emosjonelle dialogen, den meningskappede og utvidende dialogen og den emosjonelle dialogen. Hvordan barnet oppfattes og hvilken holdning informantene har til barna, hvilken oppfatning de har av seg selv som omsorgsgivere, og hvordan de samhandler med barna er utgangspunktet for denne delen av analysen.

### 4.2.1 Oppfatningen av barnet.

Informantene beskriver både ytre og indre egenskaper ved barnet. Informantene gir inntrykk av et helhetlig og godt samspill med sine barn. Disse beskrivelsene kommer til uttrykk gjennom eksempler på handlinger og egenskaper informantene ønsker at barna skal ha. Gjennom informantenes egne positive tolkninger av tilbakemeldinger på barnet fra autoriteter i det norske samfunnet, og gjennom nære beskrivelse av samspillserfaringer mellom informantene og deres barn. Informantene viser tydelig at de empatisk identifiserer seg med barna, hvilket er ICDP-programmets dypeste målsettingen (Hundeide, 2001). Gjennom å være emosjonelt tilgjengelig for barnet og engasjere seg i samspillet gjennom å sette seg empatisk inn i barnets følelser, ønsker og hensikter, fremmer og sensitiviserer god omsorg (Hundeide, 2001; Rønsholdt mfl., 2013, s. 65). En av informantene beskriver sitt barn på 1 år og 3 måneder:

Hun er veldig søt (Informanten smiler). Hun er også veldig pen. Uansett hvordan barnet er så ser faren dem på en veldig spesiell måte. Hun er veldig snill. Når hun hører at telefonen ringer så løper hun og sier «pappa, pappa, pappa». Når hun ser at vi har kommet hjem, så løper hun til døren og da ler hun, og smiler. Uansett hvor sliten jeg er, eller hvor dårlig dagen har vært, eller hvor trett jeg er, med en gang jeg ser henne smile, går all den trettheten bort. Det er som om jeg har levd fra begynnelsen, nylig. [...] Når jeg skal ut, så følger hun meg helt til døren og gi meg et kyss og slik, selv om hun er ett år og tre måneder, så blir jeg helt overrasket over alle de bevegelsene og triksene hun gjør. [...] Vi leker veldig mye. Jeg bruker også å bære henne. Når jeg skal hjem og ser jeg at moren har hentet henne i barnehagen, da bruker

jeg å dra innom huset før jeg henter de andre barna fra skolen. Så tar jeg henne med meg i bilen slik at hun blir glad, også går vi sammen og henter de andre fra skolen.

Informanten beskriver tydelig hvordan han gir og mottar kjærlighet fra sin datter. Jeg tolker denne beskrivelsen av barnet som en eneste stor kjærlighetserklæring. Informanten gir tydelig uttrykk for at han setter stor pris på barnet, både gjennom å gjengi positive følelser og følge barnets initiativ. Samspillet mellom far og datter fortøner seg som en empatisk fortolkning av barnet. Informanten imøtekommer barnets behov for kontakt og utveksling på en sensitiv og positiv måte. Positive følelser er en fundamental forutsetning for etablering av utviklingsfremmende relasjoner og opplevelsen av samhörighet (Rønsholdt mfl., 2013). Hundeide (2001, 2003) skriver at når kontaktbehovet imøtekommes på en positiv måte er det tegn på tilfredshet og glede hos både barnet og omsorgsgiver. Når informanten umiddelbart tolker barnets ytringer og bevegelser som et uttrykk for hensikter og ønsker er det å svare barnet en naturlig ting. Det er å se barnet som en person. Beskrivelsen viser at barnet har en grunnleggende trygg tilknytning til sin far. Beskrivelsen viser også at far mestrer omsorgen til barnet, noe som igjen kan fremme oppfatning av seg selv som kompetent.

En av informantene har to voksne barn som bor med sine ektefeller og barn i et annet land. På det tidspunktet når intervjuet fant sted, hadde det gått ett år og 8 måneder siden informanten sist så dem. Informanten uttrykker et sterkt savn:

Vi var som en komplett familie, alle vi pluss fire barnebarn, datteren min og mannen hennes og sønnen min og konen hans. Vi var alle sammen en komplett familie [...]. Helt til nå, barnet mitt som er 27 år, han er gift, han er mann, men når vi snakker sammen så begynner han å gråte, tårene renner, fordi han sier «jeg vil bare klemme deg, jeg vil bare se deg. Jeg har ikke sett en så full kjærlighet som jeg har i fra deg». Jeg vet hvordan jeg har oppdratt dem, jeg vet hva jeg har gitt dem, hvilken kjærlighet jeg har gitt dem, og oppdragelse, og alt det moren gjør glemmes egentlig ikke. Så det er slik med barna mine. Jeg vet ikke hvordan det er for andre. Selv om jeg er langt unna, selv om man er langt unna hverandre, begynner kjærligheten å øke, og du vet du har opplevd det, og kjærligheten til meg har økt fordi vi har fått så lang avstand mellom hverandre. Når vi ikke snakker sammen en dag, så sender de meg mange emojis, en som er trist eller en som gråter eller der det renner tårer. Da sier de «hvorfør har du ikke svart oss, eller hvorfor har du ikke snakket med oss?»

Beskrivelsene informanten gir er også et eksempel på hvordan informanten identifiserer seg empatisk med både sønnens og datterens opplevelse av savn og kjærlighet, hun ser både seg selv og sønnen fra *innsiden*. Informanten beskriver at barnas glede gir henne glede, og har et

ønske om at barna skal ha det bra. Omsorgen er gjensidig. Informanten blir anerkjent av sin sønn gjennom takknemmelighet og respekt for det hun har bidratt med som mor, samtidig som at sønnen uttrykker stor kjærlighet til sin mor. Informanten største ønske er å få hele familien samlet, slik at de kan være samlet. Informanten sier at savnet til familien er sterkt:

De to som har giftet seg bor i... (utlandet), og jeg ønsker at noen kan hjelpe meg å få dem hit, fordi saken deres er gjennom FN nå. Jenta min er veldig tilknyttet til meg, hun er veldig tilknyttet til meg og hun elsker meg.

Informanten gir tydelig uttrykk for et ønske om å ha barna nært. Hundeide (2009) skriver at svært mange innvandrere opplever savn etter storfamilien, de har hjemlengsel og problemer med isolasjon. Eriksen & Sajjad (2015) skriver at ensomhet og sorg over «brutte» familiebånd i hjemlandet og i Norge kan prege dagliglivet.

En annen informant beskriver opplevelsen av å gi anerkjennelse til sin sønn. Dette var en av hjemmeoppgavene informanten hadde gjennomført i forbindelse med ICDP-programmet, og som informanten syntes var en positiv opplevelse:

Etter at jeg gav anerkjennelse så følte jeg at han ble løftet helt opp, at han ikke sto på samme plass, at han fikk en annen plass.

Igjen beskrives en naturlig følelse av empati med barnet. Opplevelsen av empatien er en umiddelbar, ikke-reflektert prosess som en sensitiv omsorgsgiver kan oppleve i forhold til sitt barn (Hundeide, 2001). Informanten får spørsmål om hvordan han selv opplevde å gi anerkjennelse, og svarte:

Jeg følte samme følelse, når de ser at han løftes opp så føler du at du er oppe. Han kan ikke være opp og du nede. Man må ha de samme bevegelsene.

Jeg tolker det informanten sier i tråd med ICDP-programmets hensikt, som er å styrke foreldrene i deres omsorg med barna gjennom å fokusere på mestring og å anerkjenne det positive samspillet i veiledningen. Informanten gir uttrykk for at samspillet med sønnen fører til positive følelser i informanten selv. Han uttrykker selvtillit som omsorgsperson overfor barnet, og opplever mestring. Dette eksemplet kan også tyde på at informanten har fått anerkjennelse fra veilederne i minoritetsprogrammet. Rønshold et al. (2013) skriver at hvis



kjærligheten ikke er tilstede i relasjoner, og barnet ikke føler seg elsket vil det være svært vanskelig å innta kunnskap. Alle andre komponenter og evner blir nærmest likegyldige, og en følelse av meningsløshet vil ta over (Rønsholdt mfl., 2013). Informantene var opptatt av at barna skulle lære hjelpsomhet, ansvar og respekt for både eldre og yngre, og så på dette som en viktig del i oppdragelsen for å gjøre barna selvstendige. I tradisjonell kollektivistisk kultur er respektbegrepet tett knyttet opp mot en forventning av at barnet skal utvise lydighet (Hundeide, 2009). En av informantene sier:

Man skal behandle barnet som en venn, være en venn med barnet sitt. Man skal ikke overskride grenser og man skal være midt i mellom, ikke være veldig streng eller helt åpen. og man skal ta alt helt enkelt. Barna glemmer aldri, alt de hører sitter fast i hodet fordi de har en ren hjerne, og alt sitter fast. Så man skal bare motivere dem, oppmuntre dem, si «ja du er flink og det er bra», selv om de ikke skjønner det da, kommer de til å skjønne det senere. Så etter de er ferdig med barndoms-perioden så blir hele livet deres forståelig, eller alt blir forståelig for dem senere. Så om man får samspill i denne perioden, i barndoms-perioden og man ikke får ordnet og fikset alt så klarer ikke barnet å komme seg videre og bli et selvstendig menneske, men om man ordner alt så kommer barnet til å klare seg videre når det blir selvstendig.

Her knytter informantene begrepet respekt opp mot å gi positiv tilbakemelding, og likeverd. Informantene mener man skal opptre med vennlighet overfor barna. Å respektere barna i tråd med empati og gjennom dialog vil barnet oppleve å bli verdsatt, og barnets valg blir akseptert. Dersom respekt blir brukt gjennom lydighet og enveiskommunikasjon kan barna oppleve begrensede muligheter for å ta egne valg, og oppleve seg selv som betydningsløs (Linder, 2016). ICDP-programmet synes å ha en positiv innvirkning på informantene syn på barna, og forståelse for at samspillet mellom barnet og omsorgsgiver er viktig for barnets utvikling. Informantene uttrykker også hvordan barnet trenger anerkjennelse slik at det kan utvikle selvstendighet. Dette er i tråd med ICDP-programmet. Anerkjennelse gir barnet et godt selvbilde, som bidrar til å skape en identitet og positiv forståelse av en selv (Linder, 2016). På spørsmål om hva de opplever å sitte igjen med etter deltakelse svarer en av informantene:

Vi har fått nytte ut av programmet med tanke på hvordan man kan oppdra barnet, med tanke på hvordan man kan være sammen med dem. Det er kanskje de små tingene vi ikke hadde peiling om.

Utsagnet kan tyder på at samspilletemaene har økt fokus på enkelte deler som informantene ikke visste så mye om. Informantene sier at deltakelse i programmet har hjulpet dem til å bli mer oppmerksomme på hvordan man skal være mot barnet. En annen informant sier:

Alle temaene er viktig, og alt henger sammen. Hjelp barnet ditt med å ha oppmerksomhet slik at de kan oppleve hendelser, det er en viktig ting. Å gi barnet ditt mening for alle de hendelsene som barnet opplever rundt seg. Det er de viktigste temaene.

Informanten poengterer at alle de åtte samspillstemaene er viktig. Han formidler forståelse for at temaene henger sammen, og mener det viktigste er å hjelpe barnet med å gi mening til omgivelsene. Dette er knyttet til læring. Informanten gir uttrykk for at barnet må finne mening i verden, utenfor den nære relasjonen. Jeg tolker det slik at meningen informanten sikter til handler om å ha visjoner for fremtiden, og legge til rette for at barnet inngår i et større felleskap. Samtlige informanter i denne undersøkelsen har tydeliggjort at utdanning var det viktigste de kunne gi barna. Med utdanning åpner det seg en ny verden, som gir barna mulighet til å bli selvstendige.

Samtidig bør man stille seg spørsmålet om det positive synet på barnet kommer av at de har gjennomført ICDP-programmet, eller om det har vært en god relasjon tilstede fra starten av? Informanten svarer følgende:

Alle, vi bruke jo å gjennomføre alle, vi har ikke opplevd noe nytt. Jeg er med barna mine i alt. Vi leker, noen ganger legger jeg dem i fanget mitt. Det er ikke noe som er annerledes her. For min del så pleier jeg å behandle barna mine mer en det jeg lærte på kurset. Dersom kurset gjennomføres hvert år, og nye ting blir lagt til om hvordan barneoppdragelsen skal blir og hva som er best for barnet, så ville jeg deltatt på kurset hvert år. Fordi det som har med barna å gjøre og barneoppdragelse er for deres beste.

#### 4.2.2 Informantenes forståelse av samhandling mellom omsorgsgiver og barnet

ICDP-programmet bygger på en bevisstgjørende metodikk, som innebærer at omsorgsgivere blir bevisst på den kunnskapen de selv har iboende, og hva som allerede fungerer (Egebjerg mfl., 2016). Bevissthet handler om å selv være klar over hvilke verdier og fortolkninger omsorgsgivere benytter i forståelsen av barnet. ICDP-programmet fremmer

denne bevisstheten som et eget mål, fordi krysskulturell forskning har vist stor variasjon i både mål og metode for oppdragelse (Egebjerg mfl., 2016) En av informantene sier:

Om du hjelper barnet med å få de beste momentene, så kommer ikke det barnet til å glemme de momentene. Det barnet prøver alltid å minne deg om de gode hendelsene. Fordi barnet legger merke til det. Fordi når det blir litt eldre så begynner det å glemme, men når det er barn så glemmer det ikke. Hvis de blir behandlet på en god måte så glemmer de ikke det, hvis de blir behandlet på en dårlig måte så glemmer de heller ikke det.

Informanten beskriver at det å behandle barnet på en god måte er viktig for hva barnet sitter igjen med senere. Dette handler om bevissthet rundt hva som gir gode vilkår for barnets psykiske helse og utvikling. Rønsholdt et.al (2013) skriver at dersom foreldre velger å fokusere på de «svake» sidene hos barnet, vil disse med tiden føre til en begrensende ramme for hvordan barnet oppfatter seg selv. Det innebærer at foreldrenes egen fortolkning av den daglige relasjonelle virkeligheten har stor betydning for hvordan de reagerer på barnets adferd og for hvilke muligheter som åpnes i å bygge en god relasjon (Rønsholdt mfl., 2013). Det er mange forhold i hverdagen som kan fortolkes på flere måter, og et positivt fokus i relasjonen med barnet vil fungere som et sterkt fundament i relasjonen. Dette vil gi barnet et positivt selvbilde og en optimistisk holdning i møte med andre utfordringer de møter på (Rønsholdt mfl., 2013).

På spørsmål om hvordan ICDP-gruppen fungerte sammen, svarer en av informantene:

Jeg la merke til at det var veldig mange som ikke gir alt til barna sine, noen ting mangler dem. Og det med hvordan de skal ha samspill med hverandre for barnets beste. Hvordan de skal oppføre seg, og hvordan de skal behandle barna, det finnes også noen ting som ikke blir tatt opp og det er det at et barn trenger oppmerksomhet, barn trenger at man viser at man bryr seg om det. For jeg har født et barn, jeg skal la det barnet stå på sine egne ben, jeg skal bygge barnet, jeg skal la de gå den riktige veien.

Informanten sier at flere i gruppen ikke hadde nok forståelse av hvor viktig samspillet skal være med tanke på barnets beste. Selv viser informanten forståelse for at samspillet mellom seg selv og barna, og mener det er viktig for at barnet skal klare å stå på egne ben.

Informanten er bevisst på hva barnet trenger og hva som fremmer selvstendighet hos barnet. Informanten fortsetter:

Ute så trenger vi å gi dem hjelp til å bygge relasjoner til folk, til venner, til naboer. Vi trenger å lede dem i hvordan de skal klare seg, hvordan de skal kunne klare seg helt på egen hånd. Vi trenger å gi dem råd og hjelp i hvordan de ikke skal skille mellom folk med tanke på at de ikke skal diskriminere, ikke skille mellom folk med tanke på hvor den personen er i fra, hvordan venner eller religion man har, hvordan utseende den person har, som står foran dem. Fordi vi er alle Guds skapninger og vi er alle en hel befolkning.

I dette ligger det et verdigrunnlag som handler om likeverdighet og respekt, uavhengig av kjønn, religion og nasjonalitet. Det ligger en forståelse og bevissthet om hvordan man skal være i relasjon med hverandre. Samtidig finner jeg i de samme informantene en gjennomgående forventning til at barna skal respektere og være lydige. Dette er noe som trekkes frem som en av kulturforskjellene mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur, som jeg kommer nærmere inn på senere i analysen.

#### 4.2.3 Informantenes oppfattelse av seg selv som omsorgsgivere.

Rønsholdt mfl. (2013) skriver at det er en tendens i moderne kultur til å fremheve livets problemområder og dysfunksjonelle elementer, og at dette i virkeligheten bidrar til å motarbeide ønsket om å tilby utviklingsfremmende og positive relasjoner. ICDP-programmet fokuserer på å anerkjenne de positive omsorgsferdighetene som omsorgsgiverne allerede har, og samtidig gi dem ny kunnskap og innsikt i kommunikasjon med barnet (Egebjerg mfl., 2016). På spørsmål om informanten kan beskrive sine egenskaper som far, svarer han kort og presist følgende:

Jeg er bra.

Informanten gir en beskrivelse av hvordan han støtter barna i deres egne prosesser, og sier følgende om sin datter:

Bassenget åpner klokken tre, men hun tror det åpner klokken ett, så hver dag tror hun det åpner klokken ett, så da sier hun til meg «la oss dra i bassenget», «nei, det åpner klokken tre» sier jeg, da sier hun «nei, det åpner klokken to, og jeg vil dra», da sier jeg til henne «ok, bare dra». Så drar hun til bassenget og ser at det ikke er åpent og så kommer hun tilbake igjen. Da sier hun «det åpner klokken tre».

Slik jeg tolker det, styrker informanten barnet i å ha tillit til at den voksne har kunnskap som er verd å lytte til. Dette lar informanten barnet selv erfare, i stedet for å sette grensene negativt gjennom å nekte barnet å dra tidligere, eller å kritisere barnet for å ikke ha respekt for den kunnskapen som faren har i denne situasjonen. Informanten er oppmerksom og til stede for barnet. Det tegner seg som et dynamisk samspill, hvilket innebærer at informanten reflekterer over *hva* slags type støtte barnet trenger og *hvor mye* hjelp barnet trenger og får.

Informanten blir spurt om «*barnet får gjøre egne erfaringer?*», hvorpå informanten svarer:

Ja, jeg bruker ikke å forby henne å gå, da sier jeg «bare gå du også kan du gjøre det».

Informanten gir barna muligheter til å ta egne valg og beslutninger, på tross av hva foreldrene mener og føler om det. Dette fortøner seg ikke så veldig ulikt fra hvordan norske foreldre lærer barna i å ta ansvar og beslutninger. Det er også viktig å få fram at denne informanten i utgangspunktet synes at det er ikke oppleves så bra å sende barna i bassenget. Informanten sier:

Norge er fint, men når vi noen ganger drar til bassenget så ser vi at folk er helt naken, det er ikke helt komfortabelt for oss. For eksempel barna ser at de som er eldre er helt naken, det er ikke komfortabelt for oss.

Informantene i denne undersøkelsen beskriver seg selv som gode, sterke, moralske foreldre, og sier at deres jobb er å veilede, hjelpe og forklare barnet hva som er deres eget beste. Samtlige informanter er opptatt av at barna skal lære seg det norske språket og ta utdanning. Informantene ønsker at barna skal bli selvstendige, og lære å ta ansvar i eget liv. Informanten sier:

Jeg er takknemlig til Gud. Jeg er sterk fordi jeg ser at barna mine står på sine egne ben, og det er Gud som gir meg den styrken. I hjemlandet så jeg at det var mange i nabolaget som trengte mat eller de trengte tilbehør eller ting. Så når jeg jobbet brukte jeg å gi til alle barna som var i området. For å ikke se at barna er i nød, eller at barna trenger noe. Så tenk hvordan barna mine er. Det er også noen barn som ble oppdradd sammen med barna mine, og som jeg tok vare på. De snakker med meg til nå, de sier «du er moren vår, ikke vår originale mor». Jeg er takknemlig til Gud for det.

Informanten beskriver egen styrke og hvilket verdigrunnlag hun har. ICDP-programmet har som mål å støtte og styrke foreldrene i sin omsorg for barna. Informantene fortsetter:

La oss ta et eksempel, jeg har oppdradd åtte barn i hjemlandet, og i hjemlandet er det forbudt (uvanlig) for en dame å jobbe, men jeg har en dag vært innom naboen min, hun jobber en plass, da gav hun meg et tilbud om å jobbe på samme plassen. Da mottok jeg det tilbudet. Jeg jobbet i 30 år for å hjelpe mannen min, og for å ikke la noen ting mangle barna mine, eller for at de ikke skal mangle verken mat eller drikke eller en eneste ting.

Informanten beskriver seg selv som en svært sterk person. Informanten beskriver også tydelig at det stilles ulike forventninger avhengig av hvilket kjønn man har, og at hun står opp i mot normen og er i jobb. At mødre ofte er den mest sentrale omsorgspersonen, og den som har størst innflytelse når det gjelder omsorgen for barna og sosialiseringen, er svært vanlig i mange etniske minoritetsfamilier (Eide mfl., 2009). I følge Eriksen og Sajjad (2015) har menns verden tradisjonelt sett vært å tjene til livets opphold for familie, og å delta i det offentlige liv, mens kvinnenens rolle var først og fremst å utføre arbeidsoppgaver knyttet til husholdningen (Eriksen & Sajjad, 2015) og oppdragelse av barn (Hundeide, 2001).

Informanten gir uttrykk for at hun har mestret oppgaver langt utover hva som kan forventes av henne, og at hun har gjort dette for å hjelpe sin mann, og gi barna det de trengte i livet.

En av informantene beskriver sin skolegang i hjemlandet og sier:

Skolen var bra, lærerne var veldig strenge, de forsto ikke den situasjonen hver og en hadde. De var veldig strenge utenom alt det, vi likte skolen veldig mye. Når det var en lekse vi ikke hadde gjort så brukte læreren å slå oss, hvis du skjønner hva jeg mener.

Informanten sier at lærerne i hjemlandet ikke hadde evner til å se hver enkelt elev, og den situasjonen hver og en hadde. Å forstå hver og en handler om å bli sett for den man dypest sett er. Han forteller videre at uavhengig av dette pleide de å like å dra på skolen, men at dette endret seg etterhvert. Informanten forklarer at fra et barneperspektiv husket han at det var mest fordi skoleveien var lang, og at faren sluttet å kjøre dem med bil. Informanten gir uttrykk for at han ikke ønsker at egne barn skal få en så stor byrde så tidlig i livet som han fikk.

Informanten sier:

Når jeg bodde i Libanon så registrerte jeg barn i skoler man måtte betale for, og noen var gratis. Barna mine gikk på de skolene man måtte betale for, jeg pleide å ta godt vare på dem, gi dem omsorg. Selv de mennesker, venner som var rundt oss gjorde latter av meg, lo av meg fordi jeg gav barna mine den omsorgen. Jeg gav barna mine ekstra mye, kanskje mye mer enn hvordan barna blir behandlet her til og med. Så de

tiltakene jeg gjorde, og den omsorgen jeg gav barna mine det var litt overdreven. Det var slik at ingen gjorde slik som jeg gjorde. Og ingen behandlet dem slik som jeg gjorde. og noen pleide også å si til meg «du er umulig». Så, som sagt kanskje når jeg tok vare på dem, er kanskje mer en hvordan barna blir behandlet her.

Informantene knytter barnas livsglede til egen mestring. De ønsker å gi barna en bedre oppvekt en det de selv hadde, samtidig som de uttrykker takknemlighet for det livet de hadde før. Informantene uttrykker at de blir trygge når barna har det godt.

### 4.3 Hva skaper utrygghet i møtet med en ny kultur?

I denne delen av analysen ser jeg på de utfordringene som informantene opplever i møte med en ny kultur. Delen tar for seg utfordringer som i større grad er knyttet til minoritetsvarianten av ICDP og målsettingen om å være en brobygger inn i det norske samfunnet.

#### 4.3.1 Nettverk med nordmenn og ansvaret for oppdragelsen.

I følge informantene kommer det tydelig frem hvem som er ansvarlig for oppdragelsen av barna i deres opprinnelige kultur, og at det er en klar rollefordeling i forhold til oppdragelse. En av informantene sier:

Mannen min har samme rolle som meg, han går på skole og han har det helt vanlig. Men la oss si at i oppdragelsen er 80% av oppdragelsen mitt ansvar, og han tar den resterende 20%. For eksempel hvis sønnen min har gjort ett eller annet og han ikke hører på meg så sier jeg til mannen min «bare snakk med han, bare råd han». Da kommer hans rolle, å snakke med han, hjelpe han. Så han hjelper meg litt med det ene og andre. Han hjelper meg når han ser at jeg er litt sliten, han hjelper meg med matlaging, han hjelper meg også med det syke barnet jeg har. Han tar han litt ut, han tar han litt på tur. Så han hjelper meg generelt, men generelt sett er det jeg som tar hele ansvaret, og jeg som kontrollerer hele oppdragelsen.

Informanten viser til at mannens rolle er å tre inn som oppdrager når barna bryter respektbarrierene og grensesettingen. Når minoritetskvinner tilbringer mange år hjemme med barn, er det vanskeligere å komme i kontakt med majoritetssamfunnet. Forskning viser også at kvinnene også er den av foreldrene med svakeste norskferdigheter og har minst kontakt med majoritetssamfunnet (Eide mfl., 2009). Hundeide (2001) trekker frem antropologen Beatrice

Whiting som påpeker at den viktigste innflytelsen en mor har på sitt barn ikke er gjennom det direkte samspillet, men gjennom kontroll over barnets sosiale «settinger». Dersom foreldrene vet hvor barnet beveger seg, hvilke aktiviteter de deltar i og hvem de har som venner, kan moren kontrollere hvilke erfaringer barnet får. For å bli trygge i det norske samfunnet trenger foreldrene å forstå de omgivelsene barnet deltar i. Det er kanskje derfor spesielt viktig for kvinnene å bli kjent med det norske samfunnet som barna skal delta og sosialiseres inn i?

Hvilken kontakt har informantene med det norske samfunnet? Informantene i denne undersøkelsen gir tilbakemelding om å ha svært få norske venner. De vennskapene som er knyttet er hovedsakelig med naboer, eller foreldre av venner som barna har fått. Informantene ønsker å bli kjent med nordmenn, men opplever at nordmenn ikke er så sosiale og lette å få kontakt med. En av informantene sier:

Jeg har egentlig ikke sosialisert meg så mye med norske i utgangspunktet, men jeg ser hvordan naboene er, mann og kone, eller foreldrene de har et samspill sammen om hvordan de skal oppdra barna, og de blir enige om hva de skal gi til barnet.

En annen informant sier at verken han eller ektefellen har noen norske venner, og forklarer dette med at det ikke er tid:

Det er ikke tid fordi man kommer hjem og er sliten. Man har så vidt energi igjen. Jeg drar ut fra 07, og kommer hjem rundt 19-20 tiden. I denne perioden tar man barna til aktiviteter, fotball og slike ting. Også med tanke på skole, opplæring og slike ting.

Samtidig gir informantene uttrykk for at de har ønske om å bli kjent med flere nordmenn, men at både mangelfullt språk hos informanten selv, og at nordmenn ikke virker sosiale legger et hinder på å knytte vennskap. Informanten beskriver det på følgende måte:

Forskjellen mellom den norske kulturen og min kultur er at dere ikke kaster bort tiden deres. Bare for ingenting. Enten er de på skolen, på biblioteket eller på jobb eller slikt. Så det er ikke tid for å bare snakke og snakke. Det er det med språket, og hvis de (nordmenn) er sosial så klarer de å sosialisere seg med hverandre, men problemet er at de ikke er sosial [...] de er ikke sosial.



Informanten begrunner altså mangelfull sosial omgang med nordmenn med at det ikke er *tid* til å være sosiale i det norske samfunn, at det blir å «*kaste bort tiden*». Informanten blir spurt om han ønsker å bli bedre kjent med nordmenn og svarer:

Ja, jeg ønsker å bli mere kjent.

Marianne Rugås (Eide mfl., 2009) skriver at det fra mange hold i dag reises bekymring for barn av etniske minoritetsforeldre, og hvilken fremtid barna tilbys, tatt i betraktning foreldrenes, og særlig mødrenes manglende inkludering i majoritetssamfunnet.

«Hva slags nettverk har muslimske kvinner adgang til? Jo, en liten sektor av muslimske kvinner som er like uvitende som dem selv om det omliggende samfunn! Mens de i sine opprinnelsesland ville ha tilgang til halve samfunnet 50 % av menneskeheten, for det er nettopp det som karakteriserer kjønnssegregerte samfunn: at kjønn har potensielt adgang til halve samfunnet og halve menneskeheten så er de av Norge spilt ut på sidelinjen, henvist til en liten skare av underklassemedlemmer som dem selv. Hvilken kompetanse i å være retningsgivende for sine barn i den verden barna lever, kan de hente der?» Unni Wikan (1995, s. 105-106)

Vennskap med andre nordmenn på tvers av kulturer kan bidra til å øke tryggheten og forståelsen av hvordan barnets verden er, og hva som forventes av foreldrene i det norske samfunnet. Vennskap som er likestilte på tvers av kulturer beriker begge kulturene, og gir støtte begge veier. Jeg vil viser til et eksempel fra eget liv: Jeg har en venninne som fikk oppholdstillatelse for noen år siden. Hun ringte meg fordi hun skulle bake kake, og hadde fått tips fra en norsk kvinne at det enkleste var å kjøpe en «Toro-pakke» med ferdige kakeingredienser slik at hun bare skulle tilsette vann og smør. Men da kaken kom ut av ovnen var den hard som stein. Hun ringte meg i fortvilelse og forsto ikke hva hun hadde gjort feil. Det viste seg at hun hverken hadde lest baksiden av pakken, eller forsto hva som sto skrevet der. Jeg forklarte at kaken skulle ha 3 dl vann og 100 gram smør, men min venninne hadde aldri lært om volum i matematikk på skolen, og visste ikke hva en desiliter var. Kaken hadde blitt hard fordi hun hadde bakt den på «slump». Det er viktig å si at også jeg og mine barn nytter godt av denne relasjonen. Det skjer ofte at vi blir invitert på middager, og min venninnes ektemann ringer titt og ofte og spør om å få ta med mitt yngste barn på svømming med hans egne. Vennskap på tvers av kulturer er berikende, og med likeverd gir det støtte begge veier.

Kan ICDP-programmet bidra til å fremme denne brobyggende vennskapskontakten med det norske samfunnet? Samtlige informanter gir tilbakemelding om at de ikke har knyttet så mange vennskap inn i det norske samfunnet. De har derimot blitt kjent med andre minoritetskvinner og -menn, men dersom man tar utgangspunkt i sitatet av Unni Wikan over, kan man kanskje vurdere om disse vennskapene fungerer som brobygger inn i det norske samfunnet? Er det ikke nettopp nettverk inn i det norske samfunnet vi ønsker å fremme? Jeg undrer på om det ville gagne deltakerne i større grad å gjennomføre ICDP-programmet sammen med andre nordmenn? Også med tanke på hvor mye vi har å lære av, kanskje spesielt, disse mødrenes omsorg for barna, og deres evne til å skape sterke «søsterskap». Wikan (1995) skriver at når Norge har åpnet grensene for innvandrere, flyktninger og asylsøkere, har vi et felles ansvar for å overlevere et flerkulturelt samfunn til våre barn som fungerer.

#### 4.3.2 Vil ikke at barna skal integrere seg

Vi ikke informantene integrere seg? For å belyse dette spørsmålet er det viktig å se på hvilke verdier informantene har med seg fra egen kultur og hvordan de forstår og opplever møtet med de nye norske verdiene. På spørsmål om hvilke tanker informanten har om å være forelder i Norge, svarer informanten:

Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det ... Men når man flytter fra et annet hus, fra en by til en annen by i samme land, er jo tungt i seg selv. Hvordan er det da når man har flyttet til et helt annet land, med ny kultur og andre tradisjoner, og det er forskjellig fra de to kulturene. Det tar ikke en dag, det tar ikke to dager, det tar ikke ett år. Kanskje det tar to år til man har vendt seg til den nye kulturen. Det finnes hendelser eller ting man møter som er utfordrende, som ikke er bra.

Informanten sier at det tar tid til å venne seg til et nytt samfunn, og at han har opplevd utfordringer som ikke har vært bra. Våre verdier påvirker vår oppfatning, og blir synlige gjennom våre handlinger. Verdiene varierer avhengig av hvilke tradisjoner, tro og sosiale skikker som holdes kjært og som opprettholdes av enkeltmennesket, så vel som samfunnet. Noen verdier er ofte uforanderlige sosiale verdier som tro og religiøse overbevisninger, mens andre er mer fleksible for forandring, eksempelvis holdninger til kvinners rolle og funksjoner i samfunnet (Last, 2007). Informanten fortsetter:

Fra min egen kultur så vil jeg de skal ta de religiøse verdiene, jeg vil også de skal ta familie-kjærlighet, at de har kjærlighet til familien, og slekten generelt. Fra den norske kulturen vil jeg ta de verdiene, at de ikke må ta ansvar for ting veldig tidlig. I den norske kulturen har jeg ikke fordypet meg veldig godt, så jeg vet ikke hvilke verdier som er viktig. Jeg er ikke så klar over de verdiene jeg ikke vil ta, i og med at jeg ikke behersker språket så godt og ikke vet hva som ligger i de norske verdiene.

Informanten sier at han ikke kjenner det norske samfunnet og hva som ligger i de norske verdiene. Eide mfl. (2009) skriver at integrasjon er en gjensidig prosess, det er ikke et moralsk prosjekt der minoritetens plikt er å slutte seg til majoritetens verdier og spilleregler. Det er klart at felles forståelse er grunnleggende, men det viktigste for at samfunnet skal lykkes er at partene (majoriteten og minoriteten) finner ut at det er attraktivt å endre seg, og den viktigste måten vi kan oppnå det på er at vi fatter større interesse for hverandre og oss selv (Eide mfl., 2009). Forskning viser også at det er sammenheng mellom hvor lang botid folk har og grad av deltakelse i det norske samfunnet (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018). Ved å se på verdier gjennom innenfor et kulturperspektiv på marginalisering går den grunnleggende distinksjonen på skillet mellom «oss» og «dem». Blir han eller hun oppfattet som en av oss, som vi har tillit til, eller en vi tar avstand fra og er skeptisk til? (Heggen, 2004). En av informantene sier:

Jeg vil ikke de skal glemme vår kultur, vår tradisjon. Jeg vil heller ikke at de skal integrere seg helt inn i samfunnet og bli som dem. Jeg vil ikke de skal glemme den tradisjonelle arabiske kulturen. For eksempel vår religion. Respekt til familien. Slik jeg tror når barnet fyller 18 år her, så hører de ikke på foreldrene sine, og da går de bare ute og lever for seg selv. Jeg, helt til nå respekterer faren min. Jeg bruker også å spørre han om råd, helt til nå. Jeg vil at de skal utdanne seg, jeg vil at de skal studere i livet og at de ikke skal være uten utdanning. Jeg vil ikke de skal integrere seg så mye i den kulturen, bare det.

«Ønsket om å ikke integrere seg» er en av fordommene og mytene som nordmenn bærer om innvandrere, og de nordmenn som er mest skeptiske til innvandrere, er stort sett folk som ikke har kontakt med dem (Norsk Folkehjelp, 2018). Kan det tenkes at fordommer går begge veier? Hva er de bakenforliggende årsakene til at informanten sier han ikke ønsker integrering?

Informanten viser til egne observasjoner og fortolkninger gjort av det norske samfunnet som forklaringsbakgrunn til ønsket om at barna skal integreres helt inn i den norske kulturen. Thomas Hylland Eriksen (referert til i Nesse, 2018) skriver at enkelte vil betakke seg å bli

integrert i samfunnet dersom omverdenens normer og verdisyn, personforståelser og væremåter oppfattes som svært overveldede, selv om de skulle ha muligheten til det. Informanten får spørsmål om hva som menes med ønsket om at barna ikke skal integrere seg helt inn i samfunnet. Informanten svarer:

For eksempel når jeg på fredags kveld eller lørdagskveld går ut på gata, midt på natten sånn i tolv tiden, ett tiden, så ser jeg at det er veldig mange ungdommer som er ute på gata. Da ser jeg de røyker, tar hasj eller er fulle. Jeg vil ikke at barna mine eller sønnen min skal gå samme vei som dem [...] Til nå har ikke gutten min vært borte fra huset og jeg har ikke observert at han går med dårlige venner.

Kan det tenkes at informanten observasjoner av ungdom i det norske samfunnet virker truende for hans oppfatning av hva som er rett og galt, sant og falsk? (Heggen, 2004). Er det ikke slik at norske foreldre har den samme bekymringen for barnets møte med ungdomstid og alkohol? Kan det tenkes at denne informanten ikke forstår den norske væremåten, og at det som observeres er skremmende med tanke på de verdiene informanten ønsker for sine barn? På spørsmål om hva informanten opplever som gode verdier i det norske samfunnet, svarer informanten:

Jeg vil at de skal utdanne seg, jeg vil at de skal studere i livet og at de ikke skal være uten utdanning. Jeg vil ikke de skal integrere seg så mye i den kulturen. Bare det.

Informanten uttrykker ønske om en trygg fremtid for barnet, gjennom utdanning. Samtidig sier informanten:

Barna bryr seg ikke så mye. Barnet etablerer seg og integrerer seg med samfunnet, med befolkningen. Men det som gjenstår for familie, eller foreldrene er å råde dem, veilede dem. Vi bruker å be, vi er muslimer. Vi har de tradisjonene.

Informanten refererer til egne tradisjoner og sitt religiøse verdigrunnlag i å veilede barna i den retningen som er ønskelig. Hva skjer når barnet eller ungdommen adapterer den norske væremåten? Informanten sier:

Vi lærer dem, vi sier dette er feil, dette er galt. Vil de gå den rette veien, så gjør de det, vil de ikke så er det opp til dem. For eksempel hvis sønnen min (16 år) blir venn med en dårlig person, da sier jeg til han, denne vennen er en dårlig venn. Hvis han vil gå i fra han er det opp til han, hvis han vil bli venn med han fortsatt etter det så er det også

opp til han. For eksempel vår religion. Respekt til familien. Slik jeg tror når barnet fyller 18 år her, så hører de ikke på foreldrene sine, og da går de bare ute og lever for seg selv. Jeg, helt til nå respekterer faren min. Jeg bruker også å spørre han om råd, helt til nå. Om ting jeg må gjøre [...] Da er det opp til barnet om det vil bli helt norsk. Det er ikke noe problem. Det er hans liv og det er han fri til å leve som han vil.

Kan det tenkes at informantene her har satt opp en tydelig respektbarriere mellom han og barnet? Og at denne barrieren handler om at barnet det her er snakk om skal utvise respekt og lydighet til den voksne. Hvilket innebærer å adlyde. I tradisjonelle kulturer skjer ofte grensesettingen gjennom en sterk autoritær respekt-kontrakt som etableres tidlig (Hundeide, 2003). Barna læres tidlig opp til oppgaver de må mestre, og trener på ansvarlighet. Foreldrene observerer det barna gjør, påpeker og korrigerer feil. Det er ikke fremmed å praktisere fysisk avstraffelse, ofte uten forklaring, som en del av grensesettingen og opprettholdelse av respekt (Hundeide, 2009). I moderne individualistiske kulturer skjer grensesettingen gjennom forklaring, avtaler og tilbaketrekking av fordeler. Kan det tenkes at grensesettingen er utfordrende for informantene i møte med en norsk kultur der barnets rettigheter blir sterkere ivaretatt? Mange minoritetsforeldre opplever det vanskelig å oppdra barn i en kultur som er så forskjellig fra deres egen oppvekst, og endrede familiestrukturer gjør at mange roller i oppdragelsen blir borte (Eide mfl., 2009).

Dette får meg til å stille flere spørsmål. Kan det tenkes at norske verdier er underkommunisert i møte med minoritetsforeldre? Dersom, hva er årsaken til det? Kan det tenkes at enkelte verdier er urørlige? Eller kan det tenkes at norske ungdommers autonomi er en trussel mot å ivareta egne tradisjoner?

Eriksen (Eriksen, 1993) skriver at det ikke nødvendigvis er problematisk å leve i «to kulturer», men at utfordringen ligger i vanskeligheter med å håndtere et miljø hvor man avkreves en tydelig avgrenset identitet. Barn og barn av innvandrere identifiserer seg som regel sterkere med majoritetens verdier enn foreldrene gjorde. De behersker språket og omgangsformer like godt som i den tradisjonelle kulturen de er oppdradd i. Kan det tenkes at utfordringene foreldrene møter ligger i ulik akkulturasjon mellom barna og foreldrene, i og med at barna i større grad adapterer majoritetskulturen og dets verdsett?

### 4.3.3 Arrangert ekteskap

Informanten forteller om hvordan om sin oppvekst i hjemlandet og om arrangert ekteskap var en naturlig del av det å vokse opp for å skape stabilitet. Informanten beskriver at hun i samråd med foreldrene ble enige med en annen familie om inngåelse av ekteskap. Hun sier at hun valgte mannen selv, men at tradisjonene rundt dette er at først kommer guttens foreldre på besøk for å «se» jenta og samtale med henne. Deretter tas det opp med foreldrene også, og dersom det blir enighet mellom foreldrene, møtes så gutten og jenta. I etterkant av dette får jenta spørsmål fra sine foreldre om hun er fornøyd med gutten og liker han, dersom hun samtykker, starter prosessen med ekteskapsinngåelse. Informanten var 17 år da hun inngikk ekteskap, og sier at jentene er klare for giftemål som 16 åringer etter avsluttet skolegang. Hennes tre søstre ble giftet bort i alderen 13 år. Informanten sier:

Moren vår har giftet bort søsknene mine da de var 13 år, mens jeg ble gift når jeg var 17 år. Vi hadde også, med tanke på skolegang, så var det vanlig at jenter ble ferdig med skolegang, også kan hun være klar til å gifte seg og se videre, men vi hadde det etter skolen så blir det bare et stabilt liv, at den jenta blir stabil sammen med den personen hun skal fullføre hele livet sitt med.

Hun uttrykker at ekteskapet er veien å gå for å få stabilitet i livet.

Vi hadde ikke sånt kjærestes, frem og tilbake. Det var bare sånn fra familien sitt hus til mannens sitt hus.

Informanten sier også at dersom jenta ikke liker gutten før ekteskapet, vil ekte kjærlighet oppstå etterhvert, og bli mye sterkere enn dersom jenta blir forelsket og gifter seg ved «første blick». Informanten uttrykker skepsis til tradisjonene i det norske samfunnet, og sier:

Et barn må bare fokusere på studiene sine, på fremtiden sin og ikke bare tenke på hvordan de skal fikse seg en jente eller hvordan de skal bli i et forhold. Dette er for komplisert for de som er under 18 år. Det skal utsettes helst til etter de har fylt 18 år, men under 18 år, som sagt har ikke barnet helt oppfattelse av ting rundt. Eksempelvis en gutt som kysser en jente eller jente som kysser gutt, kan være begynnelsen på «den gale vei». Det her er ikke bra, for da tar det konsentrasjonen fra barnet, barnet må bare fokusere på studiet sitt, på utdanningen sin, på skolen, ikke på sånne ting.

Arrangert ekteskap er ikke forbudt i Norge, men det kan tenkes at det skaper et dilemma for minoritetsbarna som vokser opp i den norske kulturen. Hvilket valg skal de ta? Skal de opprettholde lojaliteten til sine foreldre eller skal de følge tradisjonene i det norske samfunnet? Mange minoritetsungdommer opplever konflikt med å tilpasse seg og veksle mellom den tradisjonelle hjemmearenaen med familie og foreldre på den ene siden, og den individualistiske vennskapsarenaen på den andre siden, mens andre opplever å mangle tilhørighet i begge kulturene og føler fremmedgjøring og tomhet (Hundeide, 2009). At man føler to motstridende forventninger samtidig omtales som krysspress (Eriksen & Sajjad, 2015). At barn av minoritetsforeldre føler krysspress er det ingen tvil om, men Eriksen og Sajjad (2015) påpeker at det opplever også nordmenn. Vi føler alle at vi forsøker å leve opp til motstridende verdier, derimot vil det alltid skape konflikt og utfordringer dersom det insisteres på at visse kulturelle uttrykk, visse livstiler og trosformer som er mer gyldig enn andre. Informanten forteller at hun tidligere fant kvinne til sin nå voksne sønn, og på tross av at det ikke var noen kjærlighet mellom sønnen og konen før de giftet seg, har de nå to barn og er svært tilfreds med hverandre. Om sønnen som bor i Norge, sier informanten:

[...] Det jeg har gitt barna mine er friheten, jeg har tre jenter og fem gutter. Jeg har gitt dem friheten, jeg har sagt til gutten min «du kan gå, du kan finne deg kjæreste, du kan bli i et forhold. Jeg har ikke noe imot det». Han sier «Nei, jeg vil du skal velge meg den fremtidige konen». Tenk deg det!

Det kan tolkes slik at sønnen det her er snakk om utviser lojalitet overfor sin mor. Informanten uttrykker glede over sønnens valg, men kan det tenkes at det ligger en sterk forventning tilstede som vanskeliggjør et valg om å innordne seg majoriteten? Er det selvbestemmelse og full frihet til å ta beslutninger i eget liv? I det norske samfunnet er individets selvbestemmelse sterkt knyttet til frihet til å ta selvstendige valg, også av fremtidig partner. Samtidig rådfører nordmenn seg også i valg av partner. Ungdom og familie blir ofte involvert og kan komme med synspunkter om partneren. Tvangsekteskap er forbudt ved norsk lov (Barnekonvensjonen, 2003).

Du ser det tilfellet mye her, du ser to liker hverandre, men de har ikke et ekteskap, de er ikke i et forhold, du ser folk på 30 år som ikke er gift eller på 40 år som ikke er gift engang. Og da er det fordi de begynte helt fra begynnelsen av på den gale veien, så de forsetter bare på den veien [...] Akkurat det punktet likte jeg ikke ved den norske kulturen. Og dette er litt utfordrende og vanskelig for meg. Jeg likte ikke det.

Informanten refererer til «den gale veien<sup>9</sup>», som et uttrykk for en umoral ved det norske samfunnet. Dersom ønsket fra informanten er at barna skal bli lykkelige i ekteskapet, må man stille spørsmål ved hva som skjer dersom datter eller sønn ikke blir det? Kan det tenkes at ved et arrangert ekteskap vil foreldrene sitte med ansvaret for barnets lykke? Hvilke muligheter har barnet til å ta valg, dersom ekteskapet ikke fungerer? Må barnet velge «den gale» veien og fortsette et umoralsk liv? Risikerer barnet å miste tilhørighet til familien? Anja Bredal (Eide mfl., 2009) skriver at det finnes historier som viser at jenter ofte kommer i konflikt med familiene på grunn av idealer om lydighet og dydighet, som kan tyde på at kontroll av jenters seksuelle ærbarhet står sentralt i streng patriarkalsk kollektivistisk oppdragelse. Kvinner skal bevare sin kyskhets og ekteskap er den mest tenkelige rammen rundt seksualitet, eller som Bredal poengterer: kvinners seksualitet. Umoralen som informanten opplever i det norske samfunnet, kommer til uttrykk idet informanten fortsetter:

Men jeg har også et problem, det er at barn under 18 år, særlig jenter bør ikke se scener og bilder som ikke er bra, som for eksempel en som kysser en annen jente kysser en gutt eller en gutt kysser en jente [...] For da begynner barnet å tenke annerledes, da begynner barnet å tenke på andre ting. Når de ser slike bilder som ikke er moralske eller ikke bra. De bør heller utsette dette til barnet har fylt 18 år, eller over 18 år, ikke de som er under 18 år, fordi da har de ikke en klar oppfattelse av hva som skjer, da begynner barnet bare å gå en annen vei, for eksempel gutten begynner å gå etter jenta eller slike ting. Det i seg selv er et problem. Så vi får det største ansvaret, men her så lar de jenta, når hun blir 18 år, da etterlater de henne og lar henne finne seg sin egen kjæreste, og deretter hvis hun ser at hun ikke trives med den personen, så går hun til neste, og til neste, og dermed blir det ikke noe stabilitet i livet, og hun dermed kan ikke bli helt bestemt på den personen hun skal være sammen med. Jeg vet ikke hvilket syn du har i forhold til det, men etter min mening ser jeg at det er litt rotete i hele den saken, og at det ikke er noe stabilitet, og at jenta ikke setter sitt fulle fokus på den ene personen.

Det er særlig når jentene kommer i puberteten at det blir lagt restriksjoner og iverksettes strengere regler for å bevare døtrenes «renhet» (Eide mfl., 2009). Når det kommer til jenter og gutter kommer det en antagelse om at de oppdras forskjellig, dette blir også referert til i forskjeller mellom tradisjonell kollektivistisk kultur og moderne individualistisk kultur. Informanten mener at jenta må finne seg en partner som kan gi stabilitet og trygghet. Når det kommer til sønnen sier informanten:

---

<sup>9</sup> Metaforene finner vi igjen i flere Sure (kapitler) i Koranen, blant annet i Sure 1-åpningsbønnen<sup>9</sup>, her beskrives «den rette vei» beskrives som veien til glede og et godt liv, mens «den gale vei» er den veien som har vekker sinne, eller en falske lei (Islam.no, 2018).



Med tanke på guttene mine. Nå bor de i et eget hus, de er selvstendige. De bor i et hus ved siden av oss. De klarer seg selv fint. De vasker alt for seg selv, og når jeg tar opp saken med kjæreste, ja, det bor en jente med dem, når jeg tar det opp med dem da sier gutten min «Nei, du må ikke nevne det ordet, du må ikke ta det opp, dette er ikke en kjæreste, dette er bare en venninne. Når jeg vil stabilisere meg, og bli i et bestemt forhold, så vil jeg velg den jenta som jeg vil ha hele livet mitt med, men du skal ikke nevne det ordet kjæreste, dette er ikke min kjæreste, det her er bare en venninne». De har vært i en slik situasjon mange ganger, at jenten sier «ja, kom med meg, la oss bli sammen», men da blir jeg ikke imot, da sier jeg dere er fri til å gjøre det dere vil, men da sier de selv at «Vi kan ikke, vi kan ikke tillate, vi kan ikke akseptere, vi klarer ikke det. Jeg vil ikke såre den jenta, jeg vil ikke såre følelsene hennes. Tenk om hun liker meg, tenk om hun i to tre dager liker meg, jeg vil ikke såre henne, jeg vil ikke såre følelsene hennes. Hvis det er en jente jeg vil ha hele livet, så skal jeg være ærlig med henne, og hvis det er en gjensidig kjærlighet fra begge sider, så skal jeg da være ærlig, men ellers så vil jeg ikke såre søsteren min».

Jeg tolker det slik at informanten har god dialog med sine sønner og gjennom dette skaffer seg en oversikt over hva sønnene bedriver. Informanten uttrykker at hun ønsker de skal bli selvstendige og ta egne valg. Barnas frihet ligger her innenfor rammene av respekt til foreldrene. Det ligger en anerkjennelse om lojalitet til foreldrene i informantens eksempel. Kan det likevel tenkes at informanten ikke får den hele og fulle sannheten fra sin sønn? Likevel er det interessant å stille seg spørsmålet om hvor grensen mellom frivillighet og tvang går? Hundeide (2009) skriver at tvangsekteskap ofte omtales som æresrelatert vold, som er knyttet til begreper om skam og ære. I tradisjonelle samfunn er familiens ære en sentral faktor i barns, og særlig jenters oppdragelse, dette er holdninger som står i stor kontrast til selvstendighetsidealet som gjelder i det moderne samfunn. Bak disse holdningene kan det ligge psykologisk og lojalitetspress fra foreldrene. Informanten sier at hun har giftet bort sin eldste sønn, og at:

Han og kona hans er veldig tilfreds med hverandre og har det veldig godt med hverandre, selv om det var jeg som valgte henne og det ikke var noe kjærlighet mellom dem før de giftet seg.

Informanten har altså positive erfaringer med å finne fremtidige partnere for sine barn, og ser at de lever et tilfreds liv sammen. Hva mener informanten om valgfriheten til barna som vokser opp i den norske kulturen? På spørsmål om barnas frihet til å ta selvstendige valg, svarer informanten:

Hvis hun møter en norsk gutt som hun elsker og hun liker, og som er en god gutt og en god person, så har jeg ikke noe problem med det. Nå går vi tilbake til samme sak igjen, men da vil jeg bare oppfordre henne, motivere henne til å ha det forholdet. Fordi den norske mannen kommer til å oppbevare hennes kvinnelige rettigheter, mer enn det er hos oss. Hos oss er det litt slik at mannen ikke klarer å oppbevare rettighetene til kvinnen på en god måte, slik som det er her.

Informanten ønsker altså å sikre barnets fremtid og beskytte barnet fra å havne i relasjoner som kan føre til et ulykkelig liv. Informanten uttrykker også likestilling som en viktig verdi i barnas liv. Samtidig ønsker informanten selv å sikre barna denne fremtiden gjennom å lede barna inn i et ekteskap som kan gi stabilitet og et godt liv. Spørsmålet blir om informanten har kunnskap nok om det norske samfunnet til å forvalte denne posisjonen, dersom barna i større grad adaptere den norske væremåten? Og sett at informanten ikke har det, hvordan kan hun da veilede og rettlede barna i norske forhold?

#### 4.3.4 Frykt for barnevernet

Studier av arabisktalende innvandrere i Melbourne, Australia antyder at foreldre som kom fra kollektivistiske kulturer ble utfordret av barna, som raskere adapterte en individualistisk kultur. Innvandrerbarna var kjent med samfunnsstrukturer som for eksempel statlige lover som beskytter barnets rettigheter, og brukte denne kunnskapen for å få kontroll og autoritet i familien. Dette førte til større familiekonflikter, fordi barna var i stand til å avvæpne konflikter, gjennom å true foreldrene og deres autoritære familiepraksis med at brudd på statlige lover, ville føre til at familien ble adskilt. Trusselen med å kontakte myndighetene ble altså brukt for å teste grensene og utøve kontroll, og foreldrene fryktet at statens inngripen i familien, førte til rollereversering mellom foreldrene og barna (Renzaho, McCabe & Sainsbury, 2011). Renzaho et al. (Renzaho mfl., 2011) fant at barnas trussel påvirket foreldrenes evne til å innføre grenser for sine barn, og spenningen i relasjonen ble også forsterket av at barna ervervet seg språket og skikkene i den nye kulturen raskere enn foreldrene. Studier viser at kun tre av ti med innvandrerbakgrunn sier de ville tatt kontakt med barnevernet dersom de var bekymret for et barn, dette var begrunnet med at de fryktet hva barnevernet ville gjøre med barna deres (Rathe, Sørensen Holst, Holbæk-Hanssen & Thorvik Andersson, 2017). Øia og Vestel (2007) skriver at tradisjoner og røtter i norsk kultur og tradisjon gir makt, autoritet og tyngde, fordi, ut i fra et overordnet perspektiv og innenfor norsk territorium, er norske tradisjoner hegemoniske. En av informantene har hørt historier

om at barnevernet kom uanmeldt og hentet et barn fra skolen. Historien hun referer til i denne sammenhengen, skal informanten ha hørt fortalt av et lite barn. Informanten sier:

Det var på skolen, de (barnevernet) har tatt barnet med. Jeg hørte det fra en annen jente, en liten jente. De har tatt dem med til et stort hus eller en barnehage, der det var mange leker. Og de har formidlet til dem (barna), at de har det huset, eller den plassen, dersom dere ikke trives hjemme eller ikke har det bra. Det har de (barnevernet) formidlet til dem. Det har jeg hørt fra en liten jente, men uansett så kommer ikke barnet til å føle seg like komfortabel, de kommer ikke til å føle den kjærligheten utenom hjemmet sitt, eller utenom foreldrene sine [...] Det finnes ikke en forelder som går i fra barna sine, eller ikke behandler barna sine bra. For min del så har jeg lyst å ofre min egen sjel, men ikke bli kvitt barnet mitt eller gå fra barnet mitt. Jeg har lyst at barna mine skal stå på egne ben og klare seg helt selv.

Informanten gir uttrykk for at hjemmet og familien er det stedet hvor barna kan få ubetinget kjærlighet, og at det ikke finnes et annet sted som er bedre for et barn å være. Det kommer også frem at informanten ikke forstår hvordan eller hvorfor barn blir hentet og plassert et annet sted. Det kan se ut som at informanten mangler kunnskap om hva barnevernet er og hvordan de jobber. Paulsen mfl. (2014) skriver at mange foreldre med inn-vandrerbakgrunn har lite kunnskap om barnevernets rolle. Først og fremst fordi dette er en offentlig instans som ikke eksisterer i deres hjemland, men også fordi det har vært enkeltsaker der barnevernet har brukt tvang overfor innvandrereforeldre. Paulsen mfl. (2014) fant at språkproblemer og begrenset kunnskap om det norske samfunnet er med på å forsterke ensidige oppfatninger og stereotype holdninger til barnevernet blant innvandrere, på samme måte som barnevernet har blitt beskyldt for å ha stereotype holdninger til innvandrereforeldre. Hva gjør denne frykten med foreldrene? Tør foreldrene å snakke om eventuelle utfordringer de opplever å ha med sine barn i møte med den norske kulturen?

Informanten forteller også at skolen har formidlet til informantens egne barn, at de kan melde i fra dersom barna ikke opplevde å bli godt ivaretatt hjemme, eller behandlet på en god måte. Dette skaper større usikkerhet hos informanten:

Det jeg vil frem til det er at de på skolen de må ikke tro på alt, da begynner de å sende bekymringsmelding og hele greiene, det jeg vil frem til er at de må ikke tro på alt det barnet sier, fordi det er ikke alltid riktig. Så jeg vil egentlig si: De må la barna være i fred, de må få ha sin frihet. Jeg er imot at et barn eller en bror slår sin andre bror, eller sine søsken. Og jeg har tatt det opp med dem, og jeg lager et stort problem når jeg vet

at en bror har slått en av sine søsken, og jeg snakker med dem, jeg råder dem, jeg sier du er den eldste, du skal ikke gjøre det [...]

Informanten sier hun har stor tillit til barna, og at informanten selv aldri vært i kontakt med barnevernet. Samtidig uttrykker informanten tvil om hvor vidt barnet snakker sant, og at skolen er «for rask på labben» med bekymringsmelding til barnevernet. Det kan virke som at informanten ikke helt vet hva som foregår på skolen, hva det hele dreier seg om, og at informanten mangler informasjon, både fra skole og om hva barnevernet gjør og ikke gjør. Med tanke på at informanten ikke har vært i kontakt med barnevernet, hvor kommer denne frykten fra?

I en norsk undersøkelse fra et innvandrersprosjekt i Oslo (Hundeide 2003: 87) viste det seg at det var utbredt redsel for barnevern blant innvandrere fra Somalia, Pakistan og Sri Lanka- «fordi de kan ta fra oss barna». Undersøkelsen viste at enkelte barn benyttet seg av denne redselen og truet sine foreldre med å klage til politi og barnevern dersom de ikke fikk viljen sin. I mange tilfeller mangler foreldrene språk og informasjon om det norske samfunnet mens barna tilpasser seg samfunnet raskere, og blir og blir ofte de som informerer sine foreldre- også om sine rettigheter (Hundeide 2003: 87). Informanten uttrykker frykt og usikkerhet. Denne frykten er også knyttet til endringer informanten opplever med egne barn, kombinert med redsel for hva som kan skje dersom barna gir uttrykk til skolen for at de ikke har det bra, og at informanten ikke blir trodd på at barna blir godt ivaretatt. Informanten sier at barna tidligere respekterte og adlød det informanten sa, og lyttet og følte med informanten. Nå har det skjedd en endring. Informanten opplever at barna ikke viser respekt og begynner å ta mer avstand til informanten. Informanten gir uttrykk for at barna ikke bryr seg lengre og ikke ser oppdragerens verdi.

Barna mine før de kom hit, så pleide de å respektere meg helt, og da brukte de å høre på meg helt. De brukte også å føle med meg hvis jeg sa «au» eller slikt, så brukte de å gråte fordi jeg har det vondt, eller ikke har det bra, fordi de satt stor pris på meg. De visste verdien min, mens her så føler man at gutten min begynner å gå litt foran familien sin eller begynte å ta litt avstand fra familien sin, og ikke engasjerer seg så mye. Før så brukte ingen å tørre å si nei til meg, mens her ser jeg at etter de har blitt oppdratt litt begynner de å klage litt, de begynner å ta litt avstand fra meg [...].

Når informantens står i diskusjoner med egne barn, og føler at barna tar avstand, har informanten nå begynt å si (med referering til det informanten har hørt om barnevernet):

Da har jeg begynt å si til dem (barna) «du kommer til å få mange leker, du kommer til å havne i et stort hus, et fint hus, men det er ingen hus som er mer komfortabelt enn familiens hus, og det føles ikke så komfortabelt som det føles hjemme, for ingen har den kjærligheten som familien har.»

Har informanten nok kunnskap om hva som er årsakene til at barnevernet griper inn i enkelte familier? Og fører manglende tillit til barnevernet. Også til manglende tillit til skolen? Den frykten informanten opplever ser ut til å bunne ut i representasjoner, dette på tross av at informanten formidler at det er dialog og diskusjon som blir brukt når det oppstår utfordringer på hjemmebane. Informanten sier:

Jeg har veldig stor tillit til barna, jeg har gjort det slik at de ikke mangler en eneste ting, for eksempel dattera min, hun er ung. Når hun vil ha noe, så sier jeg, hvis det er noe akseptabelt og tillatt så gir jeg henne den tingen, hvis ikke så begynner vi å diskutere hvorfor jeg ikke gir henne denne tingen til henne, hvorfor ikke det er lovlig og slike ting.

Kan det tenkes at informanten føler seg diskvalifisert som forelder i det norske samfunnet? At informanten må bevise sin dugelighet som forelder i å oppdra barna, både overfor skole og andre offentlige etater? Begrepet om brobygging i ICDP-programmet, handler om temaer knyttet til nettopp norske rettigheter og norsk lov. Spørsmålet jeg stiller meg blir: På hvilken måte har ICDP-programmet bidratt til å trygge informanten i sin omsorgsrolle i møte med det norske samfunnet? Informanten sier avslutningsvis:

Vi har ikke ja eller nei, vi har diskusjon, vi kommer frem til og blir enige om formålet med å diskutere, og jeg klarer å formidle budskapet mitt gjennom diskusjonen. Min hensikt er at jeg ikke slår, jeg slår ikke barna, jeg skader ikke barna, og jeg liker ikke at noen kommer og skader barna, kommer seg nært barnet mitt. Jeg har aldri gitt dem den følelsen av at de mangler noe med tanke på penger, mat, alt, fordi når et barn mangler noe så tenker de at de må gå andre veier for å kunne få den tingen de manglet. Så jeg lar ikke den eneste ting mangle, mat, drikke, penger, alt, slik at de ikke finner andre veier å skaffe seg de tingene på. Så jeg blir sammen med dem, helt til de klarer seg selv, å stå på egne ben.

Informanten viser at grensesettingen skjer gjennom en dialog. Avtaler og forhandling noe som er helt i tråd med barnets rett til å bli hørt og respekteres. Enighet med barna skjer gjennom diskusjon hvor foreldre og barn kommer til enighet og gjør avtaler. Dette er i tråd med individualistiske oppdragelsesverdier. Informanten uttrykker at hun er klar over hvilke regler

og lovverk som er regjerende i det norske samfunnet. Kan det tenkes at manglende kunnskap om hvordan lovverket fungerer i praksis, og kunnskap om hvordan barnevernet jobber, i kombinasjon med at informanten opplever at barna tar avstand (noe som er vanlig for ungdom), fører til utrygghet eller frykt i forhold til hvordan man skal oppdra barna? Kan det føre til at informanten opplever å bli umyndiggjort i det norske samfunnet?

Fylkesnes mfl. (2015) skriver at frykten for å bli fratatt barn samsvarer med nasjonale og internasjonale studier som viser at foreldre opplever sinne, ambivalens og usikkerhet i møte med barnevernet. Har foreldrene tillit til det offentlige systemet? Har de tillit til skole og barnehager? Har de tillit til ICDP veilederen?

Kan det tenkes at ICDP-programmet ikke har lyktes i å trygge foreldrene på at de er gode nok i forhold til barnevernet? Dersom, er det av årsaker som manglende veilederkompetanse eller kan det knyttes direkte til ICDP-programmets oppbygging? Her vil jeg føye til at australske studier har vist at frykten for statens inngripen blant minoritetsfamilier, bidro til å undergrave forholdet til flere myndigheter som er involvert i familien, inkludert fagfolk som utfører helseprogrammer (Renzaho mfl., 2011). Det er nærliggende å tenke at lignende linjer kan trekkes til det norske samfunnet, og at ICDP-programmet derfor vil ha utfordringer som verken er knyttet til veilederne eller til programmet i seg selv, men en generell mistro til det offentlige?

#### 4.3.6 Avmakt i møtet med det offentlige

Avmakt er underlegenhet i en sosial relasjon som man er avstengt fra å gjøre noe med, det motsatte av makt. Avmakt er en tilstand eller følelse der man opplever mangel på kontroll, innflytelse, forutsigbarhet eller løsningsmuligheter (Eide mfl., 2009). I verste konsekvens kan avmakt føre til en sterk opplevelse av nederlag og manglende mestring, som igjen fører til frustrasjon og sinne, eller depresjon (Eide mfl., 2009). Å ikke kunne forstå eller gjøre seg forstått på grunn av manglende språk gir en følelse av å ikke ha innflytelse over viktige beslutninger i eget liv. Språk er sentralt dersom innvandrere skal ha muligheter til å delta i det norske samfunnet. Det er viktig for å kunne få tilgang til arbeidslivet, så vel som å hjelpe sine barn med skolegang og delta i fritidsaktiviteter (Einarsen, 2013). Språket er veien inn i

fremtiden, og nøkkelen til integrasjon i det norske samfunnet (Wikan, 1995). Uten gode norskerferdigheter er det vanskelig å orientere seg i samfunnet. Informanten sier:

Om du kan språket så åpnes alt, da kan du alt. Og da føler de (nordmenn) også seg litt tryggere. Når man kan språket, og kan kommunisere, da blir man ikke redd [...] Språket er det grunnleggende for alt, når det er et språk kan jeg si alt mulig i den norske kulturen. [...] Så språket er som man sier nøkkelen, når man kan språket, så kan man alle rettighetene og alle forpliktelser.

Det er ikke stilt direkte spørsmål om informantenes egne språkkunnskaper i denne undersøkelsen, men informanten beskriver inngående de utfordringene han opplever ved å ha mangelfull språkopplæring. Ikke bare er drømmen hans om å ta høyere utdanning knust, men også fremtidsutsiktene i arbeidsmarked redusert. På bakgrunn av kartlegging av deltakers egenskaper, skolegang og arbeidserfaring i introduksjonsprogrammet skal det i samarbeid med kontaktperson utarbeides en individuell plan med klare målsettinger. Informanten forteller at han har hatt et sterkt ønske om å ta utdanning, men har blitt plassert ut i arbeidspraksis. Han sier at dette har skjedd fordi han ikke forsto innholdet i kontakten han skrev under på. Informanten forteller at han fikk beskjed fra sin kontaktperson i Introduksjonsprogrammet om å skrive under. Han beskriver seg selv som et «offer» for systemet, og at mye av tiden går til oppfølging av avtaler som angår familien, slik at kone og barn ikke skal havne i lignende misforståelser. Informanten sier at han ikke har godt nok norsk språk for å forstå hva som er skrevet i offentlige brev, eksempelvis fra NAV eller Boligkontoret, og at han ikke har fått mulighet til å fullføre begynnernivå (nivå A1) i norsk språkundervisning. Informanten uttrykker fortvilelse over manglende språkforståelse i møte med det offentlige. Han ønsker å fullføre språkopplæringen, men har blitt plassert ut i arbeidspraksis i butikk. Informanten sier at situasjonen gjør han sliten og at det fører til stress. Informanten uttrykker at det oppstår ubehagelige situasjoner i arbeidspraksis fordi han ikke forstår hva som blir sagt:

Her i kommunen har jeg fortalt at jeg bare har gått på skole i seks år i hjemlandet og at jeg ikke har studert videre og fullført, og at jeg har lyst til å studere videre, norsk og engelsk og gå videre i prosessen. Så når de gav meg forslag så visste jeg ikke hva som foregikk fordi jeg hadde ikke hatt bakgrunn om det, da sa de bare «skriv under her» uten at de hadde fortalt meg hva som lå i det, og det viste seg da at jeg hadde skrevet under på arbeidsvei, eller ulike veier man skulle ta for å fortsette i kommunen så må man ta ulike valg man skal ta.

Informanten sier at han har signert en avtale med kommunen uten å være klar over hva han skrev under på. Programrådgivere i introduksjonsprogrammet er pliktig til gi relevant informasjon og veilede deltakeren fram til realistiske mål for arbeid eller utdanning (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018). Kan det også tenkes at informanten ikke har realistiske mål for hva som er mulig å få til innen utdanning?

De spurte hvordan bakgrunn har du fra hjemlandet, «hva har du jobbet med?», jeg sa jeg hadde jobbet i en butikk dermed ble jeg satt i praksis i en butikk, men i og med at man senere forsto hva som foregikk, hva den avtalen jeg signerte inneholdt, at jeg hadde signert på arbeidsvei, ikke å fullføre utdanningen min som var det jeg ville.

Informanten er tydelig på at han ikke har forstått hva som har foregått. Informanten opplever å ikke ha fått tilstrekkelig informasjon. Integrerings og mangfoldsdirektoratet (2018) påpeker at samarbeidet og veiledningen skal skje på en slik måte at deltakere ikke blir fratatt sine planer og drømmer (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018). Dersom det ikke er en klar sammenheng mellom kartlegging, mål og tiltak, eller det oppstår situasjoner av uenighet mellom programrådgiver og deltakere, skal valg av tiltak begrunnes nærmere. Det poengteres også at det ofte vil være nødvendig tolk av hensyn til hver enkeltes språkferdigheter, slik at deltakeren har reell medvirkning (Integrerings og mangfoldsdirektoratet, 2018)

Problemet er at kontaktpersonen min som er i kommunen (navn), skolen har sendt til han at jeg trenger ekstra timer med norsk undervisning, men det som skjedde, og jeg vet ikke om jeg har det arket her eller ikke, men det som skjedde til slutt var at jeg ble tatt ut av skolen i mai måned. Så nå går jeg på FIA (Flerspråklig i arbeid), men gjennom FIA så er det ikke mye undervisning. Det er bare to uker undervisning, og tre uker praksis.

Skolen ser at informanten har behov for mer norskopplæring, og har skrevet brev til kommunen om dette. Steget videre herfra er å sende inne en klage til Fylkesmannen hvor informanten beskriver og dokumenterer sine behov, men det sier seg selv at med norskkunnskaper under A1, har man ikke mulighet til å fatte en slik klage, og orientering i offentlige systemer er vanskelig. Deltakeren skal ha eierskap til den individuelle planen, og skal gis mulighet til å planlegge sin egen opplæring basert på eget ansvar og valg (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2018). Norskopplæringens hovedmål skal inneholde



både deltakerens egne mål for arbeid og utdanning, og sluttmaal i norskerferdigheter<sup>10</sup> for norskopplæring.

Jeg sliter veldig mye fordi man har da begynt på skole her, men ikke fått seg nok utdanning, ikke fått lært seg nok. Jeg har bare gått på skole i 7-8 måneder, og i løpet av de 7-8 månedene har jeg løpt til ulike steder, til ulike avtaler, boligkontoret, barna må gå ut, så jeg hadde bare to timer skole hver dag og det er ikke nok for å kunne lære seg godt og kunne beherske språket. Så etter de 7-8 månedene ble jeg bare satt til en praksisplass, nå når noen kommer   spør meg om det ene eller det andre så blir det bare pinlig, fordi jeg kan ikke svare kundene på det de vil eller hva de snakker om. Det påvirker meg veldig mye faktisk, fordi det gjør meg veldig sliten innvendig. Når de ulike kundene spør om noe så kan jeg ikke svare, eller barna mine når de deltar på ulike aktiviteter, så f r de treningsprogram eller ett eller annet, så skjønner jeg ikke hva som foregår. Så det fører dermed til veldig mye stress. Så for at konen min og barna mine ikke skal havne i samme feil som jeg var i, fordi jeg var et offer, så for at de ikke skal oppleve det samme så bruker jeg å dra til hver eneste avtale, hos NAV, hos tannlegen, eller hvor som helst til de ulike avtalene, bare for å gi dem tid til å få ta utdanningen eller bruke den tiden til å lære seg språket og gå videre i utdanningen. Slik at de ikke skal oppleve det samme som jeg opplevde.

Dette vekker følgende undring: Hva er det informanten opplever? Kan det tenkes at informanten blir diskriminert? En grunn til at tidligere erfaringer f r langsiktige virkninger, er at de knytter til seg en kjede av opplevelser, hvor den ene hendelsen bidrar til å utst te den neste (Rye, 1993). Dersom informanten opplever gjentatte negative erfaringer i m te med det norske samfunnet, kan det bidra til at viktige mestringsfunksjoner uteblir, som kan gjøre foreldrene mer sårbare for stress, noe som igjen kan påvirke foreldrerollen og omsorgen barnet f r. Rye (1993) skriver at selvoppfatning og tillit til egen mestringsfølelse har stor betydning for hvordan nye erfaringer møtes. Informanten uttrykker behov for å beskytte sine nærmeste for å havne i den samme negative kjede av opplevelser som han m ter i det norske samfunnet. Videre fikk informanten spørsmål om hva han trodde ville skjer når barnet raskere integreres i det norske samfunnet, og snakker flytende norsk? Mens la oss si at informanten bare snakker ca. 30 prosent norsk?

Når jeg snakker 30 prosent og han snakker 100 prosent? Vil det påvirke meg, eller vil det påvirke den norske befolkningen? Jeg forsto ikke [...] Selvfølgelig når han snakker 100 % norsk, så vil han hjelpe meg. Han kommer ikke til å glemme de gode hendelsene, eller de gode tingene jeg har bidratt med når han var liten, men hvis jeg

---

<sup>10</sup> Nivå A1, A2, B1, B2 eller høyere. For å ta universitetsutdanning må man mestre nivå B2.

ikke hadde gjort en bra jobb før, så ville det vært mot meg. Og han lærer det språket for å hjelpe seg selv, ikke for å hjelpe meg. For å klare seg selv [...]. Du er avhengig av han, for i begynnelsen kunne han ingenting, da var det du som hjalp han. Og til slutt så gir han tilbake det gode du har gitt han.

Informanten beskriver et tradisjonelt kollektivistisk verdigrunnlag. Eriksen og Sajjad (2015) skriver at på mange språk brukes begrepet *vi*, når man egentlig snakker på vegne av seg selv. Både for å være høflig, men også fordi den tradisjonelle storfamilien utgjør en enhet der man inngår i en slektskapsgruppe med ulike typer gjensidig forpliktelser. Barna har en økonomisk verdi og det forventes at barna skal ta hånd om foreldrene i alderdommen (Hundeide, 2009). Barnet utvikler «relasjonelle selv», det vil si en sosial orientert identitet hvor forståelsen av hvem man er, og hvem andre mennesker er, vokser frem i relasjonen. Her kommer også verdiene inn, verdien av å lære barnet lydighet, respekt og lojalitet, at barnet er hensynsfullt og høflig. Dette står i stor kontrast til moderne individualistiske oppdragelsesverdier hvor viktigheten i å utvikle selvstendighet og individualisme står sentralt (Hundeide, 2009). Wikan (1995) sier at språk i siste instans er et spørsmål om selvhjelp og stiller følgende spørsmål: hvordan skal foreldrene mestre ansvaret for barneoppdragelsen dersom de ikke har kompetanse i det samfunnet de skal oppdra barna til? Dette mener jeg er et relevant spørsmål å stille i forbindelse med tematikken avmakt, fordi språkmangel også kan føre til utfordrende rolleendringer innad i familiene idet barnet mestrer språket og integreres raskere inn i samfunnet.

#### 4.3.7 Tilleggsutfordringer som skaper økt sårbarhet.

I denne undersøkelsen har to av informantene barn med funksjonshemming, i større og mindre grad. Utfordringene knyttet til dette er i liten grad kulturelt betinget, derimot er mangel på språk og liten oversikt over det norske systemet faktorer som forsterker problemene. En av informantene har et barn som er døv. Den andre informanten har et barn med medfødt hjerneskade i det perifere nervesystemet, som gir sammensatte vansker. Informanten beskriver barnet som:

[...]Det barnet er en hel familie for seg selv.

Früh, Lidén, Gardsjord, Aden, & Kvarme (2016) gjennomførte et studie av 27 mødre med innvandrerbakgrunn som har barn med spesielle behov. Studier viser at foreldre med minoritetsbakgrunn og barn med store omsorgs- og oppfølgingsbehov er dobbelt så sårbare (Berg & Kittelsaa, 2012; Früh mfl., 2016). I familier der det funksjonshemmede barnet har store atferdsvansker som gjør at barnet kan skade andre, eller seg selv viser funnene at det får konsekvenser for søsknenes og foreldrenes sosiale liv og psykiske helse. Informanten sier:

Vi som familie har veldig stor hjelp fra hverandre. Vi støtter hverandre veldig mye. Det syke barnet mitt er veldig urolig, barnet beveger seg veldig mye, barnet slår noen ganger, og går seg vill.

Studiet av Früh et al. (2016) skriver at foreldrene etterspør tydelig mer avlastning, slik at de resterende barna og seg selv inkludert kan få mere tid sammen. Informanten forteller om ansvaret det innebærer å ha et barn med funksjonshemming, og ansvar i å ivareta barnet hviler på hele familien, både foreldrene og barnets søsken må bidra med hjelp. Professor Jan Tøssebro sier i et intervju med Statlig spesialpedagogisk tjeneste (2018), at søsknene til et funksjonshemmet barn viser stor forståelse, og opplever at foreldrene har omsorg til dem, selv om de ikke alltid har tid til dem. Videre sier Tøssebro (Statlig spesialpedagogiske tjeneste, 2018) at det funksjonshemmede barnet er med på å skape større solidaritet i familien.

Informanten forteller at:

Barnet har ikke noen oppfattelse, barnet har ikke noe forståelse. Jeg har tatt ansvaret for hele barnets oppdragelse i hjemlandet og her (i Norge). Så hele oppdragelsen tar vi alle sammen. Barnet kan verken høre, eller snakke. Barnet har ikke oppfattelse [...] Barnet klarer ikke skjønne det barnet selv gjør. Han/hun bruker en vogn [...] hjemme så kan barnet gå, men ute så bruker vi å trille barnet med vogn, barnet er ikke så stor.

Informanten forteller at funksjonshemmingen gjør at barnet kaster mye opp, og at når dette skjer blir informanten kontaktet av skolen, og henter barnet hjem. I perioder er derfor informanten hjemme med barnet fremfor i norskundervisning. Funn fra studier av minoritetsfamilier som har barn med spesielle behov, viser at omsorgsbehovet til barn med funksjonshemming gjør at dagene blir uforutsigbare, ettersom foreldrene ofte må være tilgjengelige, også når barnet er i barnehage eller i skole (Früh mfl., 2016).

Barnet går på skole ja, men i og med at barnet har en hjerneskade, så kaster barnet opp veldig mye. Så dermed når han/hun drar på skolen, blir barnet dårlig, så ringer de meg

og jeg drar for å hente barnet. Så barnet drar på skolen også blir der en uke, også går barnet ikke på skolen, en annen periode. Så jeg tar barnet med hjem, for jeg er den som best skjønner hvordan han/hun har det.

Früh mfl. (2016) skriver at uforutsigbarheten knyttet til helseproblemer hos funksjonshemmede barn, fører til at mødre ikke prioriterer norskkurs, men kombinerer skolegang med å være tilgjengelig hjemme (Früh mfl., 2016). Manglende språk- og kommunikasjonsproblemer hos minoritetsforeldre, som i tillegg har barn med funksjonsnedsettelse, fører til begrenset kjennskap og tilgang til velferdsordninger, og hjelpetiltak som kan være viktig for at foreldrene kan være i jobb eller fullføre utdanning (Früh mfl., 2016). Informanten beskriver noe som kan tolkes som mangelfull oppfølging fra sin kontaktperson. På tidspunktet da intervjuet for denne undersøkelsen fant sted, hadde informanten ventet ett år og en måned på hjelpetiltak:

Det er en kontaktperson som ikke er veldig behjelpelig med gutten min, jeg ønsker også at du kan bidra med noe hjelp for å bytte kontaktperson. For kontaktpersonen hjelper ikke i det hele tatt, bidrar ikke med noe i det hele tatt. Før så klarte jeg alt selv, jeg måtte ta hånd om alt selv. Etterhvert fikk jeg hjelp fra Flyktning-koordinatoren, flyktning-lederen ... eller sjefen, og fikk hjelp til barnet. For to måneder siden fikk jeg veldig mye hjelp, da begynte prosessen å gå. De gav meg en stol for maten til barnet. De hjalp barnet med skolen, og nå har barnet fått tannlegetime. Så jeg har fått den hjelpen.

Früh mfl. (2016) skriver at minoritetsforeldre med funksjonshemmede barn som mister viktig opplæring, har begrenset kunnskap om rettigheter og lite sosialt nettverk, dette forsterker deres opplevelser av ensomhet og isolasjon. Informanten beskriver en maktesløshet knyttet til hjelpeapparatet.

Früh mfl. (2016) fant at foreldrenes forståelse vanskeliggjorde tilgangen til hjelpeapparatet, samtidig påpeker de at det først og fremst er foreldrene som har ansvar for oppfølgingen av barna inn mot det offentlige hjelpeapparatet. Flere studier av minoritetsfamilier med funksjonshemmede barn viser at utfordringene minoritetsforeldre møter i hjelpeapparatet også kan handle om manglende forståelse fra hjelpeapparatets side, blant annet antagelser om kulturforskjeller, stereotype oppfatninger av foreldrene og diskriminering (Berg & Kittelsaa, 2012). Kan det tenkes at informanten møter diskriminering og antagelse om kulturforskjeller i møte med det offentlige?

Jan Tøssebro, professor ved Norges tekniske-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og forskningsleder ved NTNU Samfunnsforskning sier i intervjuet med Statped (Statlig spesialpedagogiske tjeneste, 2018) at det det er en myte at minoritetsforeldre innehar rare holdninger til funksjonshemmede barn. Informantens samspill med sitt funksjonshemmede barn kan tyde på at Tøssebro har rett i dette. Underveis i intervjuet stoppet informanten opp, og ville vise meg en film av sitt barn, som var tilgjengelig på informantens telefon. Filmen viser informanten som sitter på gulvet med bena i kryss. Over ryggen «henger» et barn, med armene godt knyttet rundt halsen på informanten. Barnet og informanten smiler og snakker sammen. Informanten forklarer:

Hvis de ikke har noen leker, så leker de med meg! Det er slik jeg har oppdratt dem. Dette er det syke barnet jeg har (peker på filmen og barnet som henger rundt halsen på informanten), det er slik jeg har oppdratt dem, det er slik jeg behandler dem. På skolen så går han bort i fra alle og kommer bare og klemmer meg.

I bakgrunnen står et avslått TV, og vi hører stemmer fra et annet barn vi ikke ser. Informanten strekker armene bak og drar barnet inntil seg, «fanger barnet» i favnet sitt, og legger barnet inntil seg som et «spedbarn». De smiler. Barnet ler. Informanten ler. Informanten tuller med barnet og kiler det. Informanten gynger barnet i favnet og holder det tett inntil seg. Informanten viser stille frem filmen. Informanten utviser stor entusiasme, empati og kjærlighet til sitt funksjonshemmede barn. De utfordringene informanten opplever kommer på toppen av utfordringene knyttet til å komme som ny i en fremmed kultur. På spørsmål om hvordan informanten mestrer så mange ulike arbeidsoppgaver i løpet av en dag svarer informanten:

Vi er vant med det, vi har blitt vant med det, det er slik moren min har oppdratt oss, og når vi var en så stor familie ble vi oppdratt i å hjelpe hverandre, vi hjalp også mamma i å oppdra hverandre, og etter denne måten så har jeg etterlignet mammaen min. Jeg oppdrar barna mine på samme måte, jeg lar barna mine hjelpe meg, og jeg lar barna mine hjelpe hverandre, oppdra hverandre. Det er likestilling i mellom oss, og det er likestilling mellom barna [...] Jeg har lært dem å klare seg selv, jeg vet ikke. Det er kanskje bare Gud som hjelper oss.

Ut i fra observasjoner av samspillet mellom informanten og det funksjonshemmede barnet, og egne beskrivelser av ansvar for flere barn opp gjennom årene, kan det tenkes at det positive synet på barna har alltid vært tilstede, også før deltakelse i ICDP-programmet? Spørsmålet jeg

da stiller meg er, hva er de reelle behovene denne informanten har i møte med det norske samfunnet?

#### 4.3.8 Informantenes opplevelser av deltakelse i ICDP-programmet

Funnene i denne undersøkelsen tyder på at minoritetsforeldrene har hatt utbytte av programmet, og at de har ivarettatt styrkene sine som trygge og stabile omsorgsgivere for sine barn. Undersøkelsen kan ikke si noe om disse styrkene har vært der hele tiden, eller om graden av mestring er styrket, men mestringsfølelsen er ivarettatt. Informantene gir ulike tilbakemeldinger på spørsmål om hva informantene syntes om deltakelse i programmet og hva de opplever å sitte igjen med. Informanten sier:

Det var bra, vi trivdes, vi følte at tiden løp i fra oss. Vi hadde det veldig gøy og man føler også at man blir kjent med den norske kulturen eller det norske livet. Hvordan de har det sammenlignet med hvordan vi har det [...]. Alt det vi har (egen opprinnelseskultur), det kan man. Gjennom å plusse det sammen med det dere i norsk kultur har, så blir det bedre for barnets skyld.

Informanten gir uttrykk for at programmet var bra, og at deltakelse i programmet har ført til økt kjentskap til det norske verdisetet. Jeg tolker det slik at informanten beskriver det som er hensikten med ICDP-programmets minoritetsvariant: Å være brobygger mellom tradisjonelle kollektivistiske omsorgsverdier og omsorgsverdier i Norge. En annen informant sier:

Det var faktisk et veldig bra kurs, man kan se hva som foregår i samfunnet og man kan også være mer oppmerksom, vise mer hensyn og bry seg. Hvis man har noe som mangler med tanke på snakking med tanke på alt mulig, så kan man bli mer oppmerksom og rette det opp, selv om man ikke har noen feil, heldigvis.

På spørsmål om hvilke samspillstema informantene fant mest interessant svarer en av informantene:

Det er de temaene. Alle temaene er viktig, og alt henger sammen. Hjelp barnet ditt med å ha oppmerksomhet slik at de kan oppleve hendelser, det er en viktig ting. Å gi barnet ditt mening for alle de hendelsene som barnet opplever rundt seg. Det er de viktigste temaene.

En annen informant svarer:

Det første er det tema (vis positive følelse for barnet ditt) fordi det fremmer trivsel, og det er veldig viktig med samspill og at man forstår barna sine og kommer til en enighet og forståelse. De andre tingene kommer etterpå, men det viktigste er det tema, fordi det fremmer og gir et rolig liv. Man har trivsel, man har det bra med konen sin og med barna sine, og at alle er fine sammen [...] Alle, vi bruke jo å gjennomføre alle, vi har ikke opplevd noe nytt. Jeg er med barna mine i alt. Vi leker, noen ganger legger jeg dem i fanget mitt. Det er ikke noe som er annerledes her. Kurset var veldig bra, men for min del, vi hadde jo lært om hvordan barn skulle oppdras og bli behandlet, for min del så pleier jeg å behandle barna mine mer en det jeg lærte på kurset. Dersom kurset gjennomføres hvert år, og nye ting blir lagt til om hvordan barneoppdragelsen skal blir og hva som er best for barnet, så ville jeg deltatt på kurset hvert år. Fordi det som har med barna å gjøre og barneoppdragelse er for deres beste.

Informantene svarer litt ulikt på hva de sitter igjen med etter gjennomført program, de sier de har lært om kulturen, samtidig viser det helhetlige bildet at det er flere sider ved det norske samfunnet som er med på å skape usikkerhet i informantene.

Mine egne erfaringer med ICDP-programmet er at samspilletemaene kan bidra til å begrepsfeste den tause kunnskapen som er iboende, og et begrepsmessig instrument for å kartlegge/definere og beskrive mer konkret hva som fungerer og eller ikke fungerer i relasjonen med barnet.

## 5. Avslutning

Funnene for denne undersøkelsen baserer seg på fire intervjuer med tre menn og en kvinne. Informantene kom til Norge som flyktninger, og har ved dato for intervju bodd i Norge mellom ett til tre år. Informantene har voksne barn boende i utlandet, mens andre av barna bor sammen med foreldrene i Norge. Til sammen har informantene 20 barn i alderen ett år til 27 år. Samtlige informanter er pålagt deltakelse i ICDP-programmet. ICDP er implementert som en del av opplæringen i introduksjonsprogrammet i Tromsø kommune. Denne undersøkelsen sammenligner informantenes beskrivelser av barna, samspillet og relasjonene, opp mot målintensjonene for ICDP programmets variant for minoritetsforeldre. Jeg har jobbet med følgende problemstilling:

*«Fungerer målintensjonen til ICDP-programmets minoritetsvariant som «brobygger mellom minoritetsforeldres tradisjonelle omsorgsverdier og de verdiene de møter i det norske samfunnet?»».*

### 5.1 Oppsummering av funnene.

Funnene viser at informantene har et grunnleggende positivt syn på sine barn. Det kommer til uttrykk gjennom beskrivelser av samspillet mellom dem. Informantene anerkjenner barna, gir kjærlighet og benevner positive egenskaper hos barna. Informantene har gitt eksempler på hvordan de assisterer barna i deres egen utvikling, og gir rom til at barna får gjøre egne erfaringer. Funnene viser at informantene benytter seg av ICDP-programmets tre dialoger, og forstår betydningen av å gi barna veiledning slik at de kan mestre sine liv og bli selvstendige. Funnene viser at foreldrene identifiserer seg empatisk med barna. Om denne relasjonen var på plass før deltakelse i ICDP-programmet svarer ikke denne undersøkelsen på. Informantene rapporterte at samspillstemaene har bevisstgjort dem på deler i oppdragelsen som de ikke visste så mye om, og at samspillstemaene henger sammen og gir mening. Dermed er det kanskje mer riktig å anta at ICDP-programmet har opprettholdt og forsterket den positive oppfatningen barnet, og samspillpraksisen. ICDP-programmet har muligens bidratt til økt bevissthet rundt deres rolle som oppdragere. Informanten ser på seg selv som kompetente og trygge i sin forelderrolle. Informantene refererer til oppgaver de har gjennomført i ICDP, og gjengir mestringsfølelser, noe som kan tyde på at de er styrket i sin omsorgsrolle.



Funnene forteller at informantene har få, eller ingen norske venner. De uttrykker ønske om kontakt med nordmenn. Men sier at manglende språk, travle hverdager vanskeliggjør å knytte nye vennskap. Informantene oppfatter nordmenn som mindre sosiale.

I forhold til ICDP-programmets oppbygging er det ingen av informantene som uttrykker utfordringer knyttet til fysisk avstraffelse av barn, kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap som er de temaene blant annet nevnt i programmets brobyggingsdel. Informantene uttrykker dog en tydelig bevissthet rundt forbudet om vold i Norge. Samtidig opplever de at barna tar mer avstand til dem enn tidligere, og ikke respekterer dem som før. Barnas tilpassing og adaptasjon til de norske verdiene som fremmer autonomi og selvstendighet hos barna, kan være en underliggende årsak til at foreldrene opplever distanse (Eide mfl., 2009; Eriksen & Sajjad, 2015; Hundeide, 2003).

Informantene sier at de har fått mer kunnskap om det norske samfunnet gjennom ICDP-programmet, men funnene viser at informantene fortsatt opplever utrygghet for norske verdier. Informantene sier selv at de har vært i Norge i så kort tid, at de ikke vet hvilke verdier som er gjeldende. De uttrykker redsel for informasjonen om barns rettigheter som blir gitt fra skolen til barna, og frykt for barnevernet. Frykten antas å være basert på både manglende språk og kunnskap om samfunnet, som igjen skaper egne representasjoner og muligens fordommer (Fylkesnes mfl., 2015; Marte Knag mfl., 2015). Når det ikke knyttes god nok kontakt med nordmenn kan dette bidra til å svekke god integrering i det norske samfunnet. Når informantene uttrykker at de *«ikke ønsker at barna skal integreres helt inn i det norske samfunnet»*, tolker jeg som et uttrykk for redsel for egne barn i ny kultur. Videre at mangel på kontakt med nordmenn, språkbarrierer og lite kunnskap om samfunnet er underliggende årsaker til holdningen. Samtidig peker informantene på negative sider ved det norske samfunnet som alkoholforbruk blant ungdom, som også gir norske foreldre bekymringer. Undersøkelsen har ikke gått dypt nok inn for å undersøke informantenes forståelse av hvordan norske foreldre forholder seg til disse sidene av samfunnet. Men funnene tyder på at informantene ikke har fått grunnleggende forståelse av norske foreldres holdninger til ungdommens alkoholbruk gjennom ICDP-deltakelse.

Tap av status er også noe som er merkbart i forhold til utdanning og yrke, ettersom dårlig språk gir begrensede muligheter. Informantene uttrykker at de ikke har kontroll eller

innflytelse over beslutninger som i aller høyeste grad angår deres egne liv. Resultatet er at det påvirker informantene negativt. Informantene gir uttrykk for følelser som frustrasjon, stress, avmakt og umyndiggjøring i forhold til kommunale etater. Eksempelvis tyder funnene på at prinsippet om å «*involvere deltakerne*» i utarbeidelse av en individuell plan for introduksjonsprogrammet, ikke fungerer etter sin hensikt (Brofoss, 2001). Informantene uttrykker maktesløshet i møtet med det offentlige, og opplever at det tar lang tid før de får hjelp i deres livssituasjoner. Manglende språk, og det offentliges sjeldne bruk av tolketjenester i møte med sine deltakere, kan være med på å skape misforståelser i møte med det offentlige.

To av informantene har barn med funksjonshemninger av ulik grad. Slike tilleggsutfordringer er noe ICDP-programmet ikke tar høyde for i minoritetsvarianten, men som kan medvirke til å forsterke sårbarheten hos informantene. Her finnes det muligens andre veiledningsprogram og støtteordninger som hjelper disse foreldrene, men jeg mener det er aktuelt å peke på denne ekstra belastningen. Slike faktorer kan bidra til å vanskeliggjøre omsorgen og de gode relasjonene med barna (både barnet med funksjonshemmingen og søsknene rundt). Utfordringene her forsterkes også gjennom manglende hjelp og forståelse fra det offentlige.

## 5.2 Konklusjon

En kan i hvert fall med sikkerhet si at ICDP-programmets samspillstemaer fungerer som en forsterker av hva som bidrar til å opprettholde det gode samspillet og relasjonen mellom foreldrene og barna. Programmet tenderer til å bevisstgjøre foreldrene på hva som kan bidra til bedre samspill, noe informantene selv bemerker seg. Informantene uttrykker at de har satt pris på deltakelse i programmet, og at det har ført til økt oppmerksomhet rundt foreldrerollen. Samtidig viser funnene at det er en lang vei å gå, dersom ICDP-programmet skal fungere som en vellykket brobygger. Informantene gir uttrykk for at de mangler kunnskap om norske verdier, og mange av de utfordringene jeg finner i denne undersøkelsen, er de samme som nettopp var utgangspunktet for en variant tilpasset denne målgruppen. Utfordringene som informantene beskriver er knyttet til manglende inkludering, respekt og anerkjennelse for deres styrker i det norske samfunnet. Utfordringene er relatert til språkbarrierer og manglende nettverk, men også frykt for statens inngripen, avmakt og umyndiggjøring i møtet med hjelpeapparatet og det offentlige Norge.

ICDP-programmet fungerer i å styrke relasjonen mellom barna og omsorgsgivere og hos foreldrene selv. Samtidig viser funnene at tilpassing til en ny kultur er kompleks. Majoritetssamfunnet må ta større ansvar for å hindre at minoritetsforeldre opplever avmakt, umyndiggjøring og diskriminering.

### 5.3 Begrensninger med masteroppgaven

I starten av arbeidet med masteroppgaven ønsket jeg i utgangspunktet å foreta to undersøkelser av ICDP-deltakere med minoritetsbakgrunn. En undersøkelse i forkant og en i etterkant av deltakelse i ICDP-programmet. Manglende språkforståelse hos minoritetsforeldrene vanskeliggjorte rekruttering av informanter, til tross for fysisk tilgang til feltet. Tidsrammen på å skrive masteroppgaven er også fastsatt i forkant noe som satte begrensninger for hva som lot seg gjennomføre.

Jeg ønsket også å foreta intervju med kommunen og de ansvarlige for organisering av ICDP-programmet, og var i kontakt med kommunens Flyktningetjeneste angående forespørsel om deltakelse. Jeg sendte informasjon per e-post, men mottok ikke svar på denne henvendelsen. I denne sammenhengen har muligens informasjonen fra meg vært tvetydig, ettersom jeg både ba om tilgang til feltet av deltakere i ICDP-programmet, samtidig med at jeg fremmet ønske om å foreta intervju med ansvarlige for ICDP.

Utvalget til denne undersøkelsen har vært lite, og det er få informanter som er intervjuet. Det hadde vært ønskelig å styrke undersøkelsens overføringsverdi ved å ta inn flere informanter. Men i denne undersøkelsen har den økonomiske rammen satt begrensninger for muligheten til å utvide antall informanter, ettersom behovet for tolk har vært avgjørende for gjennomføringen.

Ettersom jeg kjenner minoritetsmiljøet i Tromsø godt, og selv har gjennomført ICDP-veiledning av minoritetsforeldre, har denne oppgaven stilt store krav til bevissthet rundt min rolle. Jeg har i oppgaven gjennomgående vekslet mellom nærhet og distanse til datamaterialet. Å forske på kultur er komplisert og svært utfordrende. Hvordan kan jeg forstå en fremmed kultur kun basert på teorier? Det kulturelle aspektet i denne undersøkelsen har vært til

hodebry, og utfordrende, samtidig er det nettopp kulturforskjellene som har bidratt til økt refleksjonene og bevisstheten rundt egen forståelse og fortolkning. Av og til har det vært behov for å diskutere temaer med folk som har en annen oppfatning enn meg. Dette har bidratt til å justere tolkninger, og ta inn et bredere perspektiv. Jeg mener derfor at undersøkelsens validitet er godt ivaretatt.

Det ville vært interessant å gjennomføre en longitudinell undersøkelse av minoritetsforeldres møte med det norske samfunnet, med utgangspunkt i ICDP. Slik at man kunne se etter endringer og utvikling hos denne gruppen over tid. Det ville også være interessant å gjennomføre observasjon og intervju hvor man følger ICDP-deltakere og veiledere i selve gjennomførelsen av programmet.

## 5.4 Avsluttende refleksjoner

Det er alltid risikabelt å stille spørsmål rundt om et programs oppbygging, spesielt når det grunnleggende verdisettet for programmet er basert på intensjoner som er gjennomgående gode, og springer ut fra godt etablert forskning. Jeg vil likevel driste meg til å skrive ut noen refleksjoner jeg har gjort meg, både gjennom erfaring i arbeid med minoriteter, og i veiledning av ICDP. Refleksjonene er knyttet til programmets visjon som brobygger, og jeg har derfor valgt å ta denne delen med i oppgaven, ettersom funnene viser utfordringer knyttet til denne delen av programmet. Det ligger mye mot i å stille kritiske spørsmål, kanskje med håp om at det kan bidra til å styrke minoritetsvarianten av programmet enda mer.

### 5.4.1 Bakgrunnen for en variant tilpasset minoritetsforeldre

Minoritetsvarianten i ICDP ble utviklet på bakgrunn av at mange av disse foreldrene støter på utfordringer i barneoppdragelsen enn foreldre flest (Egebjerg mfl., 2016). Disse utfordringene handler om påkjenninger denne gruppen har som følge av flukterfaringer og migrasjon, som kan føre til økt risiko for psykososiale problemer. I håndboken for veiledere i ICDP (Egebjerg mfl., 2016, s. 120) nevnes følgende utfordringer: Språkutfordringer, boforhold, arbeidsforhold og tap av sosial status. Usikkerhet på norske omsorgsverdier, endret forhold mellom foreldrene og barna ettersom barna tilpasser seg det nye samfunnet raskere. Savn etter familie

og hjemlengsel. Lite kontakt med det norske samfunnet som kan føre til isolasjon, som hindrer integrering. Utfordringer med det offentlige, som helsestasjoner, barnevern og skole som blander seg inn i barneoppdragelsen, noe som kan være skremmende og uforståelig (Egebjerg mfl., 2016).

Funnene i denne undersøkelsen viser at de utfordringene som lå til grunn for denne varianten, fremdeles er tilstedeværende etter gjennomført ICDP-program. Det betyr dermed ikke at ICDP-programmets brobygging ikke er hensiktsmessig. Men kan det tenkes at utfordringene i å komme til en ny kultur så komplekse, at det ikke vil være mulig å endre innenfor den tidsramme som programmet har? I flerkulturell sammenheng er målet å styrke positiv endring og minske uhensiktsmessig omsorgsmønstre, som for eksempel fysisk avstraffelse og vold eller mer alvorlige kulturelt definert overgrep mot barn (Egebjerg mfl., 2016). Kan det tenkes at dette ikke gjelder for flertallet av flyktninger og innvandrere som kommer til Norge? Er kultur en riktig innfallsvinkel for å undersøke årsaker til vold i minoritetsfamilier? Er trolig at negative erfaringer i møte med det norske samfunnet og offentlige etater, kan være medvirkende i å svekke omsorgsevnene hos minoritetsforeldre?

#### 5.4.2 Veilederen i ICDP-programmet

I håndboken for veiledere (Egebjerg mfl., 2016, s. 82) står det at kvaliteten både handler om å gjennomføre programmet strukturert, men også hvordan veilederen gjennomfører sitt arbeid i alle faser av programmet. Denne sikringen av ICDP-programmets kvalitet skjer gjennom egenvurdering av samarbeidet mellom norskveileder og minoritetsveileder, videre rundt evalueringer og refleksjoner av gjennomførelsen av programmet i gruppen, og av hva som eventuelt kan forbedres her. Gir egenvurdering tilstrekkelig kvalitetssikring av programmet?

Videre står det i håndboken at veilederens faglige tenkning og ideologi bør passe med ICDP, slik at formidlingen skjer på en troverdig måte (Egebjerg mfl., 2016). Hvordan undersøker man veiledernes faglige tenkning, ideologi og verdsett? Kan det tenkes at det kan ligge fordommer på veiledernivå? Kan det tenkes at det kan ligge kulturelle representasjoner, uavhengig av kulturbakgrunn på veilederne, som ikke gagnar programmet? Dersom dette er tilstede i veilederne, hva er det som anerkjennes i ICDP-gruppene? Min erfaring fra veiledning er at de to veilederne må jobbe iherdig for først å skape en bro over til hverandre,

før de kan veilede gruppene. Det er ikke alltid at dette skjer. For det første er det tidkrevende, langt utover det som ligger som rammetid i programmet, for det andre fordi noen av verdiene ser ut til å være av uforanderlig art, som også går på kulturforskjeller. Dette får meg til å undre meg over om veilederne har nok kulturforståelse for å gjennomføre programmet? Hvordan kan man på trener-veileder nivå sikre seg at veilederne «bygger den samme broen», med tanke på hvor ulikt synet på omsorgsverdier kan være?

Med tanke på tidsrammen som er satt av til tematikk knyttet til kjønnslemlestelse, psykisk og fysisk vold og tvangsekteskap (som i programmet ligger som forslag til tilleggstemaer for de to siste veiledningsmøtene, der hvert møte har en varighet på 2,5 time) i minoritetsvarianten av programmet, samt kravene til veilederens kunnskap om disse temaene, vil jeg stille spørsmålet: Er det etisk forsvarlig av veilederen å gå inn i disse temaene? I ICDP-programmet er det veilederens ansvar å vurdere hvilke temaer som skal tas opp i gruppene, og at det kan forventes at foreldre tar opp temaer som kjønnslemlestelse og tvangsekteskap av seg selv. Dette betyr at veilederne bør ha kunnskap om temaene, slik at de lettere kan vurderer og avgrense hva programmet skal romme. De ligger moralske aspekter ved veiledningen, nettopp fordi ICDP-programmet er interessert i endring. Hvor går grensen mellom veiledning rundt disse temaene og terapeutiske samtaler? Dersom veilederen ikke har kompetanse eller tid til å gå inn i tematikk som kan være utfordrende for mange, er det da riktig å berøre så sterke emosjonelle emner som nevnt ovenfor? Kan det tenkes at de i enkelte tilfeller vil bringe på overflaten dypere personlige problemer som krever profesjonell terapeutisk behandling? Hvor skal veilederne henvende seg dersom det dukker opp psykiske belastninger eller traumer?

### 5.4.3 Etterord

Styrken i ICDP slik jeg ser det, er programmets humanistiske retning. Der programmet fungerer best er der det fastholdes på likheter mellom mennesker. Med utgangspunkt i fellestrekkene, kan man lære av hverandre, ta til seg nye segmenter fra kulturer som kan bidra til økt forståelse og kunnskap. Jeg mener det er den eneste inngangen til å skape et helhetlig og inkluderende samfunn. Det innebærer å være kultursensitiv og imøtekommende til alle mennesker uavhengig av kulturell bakgrunn. Betingelsene er det majoriteten i samfunnet som setter. Jeg vil derfor hevde at det må mer kulturkompetanse og kultursensitivitet inn i det offentlige og samfunnet generelt, slik at de menneskene som har vandrer lengst, kan få hvile, og mulighet til å skape nye positive erfaringer, og følge ringvirkningene av disse. Jeg vil derfor avslutte med et sitat fra en av de mannlige informantene i denne undersøkelsen:

Det jeg har i tankene mine er mest biler, metall, sykler. Faren min brukte å ta meg med og lære meg hvordan jeg skulle kjøre da jeg var 7 år. Så da jeg var 10 år så kunne jeg kjøre bil, og da brukte han å sende meg på butikken for å kjøpe ting og tang, og for å hente ulike ting. Jeg hjalp han med mange ting, da pleide han å spørre meg «Har du lyst å gå?» og da svarte jeg «Ja, jeg kan dra, jeg kan bidra». Det føler jeg er et inntrykk i meg. Også var det også mange andre hendelser, jeg brukte å hjelpe familien masse med sauene, og når det var en sau som hadde født et lam så kommer vi alle hjem til familien vår med det nyfødte lammet, også spør foreldrene mine «hvilken sau har født, hvem om det fra». Det føler jeg også har satt et inntrykk i meg, påvirket meg. Det var også en annen hendelse som var bra, da vi var fem-seks år så fikk vi sykler, så vi følte at livet vårt var spesielt. Fordi de andre i området vårt hadde ikke den samme sosiale status, så vi følte oss da spesiell med tanke på at vi fikk oss sykler som seks år eller fem.

## 6. Litteraturliste

- Barne- ungdoms og familiedepartementet. (2018, 18 april 2016). Foreldreveiledning med minoritetsforeldre-ICDP. Hentet 12.januar 2018 fra <https://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMTE/Helse%20og%20omsorg/2015%20Kurs/Veiledning%20med%20minoritetsforeldre.pdf>
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne-og familiedepartementet.
- Berg, B. & Kittelsaa, A. M. (2012). *Dobbelt sårbar - Funksjonshemmete barn og unge i asylmottak*. Trondheim.
- Bjørnstad, S. (2015). *International Child Development Program*. Oslo.
- Brofoss, K. (2001). *Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) : utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 19. november 1999 : avgitt til Kommunal- og regionaldepartementet 26. juni 2001* Norges offentlige utredninger (tidsskrift : online), Bd. NOU 2001: 20. r. Norge Kommunal- og (Red.).
- Bråten, B. & Sønsterudbråten, S. (2018). *Veiledningserfaringer: Forsøk med veiledning (ICDP) av foreldre med radikaliseringsbekymringer og foreldre i mottak*. Oslo. Hentet fra <http://www.fafo.no/index.php/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/veiledningserfaringer>
- Clucas, C., Skar, A.-M. S., Sherr, L. & Tetzchner, S. v. (2014). Mothers and Fathers Attending the International Child Development Programme in Norway. *The Family Journal*, 22(4), 409-418. 10.1177/1066480714533640
- Correa-Velez, I., Gifford, S. M. & Barnett, A. G. (2010). Longing to belong: Social inclusion and wellbeing among youth with refugee backgrounds in the first three years in Melbourne, Australia. *Social Science & Medicine*, 71(8), 1399-1408. 10.1016/j.socscimed.2010.07.018
- Dahl, S., Sveaass, N. & Varvin, S. (2006). *Psykiatrisk og psykososialt arbeid med flyktninger : veiledere*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Egebjerg, I., Johansen, A. & Flakk, G. (2016). *Håndbok for ICDP-veiledere*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Egidius, H., Rygge, J. & Anderssen, T. M. (2000). *Psykologisk leksikon (Psykologileksikon)*. Oslo: Aschehoug.
- Eide, K., Qureshi, N. A., Rugkåsa, M. & Vike, H. (2009). *Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge (Fokus på familien)*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Einarsen, K. J. (2013). Språket - første skritt mot integrering ; opplæring av innvandrere i norsk og samfunnskunnskap. *Samfunnsspeilet*, 27(5), 51-55.
- Eriksen, T. H. (1993). *Typisk norsk : essays om kulturen i Norge* (Norsk tid 2). Oslo: Huitfeldt.
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis : perspektiver på det flerkulturelle Norge* (6. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- FN-sambandet. (2018, 15.mars 2018). Flyktninger. Hentet 24.mars 2018 fra <https://www.fn.no/Tema/Flyktninger>



- Früh, E. A., Lidén, H., Gardsjord, R., Aden, P. & Kvarme, L. G. (2016). Innvandrerfamilier med barn med spesielle behov &#8211; mødres tilknytning til arbeidslivet. *Søkelys på arbeidslivet*, (03), 269-290. 10.18261/issn.1504-7989-2016-03-05
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R. & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet ; en undersøkelse av etniske minoritetforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(2), 80-96.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2008). *Fra interaksjon til relation : tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy*. København: Reitzel.
- Heggen, K. (2004). *Risiko og forhandlinger : ungdomssosiologiske emner*. Oslo: Abstrakt forl.
- Hundeide, K. (2001). *Ledet samspill fra spedbarn til skolealder : håndbok til ICDPs sensitiviseringsprogram* (2. utvidete utg. utg.). Stabekk, Nesbru: International Child Development Programs Vett & viten.
- Hundeide, K. (2003). *Barns livsverden : sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hundeide, K. (2009). *ICDP for veiledere som arbeider med minortetsforeldre*. Norge: Stiftelsen ICDP Internasjonal.
- Integrerings og mangfoldsdirektoratet. (2018, 7. desember 2015). Ord og begreper. Hentet 20. mars 2018 fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/ord-og-begreper/>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2018). *Hvordan går det med integreringen 2017*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet fra <https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/arsrapporter-og-styrende-dokumenter/arsrapport-2017/integrering-i-norge-overordnet-analyse-2017.pdf>
- Introduksjonsloven. (2003). *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Islam.no. (2018, 5.mai 2018). Vis Suranavn (kapittler). Hentet 5. mai 2018 fra [http://www.islam.no/koranen/vis\\_suranavn](http://www.islam.no/koranen/vis_suranavn)
- Kvale, S., Anderssen, T. & Rygge, J. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju* (Interviews an introduction to qualitative research interviewing). Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Last, J. M. (2007). *moral values*: Oxford University Press.
- Linder, A. (2016). *Professionel relationskompetence : stjernestunder i det relationelle univers*. Danmark: Dafolo.
- Marte Knag, F., Anette, C. I., Ragnhild, B. & Lennart, N. (2015). Frykten for barnevernet - En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, (02), 81-96.
- Meld. St. 30. (2015-2016). Fra mottak til arbeidsliv-en effektiv integreringspolitikk. Hentet 13. januar 2018 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/>
- Nesse, S. (2018, 6. juli 2016). Å bli «norsk» er vanskelig for mange innvandrere. Hentet 3. februar 2017 fra <https://www.rights.no/2014/12/a-bli-norsk-er-vanskelig-for-mange-innvandrere/>
- Nordgaard, T.-B. (2018, 15. februar 2018). Tidligere menneskerettighetsdommer slår alarm: Totalt fravær av rettsikkerhet i barnevernet. Hentet 14. februar 2018 fra <http://idag.no/samfunn/nyheter/totalt-fravar-av-rettssikkerhet-i-barnevernet/19.28084>
- Norsk Folkehjelp. (2018). Innvandrere vil ikke integrere seg. Hentet 6. april 2018 fra <http://www.fordommer.no/>
- Paulsen, V., Thorshaug, K. & Berg, B. (2014). *Møter mellom innvandrere og barnevernet : kunnskapsstatus*.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.

- Qureshi, N. A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnisentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, (03), 261-274.
- Rathe, L., Sørensen Holst, L., Holbæk-Hanssen, J. & Thorvik Andersson, S. (2017). Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn. Hentet fra [https://www.bufdir.no/Global/Tillit\\_til\\_barnevernet\\_blant\\_personer\\_med\\_innvandrerbakgrunn.pdf](https://www.bufdir.no/Global/Tillit_til_barnevernet_blant_personer_med_innvandrerbakgrunn.pdf)
- Renzaho, A. M. N., McCabe, M. & Sainsbury, W. J. (2011). Parenting, role reversals and the preservation of cultural values among Arabic speaking migrant families in Melbourne, Australia. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(4), 416-424. 10.1016/j.ijintrel.2010.09.001
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*.
- Rundskriv Q-16/. (2013). *Forebyggende innsats for barn og unge*. Oslo: Departementet. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv\\_q16\\_2013.pdf](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf)
- Rye, H. (1993). *Tidlig hjelp til bedre samspill : nye metoder og nye muligheter*. Oslo: Universitetsforl.
- Rønsholdt, J., Bech, E. M., Groot, A. & Godrim, F. (2013). *Relationspsykologi i praksis* (2. udg. utg.). Frederikshavn: Dafolo.
- Sherr, L., Skar, A.-M., Clucas, C., Tetzchner, S. V. & Hundeide, K. (2011). *Evaluation of the Parental guidance programme based on the International Child Development Programme*. Ministry of Children, Equality, and Social Inclusion. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rapporter/2011/foreldreveiledning\\_1.pdf?id=2267464](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rapporter/2011/foreldreveiledning_1.pdf?id=2267464)
- Sherr, L., Skar, A.-M. S., Clucas, C., Tetzchner, S. V. & Hundeide, K. (2014). Evaluation of the International Child Development Programme (ICDP) as a community-wide parenting programme. *European Journal of Developmental Psychology*, 11(1), 1-17. 10.1080/17405629.2013.793597
- Skar, S. A.-M., Sherr, S. L., Clucas, S. C. & Von Tetzchner, S. S. (2014). Evaluation of Follow-Up Effects of the International Child Development Programme on Caregivers in Mozambique. *Infants & Young Children*, 27(2), 120-135. 10.1097/IYC.0000000000000006
- Sollied, S. & Flacké, A. (2016). *Evaluering av ICDP utprøvd i krisesentre* (978-82-8286-270-7): Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Statistisk Sentralbyrå. (2018, 15. mars 2018). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Hentet 22. mars 2018 fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/14-prosent-av-befolkningen-er-innvandrere>
- Statlig spesialpedagogiske tjeneste. (2018, 6. juni 2016). Når politiske idealet treffer bakken. Hentet 30. april 2018 fra <http://www.statped.no/statpedmagasinet/StatpedMagasinet-1-2014/Forskning/Nar-politiske-idealer-treffer-bakken/>
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Utlendingsloven. (2008). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Veer, G. v. d., Vladár Rivero, V., Groenenberg, M. & Elgarøy, S. (1994). *Rådgivning og terapi med flyktninger : psykologiske problemer hos ofre for krig, tortur og undertrykkelse* (Counselling and therapy with refugees). Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Wikan, U. (1995). *Mot en ny norsk underklasse : innvandrere, kultur og integrasjon*. Oslo: Gyldendal.
- Wæhle, E. (2018, 6. oktober 2015). Minoritet. Hentet 24. januar 2018 fra <https://snl.no/minoritet>

Øderud, H. T. & Nordahl, R. S. (2018, 21. oktober 2017). Bro. Hentet 28. april 2018 fra  
<https://snl.no>

Øia, T. & Vestel, V. (2007). *Møter i det flerkulturelle* NOVA-rapport (online), Bd. 21/2007.

# Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Vedlegg 2: Kvittering fra Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Vedlegg 3: Informasjon til utvalget, og samtykkeerklæring

Vedlegg 4: Informasjonsskriv til Flyktningetjenesten, med forespørsel om tilgang til informanter

## INTERVJUGUIDE

### INNLEDNING

Kort presentasjon av tolk og studien

Taushetsplikt. Frivillig deltakelse. Publisering.

### GENERELLT OM BAKGRUNN

- Kan du fortelle meg litt om landet du kommer fra?
  - Hvordan var livet der?
  - Oppveksten?
  - Foreldre? Søsken?
  - Skole, jobb?
- Hvilke gode minner har du fra oppveksten?
  - Er det noe spesielt du husker?
  - Kan du beskrive en vanlig dag for meg?

### OM EGNE BARN

- Hvor lenge har du bodd i Norge? Når fikk du oppholdstillatelse?
- Har du barn?
  - Bor du alene eller sammen med din mann/kone?
  - Kan du beskrive barna for meg?
  - Hvor gamle er hun/han/de?
  - Hva er de gode til?
  - Hva er det du liker med barna dine? Egenskaper (ærlighet, mye energi, rolig, tålmodig, respektfull, hyggelig, omsorgsfull, ansvarsfull)
  - Er det noen forskjeller i hvordan du ønsker din sønn skal være i forhold til din datter (om flere barn av ulikt kjønn)

## OM KULTURFORSKJELLER

- Kan du fortelle meg hvordan livet er forskjellig fra ditt hjemland og Norge?
- Hvilke tanker har du om å være forelder i Norge?
- Har du fått noen Norske venner? Har barna dine fått noen Norske venner?
- Hvordan tror du det vil blir/er for dine barn å vokse opp i Norge?
  - Hva er du redd for? Hva er utfordrende?
  - Hva er bra og motsatt?
- Hva tenker du om norsk kultur? Og hvilke tanker har du om norske foreldre? (Likestilling, jobb, BHG, SFO, tid med barna, verdier)
- Hva er de viktigste verdiene du vil at dine barn skal ha fra norsk kultur?
- Hvilke verdier ønsker du at de skal ha fra din kultur?
- Hvordan tenker du det er for ditt/dine barn å stå i «to kulturer»?

## OM ICDP

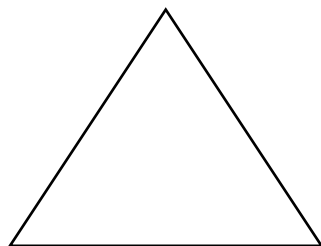
- Hva tenkte du da du skulle starte på ICDP programmet?
- Kan du fortelle om dine opplevelser med ICDP?
  - Hvordan var gruppen?
  - Hva synes du om temaene?
  - Hva engasjerte mest? Hvilke tema?
  - Var det noe som gjorde deg begeistret eller motsatt?
  - Hvilken hjemmeoppgave husker du best? Kan du beskrive hva som skjedde?
- Hvilke tanker har du hatt i etterkant av at du fulgte dette programmet?
- Har dette kurset påvirket/endret ditt forhold til barna? Hvis ja, på hvilken måte?
- Er det noe du vil endre på i din væremåte med barna i etterkant av ICDP?
- Hva tenker du om din rolle som mor/far? Har det endret seg etter iCDP?
  - Hvordan er det å være mor/far nå?

Utgangspunkt for samtale, den didaktiske trekant:

## RELASJONER/ TO KULTURER

Barnets  
verden

Norsk kultur  
Verdier



Opprinnelses kultur  
Verdier

8 tema for godt samspill:

1. Vis positive følelser- vis at du er glad i barnet ditt.
2. Juster deg til barnet og følg dets initiativ.
3. Snakk med barnet ditt om ting det er opptatt av og prøv å få i gang en emosjonell dialog.
4. Gi ros for det barnet klarer å gjøre og vis anerkjennelse
5. Hjelp barnet til å samle oppmerksomheten sin, slik at dere har en felles opplevelse av det som er rundt dere.
6. Gi mening til det barnet opplever av omverden ved å beskrive det dere opplever sammen og ved å vise følelser og entusiasme.
7. Utdyp og gi forklaringer når du opplever noe sammen med barnet ditt.
- 8a. Planlegg steg for steg.
- 8b. Gradert støtte.
- 8c. Situasjonsregulering.
- 8d. Positiv grensesetting gjennom forklaringer og klare rammer

- Hvilke av disse temaene ser du på som viktigst for deg?
- Hvilken av dialogene var du mest opptatt av?
- Hvilke tema/hvilke oppgaver engasjerte?
- Hvordan opplevde du at gruppen fungerte?
- Hvilke av temaene er vanskeligst? Hvorfor?

Er det noe du vil tilføye? Andre kommentarer?



Ingrid Stensholm  
Institutt for lærerutdanning og pedagogikk UiT Norges arktiske universitet

9006 TROMSØ

Vår dato: 24.05.2017

Vår ref: 53562 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

## TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.03.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

53562	<i>Evaluering av ICDP (international child development program) til foreldre med minoritetsbakgrunn. En undersøkelse av deltakernes erfaringer og utbytte av ICDP programmet</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ingrid Stensholm</i>
<i>Student</i>	<i>Ingrid Stensen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, [http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld\\_prosjekt/meld\\_endringer.html](http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Agnete Hessevik

*Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.*

## **Forespørsel om å deltakelse i et forskningsprosjekt knyttet til masteroppgave i pedagogikk.**

*«En undersøkelse av minoritetsforeldre sine opplevelser og erfaringer etter gjennomført kurs i ICDP (International Child Development Program) tilpasset minoritetsforeldre.»*

### **Bakgrunn og formål**

Mitt navn er Ingrid Stensen, jeg er student ved Universitetet i Tromsø. Jeg jobber med å skrive en masteroppgave i pedagogikk, og skal gjøre en evaluering av det 12 dagers lange ICDP (International Child Development program) kurset for foreldre/omsorgsgivere med minoritetsbakgrunn- som du nettopp har deltatt på. Jeg ønsker jeg å gjøre et intervju med deg og spørre deg om hvordan du opplevde å ta ICDP kurset og hvilke tanker du har om det. Har det vært nyttig? Hva har du lært? Hvilke tanker du hadde da du skulle delta?

### **Hva innebærer deltakelse i studien?**

Et intervju vil ta omtrent 2 timer, med tolk. Før vi starter et intervju, må du godkjenne tolken. Det betyr at dersom du ikke vil bruke den tolken jeg har fått tak i, finner jeg en annen. Tolken vil ikke vite om at du er med i studien før du har godkjent han eller henne. Når jeg intervjuer deg ønsker jeg å bruke en båndopptaker. Det gjør det lettere for meg å få med meg alt du har og si, og lytte til deg og stille oppfølgingsspørsmål. Alt som er tatt opp på båndopptaker vil bli omgjort til tekst (transkribert), og når studien er ferdig, og sensur har falt vil alle lydfiler og annet materiale blir slettet.

### **Hva skjer med informasjonen om deg?**

Tolken og jeg har taushetsplikt. Det betyr at alt som blir sagt mellom deg, tolken og meg forblir mellom oss. Når denne informasjonen skal brukes i masteroppgaven vil alle opplysninger om deg blir anonymisert. Det betyr at navn, personnummer, eller annen informasjon som kan identifisere deg vil bli fjernet før publisering. Alle opplysninger vil blir behandlet konfidensielt.

Jeg ønsker å starte med intervju i midten av mai 2017, tidspunkt for når vi skal gjennomføre avtaler vi nærmere mellom oss. Dersom det skulle bli behov for intervju utover de to timene,



tar jeg kontakt for å spørre om du kan stille opp. Vi lager da en ny avtale. Det er viktig for meg å presisere at all deltakelse i denne studien er frivillig.

### **Frivillig deltakelse**

For å delta i denne studien må du skrive under på en samtykke-erklæring. I en samtykke-erklæring skriver du under på at du har fått informasjon om prosjektet og at du velger frivillig å delta. Du kan når som helst trekke deg fra studien, uten å oppgi noen grunn til det. Dersom dette skjer vil all informasjon og data som er samlet inn om deg blir anonymisert.

Min veileder er Ingrid M Stensholm, ved Institutt for Lærerutdanning og Pedagogikk ved Universitetet i Tromsø. Du kan ta kontakt med meg eller henne om du ønsker å vite mer om studien.

Med vennlig hilsen,

Ingrid Stensen

Mastergradsstudent

UiT Norges Arktiske Universitet

Tlf: 915 24 160

E-post: [ingridstensen@hotmail.com](mailto:ingridstensen@hotmail.com)

Ingrid Stensholm

Universitetslektor

UiT Norges Arktiske Universitet

Epost: [ingrid.stensholm@uit.no](mailto:ingrid.stensholm@uit.no)

Tlf: 77 62 32 42

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er informert om at deltakelse er frivillig og at jeg når som helst kan trekke meg fra studien.

Sted og dato

Deltakerens underskrift

## **Forespørsel om tilgang til feltet.**

### ***Intervju av foreldre som har tatt ICDP i forbindelse med introduksjonsprogrammet for flyktninger, våren 2017***

*«En undersøkelse av minoritetsforeldre sine opplevelser og erfaringer etter gjennomført kurs i ICDP (International Child Development Program) tilpasset minoritetsforeldre.»*

#### **Bakgrunn og formål**

Jeg veileder nå en gruppe med minoritetsforeldre som følger ICDP (International Child Development Program) som en del av introduksjonsprogrammet i Tromsø 2017. Jeg er også mastergradsstudent ved Institutt for Pedagogikk og Lærerutdanning ved Universitetet i Tromsø. Jeg skal skrive masteroppgave om ICDP og søker deltakere til mitt forskningsprosjekt. Jeg ønsker å undersøke hvilke opplevelser og erfaringer minoritetsforeldre sitter igjen med etter endt tolv-dagers kurs i ICDP. Jeg ber med dette tillatelse fra dere om å spørre mellom fire til seks foreldre som har deltatt i programmet om de kunne tenke seg å delta i undersøkelsen. Jeg vil ikke spørre foreldre i den gruppen jeg veileder.

#### **Hva innebærer deltakelse i studien?**

Studiet består av et 2 times intervju med tolk tilstede. Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene etter fullendt kurs, i løpet av juni. Deltakerne vil bli ettertrykkelig informert om rettigheter knyttet til et forskningsprosjekt, som taushetsplikt, anonymitet ved publisering, konfidensialitet samt frivillig samtykke. Deltakerne må også selv godkjenne tolken som skal brukes før tolken blir forespurt om arbeidet.

#### **Hva skjer med informasjonen om deltakerne i prosjektet?**

Det er kun jeg som vil ha tilgang på personopplysninger, disse vil bli behandlet anonymt og konfidensielt. Lydfilene fra båndopptaker vil blir lagret på en PC som er beskyttet med passord og vil ikke være tilgjengelig for andre en meg. Navneliste/koblingsnøkkel lagres

adskilt fra det øvrige datamaterialet. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deltakerne i publikasjonen. Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2018. Datamaterialet vil bli anonymiseres før publisering.

### **Frivillig deltakelse**

Deltakelse i studien er frivillig, og deltakerne kan når som helst trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom de trekker seg, vil alle opplysninger om dem slettes. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS. Ta gjerne kontakt om dere ønsker mer informasjon om prosjektet, eller har noen spørsmål.

Med vennlig hilsen,

Ingrid Stensen  
Mastergradsstudent

Ingrid Stensholm  
Universitetslektor

UiT Norges Arktiske Universitet  
Tlf: 915 24 160  
E-post: [ingridstensen@hotmail.com](mailto:ingridstensen@hotmail.com)

UiT Norges Arktiske Universitet  
Tlf: 77 62 32 42  
Epost: [ingrid.stensholm@uit.no](mailto:ingrid.stensholm@uit.no)

